

ČASOPIS
MAČICY SERBSKEJE
1922.

Redaktor:
Stud. radž. prof. dr. Ernst Muka,
gymn. konrektor na wotp.

Lětnik LXXV.

(Cyłeho rjada čišo. 141 a 142.)

Budyšin.
Z nakładom Mačicy Serbskeje.

ČASOPIS MAČICY SERBSKEJE

1922.

Redaktor:

Štúd. radž. prof. dr. Ernst Muka,
gymn. konrektor na wotp.

Lětnik LXXV.

(Cyłeho rjada čisło 141 a 142.)

Budyšin.

Z nakładom Mačicy Serbskeje.

Wutrobine nalěčo

Mathildy Stangec a Khorle A. Fiedlerja.

Spisał prof. Ota Wićaz.

Swoje wutrobine nalěčo je naš basnik Khorla August Fiedleř sam tón čas mjenował, w kotremž su jeho najrjeńšo lubosćinske pěsnje nastale. Běchu to lěta 1861 hač do 1869. Je tute pěsnje nimale dzesać lět pozdžišo z džěla we Łužičanje z nowa wozjewił, jako běše so jemu jeho předmjet na wěčne zhubił, so z tym zasy wuznawajo k wulkej lubosći, kotruž wone wuprajachu.

Pěsnje plačachu Mathildze Stangec (serbski: Stankec).

Běše to krasna serbska spěwařka, króna spěwan-
skich swjedženjow, horliwa Serbowka, wobnadžena
z darom pěsnjerstwa, čućiwa a bohata duša, kiž sebi
zawěsće zasłuža, zo so před zabyćom wukhowa.

Mathilda narodži so 10. hodownika 1840 jako naj-
starša džowka fararja Khorle Emila Stangi¹ (serbski:
Stanka) w Čornem Kholmcu. Tutón běše syn kralow-
skeho wokrjesneho běrki we Wojerecach, narodźiwši
so tam 7. julija 1809. Po dokonjanych studijach bu
najprjedy z fararjom w Lejnje a wot lěta 1837 w Čor-
nem Kholmcu z filialu w Ptačecach, hdžež je hač do
lěta 1879 z wulkim žohnowanjom skutkował. Džěše;
1. 10. tutoho lěta na wotpočink, wostawši hišće nimale
lěto w Čornem Kholmcu; potom pak přesydlili so do
Zhorjelca, hdžež je w lěće 1883 wumrjel.

Mathildžiny nan běše zdžělany knjez, kiž měješe
žiwe literarne a wumjelske zajimy. — Nimo wjacorych
serbskich a němskich přédowanjow mamy wot nje-
ho tež samostatne serbske a němske basnje.² —

¹ Za wšitke personalije a bibliografiske drobnosće mam so džako-
wač nětčišemu knjezej fararjej w Čornem Kholmcu, knjezej Wendtej,
kiž je mi je jara předełniwje a swědomliwje z cyrkwinych knihow podał.

² Stanga wuda w serbskej rěči „Wučah z dweju k wopomnjenju
D Marćina Luthera a jeho cyrkwineho wobnowjenja dźeržaneju přéd-
owanjow we Erinnerungun an den 31. Okt. 1517 u 18. Febr. 1546 u. 1846.
Sperswerba 1844. „Wučah z jenoho na swjedžen awjatej Trojicy 1843
dźeržaneho přédowanja“ we Erinnerungun an die Sañre 1648, 1748. 1848.
Sperswerba 1849. „Wučah z třoch w lětach 1848, 1849, 1850 dźer-
žanych přédowanjow“ we Erinnerungun an 1848, 1849, 1850 ober Um-
sturz, Befinnung, Umleñt. Sperswerba 1850.

Swoje serbske basnje wuda w léce 1869 we Wojerecach pod napismom: „Zwjeselenja w duchownych khěrlušach a přeloženjach“. Woženi so z Khrystianu Frideriku Rochec z Hale, wot kotrejež měješe štyri džěci. Syn Arnošt Richard Ewald, narodźiwši so 13. 8. 1838, bu pozdžišo ze serbskim fararjom w Rychwaldže; džowka Klara Thereza Mathilda woženi so z Fiedlerjom, druhi syn Jan Pawoł Arnošt, narodźiwši so 7. 7. 1843, stupi do pruskeho wójska jako wyšk, a druha džowka Marja Hilža Amakija Hermina, narodźiwši so 20. 11. 1845, zemrě drje njewudana.

W pobožnem dobrem serbskem duchu Kholmčanskeje fary, w luboznem džěćacem kole, pod starosćiwosću swojeju staršeju je Mathilda zbožowna narostla, něžne lubozne serbske holičo, kiž ze svojim milym wašnjom a ze swojej čichej ponižnosću wšitkich wokřewjowaše. Wot swojeho nana běše nawukla wulku lubosć k basnistwu a rjany pěsnješki dar, kiž, hdyž běše wěrna lubosć tež do jejnéje wutroby začahnyla, so w něžnych serbskich pěsnjach wuslowješe.³ Jeje najrjeńša pycha pak běše krasny, slěbroklinčny, jasny hlós, kiž so zjednočeše z wulkej hudźbnej wobdarjenosću. Swěru so staršej prócowašej wo rozhladne wukublanje tutoho dara.

Mathilda Stangec a Khorla Fiedler zeznašaj drje so přeni króc na serbskem spěwańskem swjedženju, kiž so srjedu, 3. oktobra 1860, po wjacorych lětach zasy w Budyšinje wotmě. W hosćencu k třom lipam spěwachu so pod nawjedowanjom Kocora Zejlerjowe „Žuž“. Připoslucharjow bě so na 700 ze wšitkich strown Hornjeje a Delnjeje Łužicy ale tež z cyleho słwjanskeho swěta zešlo. Wuspěch koncerta běše wulkotny. Zahoritósć za rjanosć serbskeho spěwa a swjatosć serbskeje wěcy wšitkich zaja. Wulke česće so zarjadowanjam, wosebje Kocorej a Fiedlerjej ale tež wšitkim spěwarjam a spěwarčkam, kotrychž běše 117, wopokazachu. Mathilda wustupi na koncerće jako sopranosolista a přeni króc wona wšitkich zahori ze svojim hlósom, ale tež ze svojim změrniwym, ponižnym

³ Mathilda w lúce 4. 12. 63 piše: Hižo sobotu před tydženjom, jako do Wojerec přindžech, hdžež Serb. Now. dostachmy a w nich jako přenje dopokazmo, zo sće mój liščik dostał — moju pěseň —, so jara zwjeselich, přetož hnydom spóznach, zo je so Wam spodobala. — Z tym sćelu Wam někomeńšejert pěsnje. —

wustupjenjom. Dopisowař „Serbskich Nowin“,⁴⁾ kiž běše drje Fiedler sam, wo jejnym spěwanju rosprauje: „Hlaj, z kajkej wokřewjacej nujosću znošowaše knježna Stangec swoje lubozne slěbroklinčne zynki! Kak běchu wšě wutroby do najcunišich začućow ponurjene, jako wona z najhlubšim wurazom a začuwanjom na př. tamne solo: ‚Strach, hroza wotkhađuje pp. zanjese! Po přestawcy džesać lět běše to zasy přeni serbski koncert był. Wšitcy swěrne Serbja so wjeselachu, kak derje bě so radžil a — kelko běše Serbowstwo na mocach a wysokowaženosci přibyło.“

Na tutom koncerće nastachu započatki lubosće, kiž bu za Mathildu a Fiedlerja z rozsudnem wosudom. Hižo w tutom lěće spěsni Fiedler po hłosu: ‚Z dychom swjatoh Jana‘ spěwajomnu pěseň, kotruž pak hakle po lěće w „Serbskich Nowinach“ z podpismom S—ski a z napismom M. S. sebi wozjewić zwěri. Jako tutu pěseň w lěće 1870 we Łužičanje zasy wočišćeć da, da jej prawe napismo: „Mathildcy“, a přistaji „Přenja kwětka wutrobineho nalěća z lěta 1861“.⁵⁾ Cyła pěseň je wuraz sameje čisteje lubosće, najwjetšeje zbožnosće, kiž tón namaka, w kotremž je woprawdžita lubosć zakćěla. A na kóncu toho sameho lěta nastaj Fiedlerjowa balada „Zrudny domojwrót“.⁵⁾ Kaž žołma zběha so a pada lubosć. Najwyšše zbožo so mjenja z najhlubšim horjom. Kajke styski su prjedy tež přez Fiedlerjowu wutrobu šle, přeradža nam tuta struchla pěseň.

Wurjadny wuspěch pohnu Budyšskich Serbow hižo za lěto nowy wjetši koncert wuhotować. Kocor běše Zejlerjowe „Nalěčo“ skomponował, štož so we decembrowem čislu Łužičana z wulkej radosću wozjewi, a tuta najnowša skladba serbskeho mištra měješe so poskićić. Činjachu so zaha wulke přihoty. — Fiedler prócowaše so, zasy Mathildu Stangec za solistku dobyć, štož so jemu tež poradzi. Drje na jeho namotwjenje pomjenowa za to Budyšske spěwanske towarstwo „Lumir“, kotrehož direktor Fiedler běše, Mathildu Stangec za čestnu sobustawku. Připósła so jej 26. septembra 1861 čestny diplom ze scěhowacym listom:

⁴⁾ Serb. Now. 1860, str. 323 sl., 338 sl.

⁵⁾ Łužičan 1860, str. 82.

⁶⁾ Wšitke listy, kiž sym w tutem nastawku wužiwał, kaž tež nimo měry krasny wobras Mathildy sym wot knjenje profesorki Olzi-Göttschmannoweje, zawostajeneje jeničkeje džowki Mathildy, počćene dostał. Hač-

„Jara wulcyčesćomna knježna! Z wosebitej radosću na to džiwajo, zo sće Wy při lońšim wulkim serbskim spěwanskim swjedženju přez swój miły, slěbroklinčny spěw serbske mjeno z mlódnijej slawu wěncowali a zo chceće tež lětuši serbski spěwanski swjedžen ze svojim wubjernym, cunim spěwom rjenje krasnić, je tudomne serbske spěwanske towarstwo ‚Lumir‘ we wutrobnej džakownosći a z polnym připóznaćom Wašich wosobinskich zaslužbow wo serbski spěw Was jeno- hłósniže za swój ‚čestny sobustaw‘ wuzwolilo z tej nadžiju, zo budžeće je tež dale z Wašej spěwanskej wustojnosću dobroćiwje podpjerać, a dowola sebi teho dla Lumirowy direktorium, Wam pódla scěhowacy ‚čestny diplom‘ najpodwolnišo přepodać. Z najwyšim počesćowanjom so Wam najrjienišo poručuja A. Stoš, prjodkstejer; K. A. Fiedleř, direktor; K. A. Grund, pokładnik.“ To běše za Mathildu wulke wjesele. Widžimy to z jeje wotmołwy wot 2. oktobra, w kotrejž pisa: Radosćiwje přeslapjena z njezasluženym připóznaćom mojich snadnych mocow přez jara česćene towarstwo Lumir so jemu nanajwutrobnišo za to. dżakuju jemu slubjo, zo chcu po svojich mocach so prócować tuteje česće přeco bóle hódna so wopokazać“.

Kocorowe „Žně“ běchu so přeni króć w lěće 1860 a to 11. novembra w Lubiju spěwale. Mathilda mjez spěwařkami njeběše byla. Sopransoli spěwaštej so wot knjenje Šusterki a gymnasiasty Krala z Budyšina. — Njewěmy čehodla. Wěsće je so na njón sobu přeprysła. Stož pak běše Mathilda lěto pozdžišo Lumirej slubiła, k tomu swěru steješe. Jako měješe so Kocorowa skladba „Nalěćo“ 9. oktobra 1861 w Budyšinje wospjetować, wobdžěli so zasy jako sopransolistka, tež jejna mlódsša sotra Hermina spěwaše přeni króć w khorje sobu. Fiedleř sam wustupi tež z wuspěchom jako solista. Spěwaše spěw: Z dychom swjatoch' Jana. Najwjetšu česć wot wšitkich spěwarjow pak dobu sebi Mathilda Stangec. „Serbske Nowiny“ wo njej pisachu: „Slawna sopransolistka Mathilda Stangec, kotruž mamy hišće wot lońšeho spěwanskeho swjedženja we

runjež tuta knjeni óežko khora w sanatoriju pola Wrótsławja přebywa, je mi tola tutón swój najdróžši pokład, listy swojeju njeboh staršeju, kaž sama piše — z wulkej lubosću k serbskemu narodej wobstarala a dowěriła. Wuprajam jej za to tež tudy swój najwutrobniši džak. O. W.

luboznym dopomnjeću, přednošeše swoje bohate partije z najhlubším wurazom a začuwanjom. Wutroby so kóždy raz do najcunišich začuow nurrjachu, hdyž wona swój miły, jasny hlós pozběže a swoje mladostne, slěbrokliněne zynki při všem swojim ponižnem wustupjenju tola z tajkej jasnej radostnosću znošowaše! Tuž tež hinak być njemóžeše, hač zo bu wona nje- přestajnje ze sylnym slawuwotanjom počesćowana a zo měješe wona tamny lubozny spěw: „Hdy bych ja byla róžička' na powšitkowne žadanje wospjetować.“ Porno Mathildze, kiž so takle počesći, stupi slawjena knjeni šusterka, kiž běše tež Serbowka a z powotanjom komorna spěwařka w Draždžanach, do zady. Mathildzi wunjesy Fiedler při hosćinje po koncerće zahoritu slawu, kotrež wšitcy hosćo z wosebitej horliwosću přihłosowachu.

Z jeho slowow pak rěčeše lubosć. Njetaješe ju wjacj. Z rozprawu wo koncerće přinjesechu „Serbske Nowiny“ jeho přeni Mathildzi wěnowany spěw z napisom M. S. Hižo 24. oktobra posła jej list, kiž so rozeńdže w slódkich dopomnjenjach na rjany spěwanski swjedžen, kiž so koleba w cunich čučach a ze zakrytymi słowami rěči wo lubosći. Fararjej Imišej je slubił, zo chce jeho z Mathildu raz wopytać, a tutón naš slawny wótc — derje pytnywi, što so tu předže — je jeju z najwjetšej lubosću do Hodzijskeje fary přeprosył. Fiedler chce so na reformaciskim swjedženju do Wóslinka a do Jitra, hdžež je z wučerjom był, podać a wot tam, tak wón pisa — njeje daloko do Čorneho Kholmca. Snano, zo tam přiidže! —

Ale Fiedler tam najskerje njeje był. Jeho lubosć pak so haješe dale. Jedyn spěw po druhim wo njej swědčeše. Fiedler zawěsće tež pytny, zo Mathilda jeho hołdowanja z radosću přijima, haj zo jeho zasy lubowaše a na jeho wopyt čakaše. — A tola njeje so za njej prašať. Nimale pjeć lět dolho hišće traješe tuto spědźiwne, bojazne lubowanje, prjedy hač so skónči ze zjawnym slubom a kwasom. Kaž zo by w potajnych njewědomych hlubinach duše jeho skradźna móc wotdźeržeć chcyła wot struchleho wosuda, kiž měješe so na Mathildze dopjelnić! Čehodla je Fiedler tak dolho čakał, njehodži so wjacj z wěstosću prajić.

Fiedler běše pjeć lět starši, narodźiwši so 15. nowembra 1836; běše tehdy proseminarski wučer w Bu-

dyšinje a pripravoval se na vyšše učerške pruhowanje, zo by so do vyššich učerjow seminara zarjadować móhl. Steješe wosrjedz narodneho dželanja. Zarjadowałe spěwańske swjedženje; w léce 1861 založi w Budyšinje spěwańske towařstwo Lumir, z kotrymž mnohe koncerty wuwjedze; běše předsyda přirodospytneho wotrjada Mačicy Serbskeje, kiž tehdy z Rostokom, Mučinkom, Dučmanom tak pilnje skutkowaše, kaž ženje wjac, běše tež knihownik Mačicy; wot léta 1866 wudawaše „Lužičana“, w „Bjesadze“ běše ze sekretarom. Hdžež jeho stajichu, tam dželaše z najwjetšej njesebičnosću a swědomliwosću. Běše swižny, trochu bojazny a tehdy stajnje khorowaty čłowjek wočakowaše sebi zažnu smjerc. — Hižo běše swój pěsnjeřski dar w někotrych samostatnych pěsnjach a w přeložkach zjewił, kiž so wuznamjenjachu přez wosebje dobru řeč a formu. Ale z woprawdžitym pěsnjerjom bu Fiedleř hakle přez swoju lubosć k Mathildze. Tuta lubosć běše najwjetře podeńdženje jeho žiwjenja a zbudži w nim pěsnjerja. Fiedleř měješe nimo měry čućiwu dušu, běše rodzeny lyriski basnik, ale dyrbješe tež wšitke wulke horja, kiž tajka wulka čućiwość we sebi khowa, sobu njesć. Wona běše skónčnje tež na tom wina, zo so tak dołho njezwěri, wo swoju lubowanu Mathildu so prašeć. Snano mjenješe, zo njeje za mandželstwo dość strowy; snano so boješe, zo je Mathildzinej staršej rad njewidzitej. Farař Stanga drje staješe na swoju rjanu a wobdarjenu staršu džowku wulke nadzije. Jako pak sebi ju skónčnje Fiedleř doby, šćekaše so tehodla naš Handrij Zejleř trochu z nanom w kwashej pěсни: „Naš dobry Mil“, kotruž Fiedlerjej wěnowaše. Wj njej trochu česće lakomnemu nanej zaspěwa:

„: Naš dobry Mil „;
 Serbske činki nazhoni — —
 Džowčiću přec přisadzi:
 Němcam bě ju wotsudžił,
 Serb je ju jom' wufidlił.

Fiedleř pokhadžeše z jednorych serbskich wobstejnoscow. Jeho nan Pětr měješe mału žiwnosć z korčmu w Njezdašecach pola Hodzija. Fiedleř měješe wjele bratrow a sotrow, kiž na džěto khodzachu. Jeho najstarši bratr běše hórnik w Plawenskem dole pola Drježdžan a w léce 1869 při wulkim njezbožu w podkop-

kach, hromadže z mnohimi saskimi džěláčerjemi, swoje žiwjenje zhubi. Staršej stej swoju črjódku džěći z wulkej prócu kublaoj a so husto z nuzu bėdžiloj. Snano so Fiedler boješe, zo Mathilda so njeprihodži do jeho swójby, a so boješe wosebnych přiwuznych. Snano chceše tež najprjedy swoje pruhowanje wobstać a jako wyšši wučer před swojeju přichodneju staršeju stupić. Štó to džensa wě?

Mathilda a Fiedler sebi bórzy skradžu listowaštaj. Mathildžinej staršej to njesmědžeštaj zhonić. Jenož sotra Hermina wo tom wědžeše a swěry postownik Andricki we Wojerecach, kiž lěta dołho Fiedlerjowe listy Mathildzi skradžu přitykowaše. Štož pak Fiedler we svojich listach sebi ženje jasnje wuprajic njezwěri, swoju horcu njezachodnu lubosć, to wuroni so jemu samo wot so w krasnych lubosćinskich pěsnjach, kiž nětko w „Serbskich Nowinach“ a w „Lužičanje“ wozjewješe. Ale njepodpisa je ženje ze svojim mjenom, pak z pseudonymom K. Pětrowić abo z pismikami S—ski. Mathilda čitaše pěsnje ze zbóžnej radosću a čakaše na swój dzeń. Skutkowaše dale syěru sobu na spěwańskich swjedženjach. Towarštwu Lumirej dosta so česć, zo so wot Pestalozziskeho wustawa w Drježdžanach přeprasy, w Drježdžanskej cyrkwi Našeje lubeje Knjenje sobu spěwać. Tutón koncert wotmě so 22. haprleje 1862. Lumir spěwaše džěle Kocoroweho oratorija: „Israela zrudoba a trošt“. Hdyž běše mócný orchester introdukciju Kocoroweho oratorija hrał, wuspěwa Lumir dwaj psalmaj: „Z hlubiny wołam ja so k tebi, Knježe“ a „Při Babylon-skich rěkach sedžimy a plakamy“. Do tutoho khora běše kwartetsolo zapoložene, w kotremž tež Mathilda Stangec sobu spěwaše. Při tutej składnosći přewodžowaše ju Fiedler po rjanosćach Drježdžanow. Běše to krasny slóněny nalětny dzeń! Připolndnu sedžachu wšitcy při brjozy stareho serbskeho Lóbja zhladuju na jeho žiwjenje a so wjeselo.

Podobny, ale cyle serbski cyrkwinski koncert wotmě so 28. junija 1863 w Michalskej cyrkwi w Budyšinje pod nawjedowanjom Kocora a kantora Pjekarja. Spěwachu so jenož kompozicije Kocora, zwjetša zasy džěle jeho oratorije, ale tež tři spěwy Zejlerja. Mathilda spěwaše zasy sobu z wokřewjacym hłosom a z hnujacej čućiwej wutrobnosću sopransola.

Koncert běše docyła přeni swojeje družiny! — Woznamjenješe wulki wuspěch, a to nic jenož za Kocora, kotrehož skladby so wulcy khwalachu ale tež za spěwańske towarstwo Lumir, kiž pod wjednistwom Fiedlerja sebi přeco wyšše zaměry staješe.

W Budyšinje zwosta drje Mathilda někotre dny. Fiedler ju wobdawaše z cyłej swojej lubosću. Hdyž běše so domoj wróčila, wot Fiedlerja daloko přewoždžena, připósła jemu wušitu přikrywku za „blidko pod hladatkom“ z rózemi z farskeje zahrody,⁸⁾ a z jara lubymi słowami přeprasy jeho na wopyt do Čorneho Kholmca. — Ale Fiedler njeprindže. Něšto jeho wotrašeše. Njezwěri so dale hač do Wojerec,⁹⁾ hdžež so raz z Mathildu zetka — ale do blizkeho Čorneho Kholmca so njezwěri. W léce 1862 pućowaše do Delnjeje Łužicy.¹⁰⁾ Ale ani na tampuću ani na dompuću njezałoži do Čorneho Kholmca. Na wrócbje přenocowaše radšo w blizkich Łutach pola fararja Markusa, zběraćela narodnych pěsnjow, z kotrymž so hač do jenej w nocy wo serbskich naležnosćach rozrěčowaše. Bjez džiwa, zo to Mathildu znjeměri. Što měješe sebi wo Fiedlerju myslić?

Njedziwajcy pak na wšón swój znutrkowny nje měř, rozsudži so Mathilda, tež při spěwańskem swjedženju, kiž měješe so 8. oktobra 1863 w Budyšinje wuwjesć, wobdželić. — Na tutom swjedženju spěwachu so jenož narodne słowjańske spěwy, nic jenož serbske, ale tež druhich słowjańskich ludow. Slawny česki spěwar Lukeš z Prahi, bě so jako solista přeprasył a wubudži ze swojim spěwanjom najwjetše spodziwanje a zahorjenje. Tak so hišće ženje w Budyšinje spěwało njebě. Ale tež Mathilda dobu sebi zasy wulku česć. Wuspěwa sama z najhlubším začućom „Hdžež so módrja, zelenja“, spěwaše tež sobu dwaj kwartetaj a „Serbsku Meju“. — Připoslucharjo wunjesechu wšitcy so zběhnywši jej za to horliwu slawu.¹¹ Jako so wumjełski spěwar Lukeš při hosćinje po koncerće wot Michała Hórniky z řeču počesći, bu Mathilda wuzwolena, jemu lawrencowcy wěnc přeponać. Po hosćinje běše pyšny

⁸ List z 15. julija 1863.

⁹ Mathildžiny list z 27. febr. 1863.

¹⁰ Łužičan 1862, str. 152 sl., 179 sl. Pućowanje po Delnich Łužicach, Fiedler.

¹¹ Serb. Now. 1863, str. 331 sl., 358 sl.

bal. Naš wulki wótcinc Jan Arnošt Smolef nawjedowaše serbsku meju z Mathildu, jej z tym zjawnje wuwědčuju, zo běše wona woprawdže z kralownu spěwańskeho swjedženja.

A tola so Mathilda njemóžeše tak prawje wjeselić. Styski jej džěchu přez wutrobu. My zhódamy, kajke to běchu. Tež Fiedler to pytny a w lisće, kotryž jej po swjedženju pisaše, so woprašaja, čehodla je na swjedženju tajka zrudna byla. Mathilda wuwiny so praweje wotmołwy. Pisaše jemu 11. oktobra: „Ach, prošu Was hišće jónkróc z cylej wutrobu, činće mi tola jeničku lubosć a dźiwajće bóle na so, nihtó njemóže Wam Wašu strowosć wrócić. Wy njewěriće, wutroba moja, z kajkimi čućemi sym tónkróc z Budyšina wotjěła, dokelž dyrbjach wšudžom słyšeć, zo so hišće cyle woprjujeće. Oh, hdy bych Wam prajić móhla, kak mje to boli, hdyž widžu, kak Wy jenož druhich dla Wašu strowosć přisadžeće. Hdyž moja lubosć k Wam njeby, tajka wulka a sprawna byla, njebych sebi to zwěriła; nadžijomnje mi to wodaće, přetož měnju wšak jenož sprawnje z Wami. Myslu sebi, zo moju lubosć docyła njeznajeće, kajka wona woprawdže je. Chcu so Wam tež wuznać, dokelž před Wami žanych potajnosćow nimam, zo běše to tež jenička přičina, čehoždla běch na bale tak mało wjesela. Najskerje je so někotryžkuliž nade mnu dźiwał, zo so mi njechaše tak prawje rejwać, ale běch tomu tajka, a hišće džensa mi lěpje njeje, dyrbju so prócować, zo to nihtó njepytnje. — Je mi tak jara žel, zo móžachmoj so tak mało wužiwać, přetož při spěwańskim swjedženju běchu tola Wam zasy wšitko napoložili, njezarjadujće tola ju žadyn wjacaj!“

Tak wutrobnje pisa Mathilda we wšitkich listach, kiž su so po njej zakhowale. — Kajka běše wona nje-sebičliwa, pokorna duša! Ale Fiedler přeco hišće čakaše. Swěrnny postownik Andricki wobstaraše dale jeho listy. Podarmo jeho Mathilda na kermušu a na hodowny swjedžen do Čorneho Kholmca přeprašowaše. — Wosebje rada by jeho k hodam při sebi měla. Z lista wot 17. decembra zhonimy, kak so na tutón swjedžen přihotowachu, a kak so Mathilda na wšitke hospozyne džěla wubjernje wusteješe. „Zo byšće tola wjedźať, kajke wažne džěla na mnje čakaju, chcu Wam z najmjeńša někotre sobudželić. Džensa a jutře dyrbju hišće

plakać, sobotu dyrbju faru strážować, dokelž su wšitcy we Wojerecach na hermanku, pónđzelu chcu hišće dwě husy cy zarězać a skobać, wutoru mam khlěb a wosuški pjec; srjedu skónčnje chcu wulke swinjo rězać. By mi lubo bylo, hdy byšće mi při tom pomhać chcył, přetož njewěm, kak zwěrjo skóncować. Snaio mi rěznik trochu pomha; ale tež za Was měla dzěla trochu dosć, přetož wěm, zo sće při rězanju swinjeća rady přitomny.“ Tola tež tajke rjane wuhlady nje-móžachu Fiedlerja do Čorneho Kholmca wabić. — Steješe runje před pruhowanjom! Mamy hišće list, w kotremž jemu Mathilda k tutomu čežkemu wotmyslenju z cylej wutrobu zbožo přeje. Ze slědownaceho časa pak listow njeje zbyło. Tuž tež njewěmy ničo nadrobnišeho wo jeju dalsich počahach. Fiedler pomjenowa so po wobstatem pruhowanju za wyššeho seminarskeho wučerja. W léce 1864 pućowaše do Prahi¹² a wobdželi so při wulkim swjedenju českich spěwarskich towarstwow, hdžež so tež z najsławnišim českim komponistom Smetanu po wosobje zezna. Wopyta serbski seminar, hdžež tehdy Lužčanski, Česla a Rola přebywachu. Zo so jeho lubosć k Mathildze njeběše přeměnila, spóznawamy z jeho pěsnjow, kotrež jej přeco hišće z njekhablacej swěru spěwaše.

Čehodla so nětko Fiedler njeje zjawnje slubił? Běše sebi tola jeje lubosće wěsty. A sam ju lubowaše, kaž na přnim dnju. Wěsće je to tež chcył. Naš wótčinc je cyle bjez winy. — Ale na dnju 28. wulkeho rózka 1866 sta so něšto, štož wšitku jeho nadžiju rozlata, štož jeho při samym do zadwělowanja a zahuby storči. Zhonimy to z jeho bolostneje, jěreje pěsnje: „Rozlemjena nadžija“. Haj, w druhej pěsni: „Hórke dželenje“ dyrbi z krwawjacej wutrobu swojej Mathildze božemje prajić. Njewěmy z wěstosću, što je to bylo. Ale hižo při započatku tuteje lubosće běchu so potajne čmowe mocy zjewile, kiž ani Fiedlerjej ani Mathildze jeju zbožo njepřejachu; zawistne mocy, kiž so stajnje tam zezběhujaja, hdžež so žanomu čłowjekej někak derje dže. Słyšimy wo bjezmjenitych listach, kiž so we Wojerecach wot někajkeho wotlěpjerja abo najskerje někajkeje wotlěpjerki Fiedlerjej pisachu a lubowacymaj njewuprajny wutrobny njeměr načinjachu. Snano je Fiedler so někajkeje zapowjedže bojal.

¹² Lužičan 1864, str. 88 sl., 108 sl.

Tola kaž slónco přez mróčeje tak dobywa so sprawnu lubosć přez wšitke přećiwnosće. Nimale po cylem léće čitamy we Łužičanje Fiedlerjowu najkrasišu haj zlotu lubosćinsku pěseň „Vineta“. W oktobrje 1868 změje so w Budyšinje po pječlětnej přestawcy zasy wulki spěwański swjedžen, spěwać budža so Kocorowe „Žně“. A Mathilda je slubila, zaso sobuskutkować. — Fiedler wě, zo swoju Mathildu njedźiwajcy wšeho stracha tola hišće dostanje. Wulcy wjeseli so na swjedžen, kiž je zaso cyle sam ze swojej přinarodženej njesebičiwosću zarjadował. Powita jón z wosebitej pěsnju: „K přenjemu oktobru“, kiž njewšědnje horliwje stupa a z nadźiju a radosću so hori. Wobaj přenjeho oktobra swojemu narodej swěru po swojim služitaj. Mathilda spěwa soli: „Přadla je Marja kudželku“, „Plakała Hanica“ a skónčnje z „Nalěča“: „Hdy bych ja była rožička“. Z tutym spěwom běše sebi přenju slawu dobyła; z nim přesta. Njeje ženje wjacy zjawnje spěwała. Ale hišće junu je tehdy najwjětšu zahoritosć ze swojim spěwanjom zbudžiła. Wšitcy so hnujachu, z najhlubšim mjelčenjom jej připoslušachu a wšitcy jej horliwje holdowachu jako kralownje serbskeho spěwa. — Po swjedženju Fiedler wjacy nječakaše.

Bližeše so narodny dzeń lubowaneje Mathildy. Běše to 10. hodownika 1868. Fiedler pósła jej zbožopřejacy list, w kotremž jej z nowa swoju hluboku lubosć wobkrućeše a so ju woprašja, hač chce so jemu jako jeho mandželska za cyle žiwjenje dowěrić.¹³ „Waš luby narodny dzeń ma tež za mnje njezapomnity dzeń być. Přetož — hdyž tež z pukotatej wutrobu — sym tola přehnuty ze swjatej khutnosću w Božim mjenje so pjera přimał, zo bych skónčnje swoju lubosć wuznał, kotraž hižo lěta dolho we hlubinach mojeje wutroby drěmaše. — Maće Wy, najlubša Tildka, lubosć a dowěru, zo mnu přez žiwjenje hić, a chceće Wy mje z tej lubosću wozbóžnić, kiž je k zhromadnemu žiwjenju nuzna?“

Na tutón list dosta Fiedler hižo nazajtra wot Mathildy list, kiž wšitke jeho nadźije dopjelnješe a jeho k zbožownemu nawoženju sčini. „Su w čłowškim žiwjenju wokomiki, w kotrychž njewěš, kak so ći je. Tak so mi džensa dže, hdyž sym Waš list dostała. Tohodla dowolće, zo Wam z krótka wotmolwjam, přetož što

¹³ List z Budyšina 15. decembra 1868.

móhla Wam hewak wotmołwić hać z cylej wutrobu: Haj! Waš list je mi jara luby a drohi, čuju so zbožowna, zo maće mje za hódnu, z Wami, kotrehož tak jara česću, hromadže puć žiwjenja hić. Haj, sym Was tež hižo dawno, štož Sće snano pytnyl, z čicha lubowała. Čohodla njesměla to džensa wjesele a wótre wuznać. Mam wěstu nadžiju a dowěru, zo z Wami zbožownemu a zbóžnemu přichodej napřečo pónđu.“ To wotmołwješe Mathilda w lisće wot 11. decembra 1868 z Rychwałda, hdžež tehdy pola swojeho bratra fararja přebywaše.

A nětk so jeju wosud dopjelnješe.

Třećeho adventa 1868 swjećeše so na Čornokholmčanskej farje wjesely slub. Farar Stanga a jeho mandželska swojeho přichodneho syna lubje witaštej. We wurěznjenem kabaće a we wysokem kłobuku njedžiwajo rězateje zymy běše so zbožowny nawožen do hole podať a na domojpuću — dyrbješe wjele hodžin dołho z Wojerec do Budyšina w postowym wozu jěć — so při tom žalostnje nazymni. Ze slědownaceho lěta su so wšitke listy zakhowale, kiž stej sebi slubjenaj hišće pisałoj. Ale nohcu z tutech listow ničo wozjewić; listy lubowacych su swjatnica, kiž by so z tym wotswječila. Tildcyne listy su woprawdže krasne, horja so ze sprawnej wokřewjacej lubosću a žónskej dowěru, z Fiedlerjowych listow zeznamamy jeho cunju čućiwość, kiž je stajnje pobožneho raza.

Bórzy slyšimy wo přihotowanjach na kwas. Fiedler prócuje so dołho podarmo w Budyšinje přihodne bydło namakać. Njeběše wšak w praktiskich prašenjach runje jara wobrotny. Skónčnje dosta z pomocu swojich přecelow rjane bydło na bohatej hasy čisło 70 pola zamkarja Fiebiga. To činješe jeho přecelam wulke wjesele, prajachu, zo je tohodla k zamkarjej čahnył, zo by tón jemu dobru klětku za jeho spěwaweho ptačka přihotował. Ale hišće hrožeše lubowacym wulki strach. Fiedler w juniju nahle skhori, tak ćežko, zo so wšitcy wo jeho žiwjenje bojachu a zo dyrbješe wjele njedžel dołho ze služby wuwostać. Mathilda zhoni wo jeho skhorjenju přez list Fiedlerjoweje hospozy, kiž jej tuta bjez wjedženja Fiedlerja spisa ju prošo, zo by tola do Budyšina přišla. Lěkar řečeše wo zahorjenju sytki. Mathilda poda so hnydom wostajiwši wšeho do Budyšina, zo by swojeho nawože-

nju wothladala a wosta při nim, hač běše so najwjětši strach minyl, a hdyž měješe wěstosć, zo so khory dale derje dosć zastara. Tu zjewi so jeje jandželska dušnosć a njesebičiwosć. Po nimale štyrjoch njedželach, hdyž Fiedler pomału wotkhorješe, so jej hišće jónu w lisće z cylej wutrobu za to džakowaše. „Nihdy njezabudu, štož sy Ty we mojej khorosći nade mnu činila! Njemóžu so Tebi dosć za to džakować. Njeh Ći to Bóh tón Knjez zaplaći ze swojej hnadul! A to budže wón wěšće činić. Tajku wulku sprawnu lubosć njemóže Bóh teje lubosće bjez myta wostajić.“¹⁴ Fiedler z Božej pomocu po času cyle wotkhoril, a nětk móžachu, na kwas myslić.

Tutón swjećeše so 10. oktobra 1869 w Čornem Kholmcu. Wšitcy swěrnj Serbja so toho wjeselachu a na njón z lubosću spominachu. Kocor běše přeprošeny. Maćica Serbska přepoda Fiedlerjej přez J. Arnošta Smolerja jako připóznaće jeho horliwego skutkowanja za Serbowstwo wosebny kwasny dar. Imiš a mandželska, Jan Bohuwěr Pjeh, dr. Pětr Dučman, swójba Lubjenskec a wšitcy druzy znamjenici Serbja pósłachu krasne zbožopřejace listy. Lužičan wuńdže jako kwasne łopjeno pod titulom:

Budysko-Čornokholmčanski
Lužičan.

Časopis za kwasnu zabawu.

Zamołwity redaktor: Šibakec Pětr.

Na čolnej stronje tutoho łopjena stoješe hižo naspomnjena žortna, po hłosu „Naš njeboh džěd“ spěwajomna pěseń Handrija Zejlerja: „Naš dobry Mil“, dale běchu přinošowali přecel Hendrich Jordan bajku: „Spěwala róža“, Pětr Mlónk zbožopřejacy khěrluš, Michał Hórník wšelake žortne, bóle wědomostne přinoški, Kocor jara směšny nastawk wo Rjeble a wšelake žorty naš wulki wótčinc Smolef. Wón da Čibku a Mudronja so takle rozrěčować: „Njewěš, Čibka, čehodla je knjez Fiedler do Čorneho Kholmca jěl?“ O haj, to wěm, wón je wot posleńšeje khorosće trochu khablaty a tuž je sebi tam žerdku wothladal, zo by so čas žiwjenja na nju zepjerać móhl.“ Ze wšitkich přinoškow pak rěči wulka lubosć a česćownosć, ko-

¹⁴ List 4. julija.

trejež so Fiedler mjez Serbami wjeseleše, a radosć nad tym, zo je skónčnje k wottyknjenemu kóncej dóšol.

Po kwasu zaswita młodymaj mandželskimaj złoty čas. Hišće jako wóšomdžesačlětny starc Fiedler na njén ze želniwosću spominaše. Mathilda rozwi swoje bohate dušine dary. Nic jenož, zo Fiedlerjej zbožownu domjacnosć wuhotowowaše; rada džěše z nim do Njezdašec k jeho staršimaj a wopokaza so jako ponižna, poslušna džowka. Fiedlerjowy nan, tehdy česćomny, šedziwec z dołhimi bělymi włosami a přecelnym serbskim wobličom, kiž rano a wječor we ložu wótre swoju modlitwu spěwaše, swoju přichodnu džowku bórzy do wutroby zaja. Tam nawukny Mathilda tež Fiedlerjec wšědnu jědž warić, tunku z bėrnami, a to tak derje, zo sej ju Fiedler tež we swojej domjacnosći wot njeje husto wuprošeše. Fiedlerjowa mać běše nimo mery porjadna žona. Je jědnaće džěći z wulkej prócu derje zastarała. Jeje lubosć k porjadej je Fiedler po njej namrěl. Běše jeje lubušć dla swojeje čućiweje duše a lubosće. Rada by widžala, hdy budžeše na duchownstwo študować móhl. Ale to wšak bohužel dla njedostatka srědkow njeběše móžno było. — Fiedler běše wulki přecel přirody a na tutom wědomostnem poli mjeješe tež njewšědnu nazhonitosć. Wobsedžeše nahladnu zběrku brukow a rostlinow. Mnohe přirodospytny nastawki poda do serbskich časopisow. K přirodže mjeješe woprawdže pobožnu lubosć. Njemóžeše žane zwěrjatko čerpjeć widžec. Za tutu jeho přikhilenosć doby sebi Mathilda wulke zrozumjenje. Husto jeho na přirodospytnych wulětach přewodžowaše a da so wot njeho powučec. Najradšo džěštaj do delnjeho Sprjewineho dola k Příbohej. Hišće w pozdžišich lětach tam Fiedler rady khodžeše. Wšitko jeho tam na Mathildu dopominaše. Tu běše něhdy Tildka zaječe hněžko namakala, jeneho zaječka do ruki wzała a khować chcyła. Wšudžom běchu městnička, kiž k njemu wo njej rěčachu.

A¹ tute zbožo traješe jenož lěto!

Mathilda porodži 13. decembra 1870 džowčičku. Fiedlerjowe zbožo dčepi najwjetši wjejšć. Ale porod běše jara čezki. Mathilda naby drje zasy trochu mocow, zo móžeštaj džěćatko wukřćic. Swjećeštaj 12. januara 1871 křćizna. Džowčička dosta mjenje Olga Lud-

mlla. Kmótraj běštaj nimo přiluznych našej wótcincaj Hórnik a Smolef. Jako běše Hórnik přeprošenje ke kříciznam dostał, podžakowaše so z tutym listom: „Lubodrohi bratřel! Z wutrobnej radosću chcu ja kmótr Waju džowěički być a džakuju so Wamaj za přecelsku dowěru. Mój a my wostanjemy sebi přecy blizcy při jenajkich prócowanjach za duchowne zbožo našich Serbow. — Běch raďy wčera k Wamaj přišoł a popołdnu pisał, ale moje přiwuznistwo tu bě a z džěla hišće tu je mojeho zapokazanja dla. Na zasowidženje! Strowjo a postrowjenje! Twój přecy w lubosći Michał Hórnik.“

Ale po kříciznach Mathilda zasy zawjadny. Dočaka drje hišće wosebje lubozne nalěčo. Ale njemóžeše wjacj mocow nabyć. Woslabny přeco bóle a bóle, hač skónčnje 30. junija 1871, wječor w 9. hodzinje, ze słabosću wot Fiedlerja wobjata wusny. Docpi jenož starobu 30 lět 6 měsacow a 5 dnjow.

Jejna zažna smjerc zbudzi powšitkownu sobuželnosć w cyłym serbskim ludu. Jeje pohrjeb běše wulkotny a swědčeše wo tom, kajku lubosć běše sebi njebočička za krótki čas w Budyšinje dobyła. We Łužičanje praješe jej Smolef božemje, ju z wulkej wopravdže zasluženej sławu počesćuju:¹⁵ „Redaktorej tutoho časopisa, k. wyššemu seminarskemu wučerjej Fiedlerjej w Budyšinje, je blěda smjerc najbolostnišu ranu nadyřiła, zo jemu jeho drohu, horcolubowanu mandželsku do zbóžneje wěčnosće wotwjedže. Ta njebočička, zahorjena za serbsku řeč a narodnosć, běše najlubosćiwša towaršnica swěrneho serbskeho wótcinca, kotryž bě z njej jeno krótki čas w cunjej zbóžnosći žiwy. Tola my tudy wosebje dla jejnych zaslužbow wo serbski spěw na nju z počesćowanjom a ze želniwosću spominamy. Kaž je znate, běše wona króna cyłeje drugeje peridy serbskich spěwańskich swjedženjow, we kotrychž je wona jako sławna sopransolistka ze swojim wokřewjacym, miłym, slěbroklinčnym hłosom a wubjernym přednoškom serbske mjeno najrjeńšo krasniła.“

Mathildžiny nan, farař Stanga, zaja so přez zažnu smjerc swojeje najlubšeje džowki z najwjetšej tyšnosću. Wupraji swoju wulku bolosć w třoch hnujacych khěrlušach: „Nanowa žalosć wo swoju lubu njebohu džowku“;¹⁶ „Wopomnjenje na sylzowej njedźeli“¹⁷ a

¹⁵ Łužičan 1871, 111 sl. ¹⁶ Serb. Now. 1871, 230. ¹⁷ Serb. Now. 1871, 274

„Zaso zrudny khěrluš“.¹⁸ Najbóle wosobinski a tohodla najbóle hnujacy je druhi khěrluš, w kotrymž nan spěwa:

Ty dobra, nihdy zapomnjena,
Ty luba džowka njeboha,
Nětk wotpočuješ wumožena
Wot teho wulkoh' njezboža,
Kiž bě so na će waliło
A će tak domapytało!

Kak někotry b'dže hišće prajié:
Ach, zo by so to nještało!
A njem'že sylzam měru stajié,
Zo so je tajke podało!
Nětk wšitka skórzba pozdže je,
Dokelž ty w Božej rucy sy!

We Božej rucy je ta duša,
Ta dobroćiwa wutroba,
Či próca je nětk wjele lóžša. —
Ach, ty sy wšitke džěcatka
Tak lubowała na zemi,
Nětk sy ty mjez jandželemi.
K tym lubym jandželam sy dóšla,
Tam je twój měr a krasna mzda,
Ze zleho swěta ty sy wušla
Do kraja, hdžež so bjez falša —
K tym Božim lubym wowčičkam,
K tym lěpšim wěčnym wjeselam.

Ja so nětk k rowej přibližuju,
Tak bóle trošta wužiwam,
Ja tebje stajnje woplakuju;
Tola tu nadžiju tež mam:
Zo na to krótkje bédženje
Přidže to zasowidženje.

Fiedlerja sameho, kiž běše swoju lubowanu Mathildu džen a bóle wjadnyé widzał, drje jeje smjeré njepřekhwata. Ale wšitke žalóscé a čwile dyrbješe přěirač, jako wo jeje žiwjenje podarmo ze smjerću so bédžeše. A jako běše wona swojej woči na wěčne zańdželiła, jeho bolósc přemó. Z jeho wutrobinych styskow wuroni so pěseň: „Bjez Tebje tu khodzić, kak to styskno je!“ Jako Mathildžine čělo do rowa pušćichu, spěwachu gymnasiáci spěwaj, kotrejž běše wón sam w němskej a serbskej rěči spěsnił. Što běše wón we swojej mandželskej zhubił, to wupraji wón w krasnych słowach: „Při rowje njezapomniteje mandželskeje“, kiž něšto njeďzeli po jeje smjerći do Łužičana poda a kiž su pohrjebna rěč, kotruž swojej mandželskej hišće jónu sam měješe.¹⁹ „Hluboko začuwam, kak wjele sy mi byla a — što wjacý nimam. Ja čujach so tak bohaty, a kak sym nětko wobkhudnył, kak wjele sym zhubił — Ach, što su wšitke poklady swěta porno člowskej wutrobje, kotraž čople a swěrnje za nas pukóce. — A Ty, dobroćiwa cunjolubowaca duša, Ty měješe tajku nadobnu, pobožnu wutrobu. Čiste, dobre,

¹⁸ Łužičan 1871, 167. ¹⁹ Łužičan 1871, 123 sl.

zmyslenje běše šěroki rum w Tebi dobyło. Ty bě polna hlubokich začuow, polna sprawného derjemnjenja přećiwo kóždemu, z kotrymž měješe wobkhadženje. — A z kajkej cunjej wutrobnosću, z kajkej horjacej lubosću wisaše Ty na mni! Kak wutrobnje bjerješe džěl na mojim zbožú, na mojim horju, kak derje měnješe ze mnul! Ty běše mi najlubosćiwiša towarška. kiž mje rozymješe, kiž mi žiwjeńsku mrokotu ze swojim radosćiwym duchom jasnješe. — Što budžiše Ci ćežko było, za mnje činić? Mi moje žiwjenje porjeńšec, jeho wobćežnosće wolóžec, mi mój puć runac, to běše sebi Ty za najrjeńši nadawk sćiniła, to bě Twoja stajna starosć, Twoje najwjetše wjesele. Ty přede mnu džěše, kaž miłe swětło, kiž mi moju sćežku žiwjenja cunjotnje rozjasnješe.“ — —

Z tajkej žalosću skónči so wutrobine nalěčo našeho wótčina a pěsnjerja Khorle Fiedlerja. Wězo lubosć, kotraž jeho z Mathildu zjednoćeše, njeje přestala a njebudźe přestać do wšeje wěčnosti. Wostanje žiwa, doniž budže so serbscy rěčeć, w krasnych lubosćinskich pěsnjach, kiž su w tutom nalěču lubosće nastale. Džowčička, kotrejež žiwjenje je Mathilda ze swojim zaplaćila, so Fiedlerjej zakhowa, a jeho wšědnje na nju dopominaše. Běše po maćeri krasne dary namrěła, tež jejnu wulku lubosć k serbskemu narodej. Wuda só pozdžišo na profesora doktora Göttshmanna we Wrótsławju a je hišće džensa jako wudowa žiwa. Jej mań so wosebje džakowac, zo móžach tutón nastawk tak dokładnje stworić. Dowěri mi mjez druhim ze zawostajeństwa swojeho nana descy z napismom: „Dopomnjeńki na Tildku“, do kotrejuž běše sebi Fiedler wšitke listy, khartki, papjerki, tež jednotliwe čisła časopisa z wulkej swěru z tutoho časa hromadził a zakhował.

Fiedler docpi wysoku starobu. Dočaka hišće swětowu wójnu. Wěm z jeho rta, z kajkej wěstosću wón wěrješe do lěpšeho přichoda swojeho serbskeho naroda. A jako wón sam 16. meje 1917 jako 82 lětny starc zemrě, wosamočeny, w najwjetšim čłowškim hubjeństwje, přebywachu jeho poslednje mysle tež pola Mathildy, z kotrejež je nětk na wěčne zjednočeny.

Lubosćinske pěsnje, w kotrychž Fiedler swoju lubosć k Mathildze wurjekowaše, su krasny lyriski wěnc. Su přenje intimne erotiske pěsnje našeje literatury.

We tom leži jich wulki literarny wuznam. Prihlosuju dospolnje wusudej Adolfa Černeho²⁰ wo jich basniskej hódności. Zawěsće su mjez nimi najrjeńše parole našeho basnistwa. Jich zwonkowa forma — rěč a rhythmus — je přeco dokonjana. Wšitke su nazonjene a su wuraz wěrných, woprawdźiwých čućow. Haj, w někotrych wudoby so basnik wot wšitkich zwučeniwošćow a docipje tamnu čistu erotiku, kiž korjeni we wěčnosti.

Wšitke tuté pěsnje so spodziwnje zasy wožiwja, hdyž so zeznajemy z Mathildu. Jej wšak mamy so za nje dzakować. Wona je w Fiedlerju pěsnjenje zbudžiła. Kajke wulke zaslůžby je sebi Fiedler wo serbski narod dobył, je Adolf Černý hižo w Časopisu Mačicy Serbskeje 1917, str. 58 sl. nadrobnje rozestajał. Ale tež Mathilda sebi w nim čestneho městna zaslůža.

Njech jeje lubozniwe, něžne wobličo, jeje nadobna wótčinscy zmyslena powaha so nihdy njezabudže!

²⁰ Stawizny basnistwa lužiskich Serbow. Časop. M. S. LXI, 60 a Nekrolog wo Fiedlerju LXX, 61 sl.

Wěcowniki z přidawnikami.

Zezběrał a zestajał † Jan Radyserb-Wjela.

(Pokračowanje z lětnika 1920 a skónčenje.)

P.

Pačaty člowjek, Friedensstörer.
 Pačosne džěło, Mittelweg.
 Pačosne woči, Trübsinnsaugen.
 Pačosne wašnje, Lümmelwesen.
 Pačefkata šnórka, Perlenschnur.
 Padany sad, Fallobst.
 Padawa khorosć, Fallsucht.
 Padušny kluč, Nachschlüssel.
 Pahórkata krajina, Hügelgegend.
 Pakostne porsty, Mausepfoten.
 Palěne koło, Kamrad.
 Palencowa džěra, Schnapskneipe.
 Palencowa waka, Schnapsqier.
 Palencowy blud, Skuferwahnsinn.
 Palefski list, Brandbrief.
 Palna brón, Feuerwaffen.
 Palny wopor, Brandopfer.

Panske prawa, Adelsvorrechte.
 Panski sud, Patrimonialgericht.
 Papjerjany zmij, Papierdrache.
 Parjate wjedro, Gewitterschwüle.
 Parjena pica, Brühfutter.
 Parna dóńca, Brühfaß.
 Parna lódź, Dampfschiff.
 Parna lěška, Mistbeet.
 Paskorna konopej, Bastelhanf.
 Paskorne črije, Bastschuhe.
 Pěčna daň, Almoenbrot.
 Pijata papjera, Löschpapier.
 Pijawe wobličo, Sumpersprosses.
 Pisany dypak, Buntspecht.
 Pisany wojak, Baumwanze.
 Piskaty herc, Holzbockkäfer.
 Pismowska rěč, Schriftsprache.
 Pisna papjera, Schreibpapier.

Pišćata kara, Himmelsziege.
 Pitny wopor, Trankopfer.
 Piwny wječor, Bierabend.
 Piwowa poliwnka, Biersuppe.
 Pjana lubosć, Liebestaumel.
 Pjastne prawo, Faustrecht.
 Pječna ryba, Bratfisch.
 Pječna kołbaska, Bratwurst.
 Pjelšćany kłobuk, Filzhut.
 Pjeńkojta hlowa, Dickschädel.
 Pjenježny zmij, Gelddrache.
 Pjeraty kłobuk, Federhut.
 Pjerjowa drětwa, Federnschleiß.
 Pjerjowy skót, Federviel.
 Pjerkata nalika, Fernelke.
 Pjeršaty dešćik, Sprühregen.
 Plačity hlós, Klage-ton.
 Płanity hat, Schwemnteich.
 Pławjene drjewo, Flößholz.
 Płone jabłoko, Holzapfel.
 Płowa sykorka, Graumeise.
 Płowe wjedro, Munkelwetter.
 Płowne mjecki, Schwingemulde.
 Płužne kolesko, Pflugräd.
 Placane tło, Stampfboden.
 Plećena całta, Zopfsemmel.
 Plěśniwa hlowa, Greisenhaupt.
 Plicata baba, Klatschweib.
 Pobočna stwa, Nebenzimmer.
 Pobrjožne prawo, Uferrecht.
 Počatne spytki, Anfangsversuche.
 Podnóžna ławka, Fußbänkchen.
 Podružne bydło, Mietswohnung.
 Podskočny morjeř, Meuchelmörd.
 Póhanske hroznošće, Heidengreuel.
 Pohrjebna kapalka, Kirchh.-kap.
 Pokładne jejo, Nestei, Unterlegel.
 Pokrejnny přećel, Blutsverwandter.
 Pokrytne rěče, Heuchelreden.
 Pokutne paslmy, Bußpsalmen.
 Pokutne sylzy, Bußstrümen.
 Pokutny džeń, Bußtag.
 Pokutny kěrliš, Bußlied.
 Pokutny přědař, Bußprediger.

Pokhwalny list, Belobungsschrift.
 Polleńske kubło, Halbhufengut.
 Pollětna dań, Halbjahrszins.
 Połnocna hwězda, Polarstern.
 Połonowe wino, Wermuthwein.
 Połodniši wěťfik, Südwind.
 Polěšny puć, Waldweg.
 Pólnoy hołb, Feldtaube.
 Pólnoy khódnik, Flurwächter.
 Pólnoy njerjad, Feldunkraut.
 Pólska kołbasa, Knoblauchwurst.
 Pólska woš, Ameisenlöwe.
 Pólski škowronc, Haubenlerche.
 Pólski woł, Hirschkäfer.
 Pomjezny stołp, Grenzsäule.
 Pomocna wěc, Hilfsmittel.
 Ponóčne džěło, Nacharbeit.
 Popjelna sól, Potasche.
 Popjelna srjeda, Aschermittwoch.
 Popjerjane kórki, Pfeffergurken.
 Popołdniša kemš, Vesperkirche.
 Poprjancowe kulki, Pfeffernüsse.
 Porjadne lěto, Gemeinjahr.
 Porodna nuza, Geburtswehen.
 Poselske myto, Botenlohn.
 Póstna jědz, Fastenspeise.
 Póstne přėdowanje, Fastenpredigt.
 Póstniska srjeda, Aschermittwoch.
 Póstowski pohoně, Postkutscher.
 Pótna kupjel, Schwitzbad.
 Pótne lapki, Sthweißblätter.
 Pótny rub, Schweißtuch.
 Powabne rěče, Lockreden.
 Powječėrny napitk, Schlaftrunk.
 Powlećena žratwa, Lockfraß.
 Požitna kruwa, Nutzkuh.
 Pralna dóńca, Waschfaß.
 Prašėfske knižki, Fragebüchlein.
 Prawdny džeń, Gerichtstag.
 Prawe hriby, Speisepilze.
 Prawotny rozsud, Prozeßentscheid.
 Prawdozny wusud, Rechtsspruch.
 Přazny wječor, Spinnabend.
 Pražena sól, Prägelfettsalz.

Praženy hróch, Prägelerbsen.
 Prěčna hlowa, Querkopf.
 Prěcelski slub, Freundschaftsbund.
 Prědařske knihi, Predigtbuch.
 Prědkladne khlěby, Schaubrote.
 Prědnja kup, Vorkauf.
 Prěkorny njeduch, Hadergeist.
 Prěkhadna khorosé, Ansteckung.
 Prěkhadny hrěch, Erbsünde.
 Prěni narod, Erstgeburt.
 Prěstupne lěto, Schaltjahr.
 Prěstupny dzeń, Schalttag.
 Prěstupny spař, Scheintod.
 Prěibójski wopor, Götzenopfer.
 Prěibrjóžne město, Küstenstadt.
 Prěihódna kup, Gelegenheitskauf.
 Prěichodna dzowka, Schwieg.-tocht.
 Prěichodna mać, Schwiegermutter.
 Prěichodny nan, Schwiegervater.
 Prěichodny syn, Schwiegersohn.
 Prěikhadne njedžele, Advete.
 Prěipalene znamjo, Brandmal.
 Prěipadny wopyt, Nebenbesuch.
 Prěipołdniče prašenje, Vielfragerei.
 Prěipřežny kón, Vorspannpferd.
 Prosna sloma, Hirsestroh.
 Prosyči rěbl, Ferkelgitter.
 Próšaty dešćik, Staubregen.
 Próšćelaty zdónk, Vogelkienstamm.
 Pruhate mróčeje, Streifwolken.
 Pružna móc, Schnellkraft.
 Psowje cypy, Einschlagmesser.
 Pšenične piwo, Weizenbier.
 Ptača kumjeńca, Vogelherd.
 Ptači kwas, Vogelhochzeit.
 Puckowe předženo, Fockengarn.
 Pukawe naliki, Platznelken.
 Pusty wječor, Leichenabend.
 Pyrjowa wotwara, Queckenteer.
 Pyrna šćěpa, Backofenscheit.

R.

Rača haska, Sackgasse.
 Rača šijka, Krebschwanz.

Rače wočko, Krebsauge.
 Rači khód, Krebsgang.
 Radna khěža, Rathaus.
 Radny knjez, Ratsherr.
 Radžine wśy, Ratsdörfer.
 Rakate mloko, Flockenmilch.
 Raniše kemše, Frühgottesdienst.
 Raniše zerja, Morgenröte.
 Rańši kraj, Morgenland.
 Rapača hórka, Galgenberg.
 Rapače pasmo, Rackerbande.
 Ratařski měšćan, Ackerbürger.
 Rěčne korto, Flußbett.
 Rěčny karp, Flußkarpfen.
 Rěčny pěsk, Flußsand.
 Rěčny próh, Stromschnelle.
 Rěpjane drjewo, Splintholz.
 Rězakowa piła, Schneidmühlsäge.
 Rězniči pjeńk, Fleischerklotz.
 Rjekowski skutk, Heldentat.
 Rjelojty kadla, Grobsack.
 Rjepotata Hila, Kiechleriese.
 Rjewjaty kašel, Hohlhusten.
 Rohaty bruk, Hirschkäfer.
 Rólna póda, Ackergrund.
 Rólny kokot, Auerhahn.
 Rosne paćerki, Tauperlen.
 Rubjany kabat, Leinwandkittel.
 Róžkny kamjeń, Grundstein.
 Rubježny hród, Raubschloß.
 Ruby bok, Kehrseite.
 Ručna piłka, Handsäge.
 Rudna woda, Eisensteinwasser.
 Rudne hory, Erzgebirge.
 Rukowanski list, Bürgschaftsschr.
 Runawa žalba, Heftpflaster.
 Rybjaca waka, Regenwurm.
 Rybjace pjero, Fischflosse.
 Ryćerske khroblo, Heldenmut.
 Ryněkaty syw, Reihensaat.
 Rzy kón, Rotschimmel.
 Ržany khlěb, Roggenbrot.

S.

Sabatna čišina, Sabatstille.
 Sadžile jeja, Setzeier.
 Samobělene běrny, Pellkartoffeln.
 Samopašny hrěch, Mutwillensünde.
 Samsna khwalba, Eigenlob.
 Samsny khwalobnik, Prahlhans.
 Sazna srjeda, Aschermittwoch.
 Sažna měra, Klaftermaß.
 Serbska reja, Wendentanz.
 Serbski kórc, Hektoliter.
 Serbski splah, Wendengeschlecht.
 Sersćowy skót, Borstenvieh.
 Sewjerna hwězda, Polarstern.
 Sewjerna swětlina, Nordlicht.
 Skalna póda, Felsenuntergrund.
 Skalny kózlik, Steinbock.
 Sklipnjene zwěrjo, Kauertier.
 Skočacy hepjel, Viehkerl.
 Skomlate mužisko, Brummbar.
 Skóněna štučka, Schlußvers.
 Skóněny wusud, Endurteil.
 Skopjace pleco, Hammelkeule.
 Skorjany bruk, Rindenkäfer.
 Skóržbne wudawki, Prozeßkosten.
 Skoržeńske pismo, Klageschrift.
 Skótna mrětwa, Viehpest.
 Skótna njerada, Viehseuche.
 Skótna wustajeńca, Tierschau.
 Skótne wiki, Viehmarkt.
 Skradžny lakanc, Auflarner.
 Słabostny hrěch, Schwachsünde.
 Słanknowska wobuza, Erzgrille.
 Sławkawy tykanc, Streuselkuchen.
 Słódke drjewo, Süßholz.
 Słódke zorna, Aniskörner.
 Słodowa wón, Malzgeruch.
 Słona woda, Salzwasser.
 Słone jeja, Sooleier.
 Słone morjo, Salzsee.
 Słone źórło, Salzquelle.
 Słonjene mjaso, Pöckelfleisch.
 Słóněna (ze)žaha, Sonnenstich.
 Słóněne pruhi, Sonnenstrahlen.

Słóněny skhad, Sonnenaufgang.
 Słony kamjeń, Alauenstein.
 Słony stołp, Salzsäule.
 Služobna džowka, Dienstmagd.
 Služobne knižki, Dienstbuch.
 Slaknjene činjenje, Mordsgemache.
 Slěborny kroš, Silberroschen.
 Slěborna mjedž, Silbererz.
 Slěborna pinca, Silbergrube.
 Slěbrowy podkop, Silberbergwerk.
 Slědzawy pos, Spürhund.
 Slepá nadžija, Torheitshoffnung.
 Slepá nóć, Stockfinsternis.
 Slěpcowski slěpc, Lumpenkerl.
 Slepé hołbje, Hirsekraut.
 Slepjate kusy, Blendwerk.
 Slinawy pjersk, Schleimbarsch.
 Slinkowy kónk, Schneckenhaus.
 Slubjeny kraj, Verheißungsland.
 Slubna křina, Bundeslade.
 Slubny pjeršćeń, Verlobungsring.
 Smjećowa łopatka, Kehrschaufel.
 Smjerdžaty krasé, Baumwanze.
 Smjertna njedžela, Totensonntag.
 Smjertna přisaha, Todeseid.
 Smjertna wina, Todesschuld.
 Smjertne tuhi, Todesschauer.
 Smjertny mjetel, Totenkopf.
 Smolany žołdk, Kraftmagen.
 Smolanej ručy, Mausepfoten.
 Smoržowa poliwwka, Morchelsuppe.
 Smudny smród, Brenzelgestank.
 Snědanska zopa, Frühstückssuppe.
 Snječata pšeańca, Brandweizen.
 Sněhowa kula, Schneeball.
 Sněhowa sep, Schneewehe.
 Sobolacy kožuch, Zobelpelz.
 Sobotne wiki, Sonnabendmarkt.
 Spanska komora, Schlafkammer.
 Spalny wopor, Brandopfer.
 Sparny pitk, Schlaftrunk.
 Spěchly (a spěšny) posoł, Eilbote.
 Spěšna huba, Plappermaul.
 Spěwański swjedžeń, Gesangsfest.

Spěwafske knihi, Gesangbuch.
 Spěwawy ptačk, Singvogel
 Splacnjeny nós, Plattnase.
 Spódnja huba, Unterlippe.
 Spory zrót, Gedrungenheit.
 Spowjedny wóte, Beichtvater.
 Spytné džělo, Versuchsarbeit.
 Srónja calta, Schwarze Semmel.
 Srjedźny puć, Mittelweg.
 Sróča četa, Schnatterweib.
 Sróče keměe, Plappergesellschaft.
 Starši předsyda, Alterpräsident.
 Starski muž, Gerichtsschöppe.
 Staršiski dom, Elternhaus.
 Statny rěčnik, Staatsanwalt.
 Staly ptak, Standvogel.
 Stawski zemjan, Standesherr.
 Strójny natwař, Kunstwerk.
 Strójny woheń, Feuerwerk.
 Strowa studžeń, Gesundbrunnen.
 Studžena juška, Gallertbrühe.
 Stuzene mjaso, Dämpffleisch.
 Stwinska džowka, Stubenmädchen.
 Stwinski naporjad, Stubeamöbel.
 Stwiny ptačk, Stubenvogel.
 Sucha khorosć, Schwindsucht.
 Sucha wuchla, Weißfisch.
 Suché dny, Quatembertage.
 Suche droždže, Preßhefen.
 Suchi mjerzk, Barfrost.
 Suchi tykanc, Kaffeekuchen.
 Surowa nič, Rohzwirn.
 Swatowska služba, Brautführerei.
 Swěćeński wollj, Brennöl.
 Swinjace nózki, Schweinsknöchel.
 Swjata Čerlica, Nimmermohrstag.
 Swjate khlěby, Schaubrote.
 Swjatočne drasty, Feiertkleider.
 Swjaty dšeń, Feiertag.
 Swójbny swjedžeń, Familienfest.
 Sydrowe kulki, Käsekäulchen.
 Symjeńtna brěza, Sonnenbirke.
 Synowa žona, Schwiigertochter.
 Synowé žné, Heuernte.

Sypkowy tykanc, Streuselkuchen.
 Syrotny dom, Waisenhaus.
 Sypny pšok, Streusand.
 Sypkowy tykanc, Streuselkuchen.
 Syre mlódžo, Grünschnabel.

Š.

Šamaly sad, Kruppelobst.
 Šataca spona, Wäscheklammer.
 Ščana marata, Baumwanze.
 Ščědry wóte, Gnadenvater.
 Ščěpna zahroda, Baumschule.
 Ščerkate jabluko, Klapperapfel.
 Ščipace rěče, Stichelreden.
 Ščipany sad, Pflückobst.
 Ščuča hoka, Nachthaken.
 Ščuwawe rěče, Hetzreden.
 Ščera pliška, Graustelze.
 Ščera wrona, Nebelkrähe.
 Šeptawe słowěka, Ohrenbläserlein.
 Šěre mysle, Trübsinn.
 Šerjate wjedro, Wechselwitterung.
 Šewča juška, Schusterbrühe.
 Šewske kopyto, Schuhleisten.
 Ščrikowa wón, Fliederduft.
 Šeršenjace zahadło, Hornißtachel.
 Šešerjata hlowa, Struwelkopf.
 Šešerjaty keřk, Struppenstrauch.
 Šibjeńčona hora, Galgenberg.
 Šibjeńčona korčma, Galgenschänke.
 Šita jehla, Nähadel.
 Šita nita (nić), Nähfaden.
 Škowronča hora, Lerchenberg.
 Škričkata poliwwa, Fettsuppe.
 Škropawy puć, Holperweg.
 Šlachotne mysle, Edelsinn.
 Šlaraty stup, Schlurfgang.
 Šmalcowa pomazka, Fettbemme.
 Šmatate hlěe, Taumelgang.
 Šmotawe nohi, Lätschbeine.
 Šořtske kublo, Schulzengut.
 Šowska nič, Nähfaden.
 Špodkata měca, Schirmmütze.
 Štabrate nohi, Stelzbeine.

Štomjaca zahroda, Obstgarten.
 Štynkate stupanje, Hinkegang.
 Štypotaty stupk, Trippelschritt.
 Šulska wosada, Schulgemeinde.
 Šulski dohladowař, Schulinspekt.
 Šwablowa luža, Schwefelfuhl.
 Šwablowa nić, Schwefelfaden.
 Šwinće sadlo, Dachsfett.

T.

Tachantski khlëb, Schwarzbrot.
 Tajki-jewajki kadla, Malefizkerl.
 Tajny morjeř, Meuchelmörder.
 Tajny poklad, Geheimschatz.
 Tajny radzićel, Geheimrat.
 Tkalske krosna, Webstuhl.
 Tkalski ćoinik, Weberschütze.
 Toćata myš, Wühlmaus.
 Tótkowski bruk, Totengräber.
 Tołsty hlós, Bařstimme.
 Tołsty toleř, Diktaler.
 Tołćene bërny, Kartoffelstamps.
 Torhana trawa, Jätegras.
 Torhane krupy, Grobgries.
 Torhate zwërjo, Raubtier.
 Trašne ćasy, Schreckenszeiten.
 Trělena hlowa, Schusselkopf.
 Trěleński proch, Schießpulver.
 Trěšne wałki, Dachschoben.
 Trjebjeny hroch, Ausleseerbsen.
 Trjechna ból, Schmerzenschauer.
 Trunjena hlowa, Wahnsinn.
 Tružna ława, Hobelbank.
 Tryskowe kusy, Possenstreiche.
 Tuchařska cyrkej, Taucherkirche.
 Tuchařske jahody, Heidelbeeren.
 Tuchařski pohrjeb, Taucherfriedh.
 Tupa wóweka, Kaulquappe.
 Tužobne zdychi, Sehns-seufzer.
 Twarhowe nosyďta, Quarkquetsche.
 Twarne drjewo, Bauholz.
 Twarohowy měch, Quarksack.
 Twarohowy rěblik, Quarkquetsche.
 Twarořkowy koř, Käsekorb.

Twarski mištr, Baumeister.
 Twjerdy nop, Dickshädel.
 Tworna hlina, Modellierton.
 Tydźeňske nowiny, Wochenblatt.
 Tyšne hrona, Angstschauer.
 Tyšniwe nocy, Kummernächte.

W.

Wabne rěće, Loekreden.
 Warne sudobje, Kochgeschirr.
 Wěćkaty karan, Keckelkrug.
 Wějnny lopać, Wurfschaufel.
 Wětrny kužo, Windwirbel.
 Wěžna makojca, Turmknopf.
 Wiěny dzeň, Wochenmarktstag.
 Wiěna bol, Gichtschmerzen.
 Wiěćzne kublo, Lehnput.
 Winowa kić, Weintraube.
 Winowy pjeřk, Weinstock.
 Winowy wopile, Weinsäufer.
 Wisate wjedro, Drohwetter.
 Wiselna hlina, Judenpech.
 Wišnjowy palenc, Kirschschnaps.
 Witkowy korb, Flechtkorb.
 Wiwlata hlowa, Lodenkopf.
 Wjećorne zerja, Abendrot.
 Wjedrowy wěćeř, Wetterprophet.
 Wjelće sylzy, Heucheltränen.
 Wjelći hlód, Heiřhunger.
 Wjelći mėsac, Christmonat.
 Wjelći pazor, Wolfsklane.
 Wjerbowe witki, Weidenruten.
 Wjerćate wjedro, Wandelwetter.
 Wjerćene bërny, Kartoffelbrei.
 Wjerćony hróch, Erbsenbrei.
 Wjerćity stol, Drehstuhl.
 Wjeselny dzeň, Freudentag.
 Wjesny lud, Landvolk.
 Wjetke draby, Trödelkleidung.
 Wjewjerće hnězdo, Eichhornnest.
 Włoknata konopej, Basthanf.
 Włosane wóćko, Haarschlinge.
 Włoske jabłoko, Apfelsine.
 Włoski worjech, Wallnuss.
 Wobli jeja, Siedeier, Soleier.

Wobsazny zapis, Inhaltsverzeichnis.	Wujednanski dzeń, Sühnetermín.
Wočity swědk, Augenzeuge.	Wukrajny pas, Auslandspaß.
Wóčkaca měra, Augenmaß.	Wukupne pjenjezy, Lösegeld.
Wóčkaca wodzička, Augentropfen.	Wumóžny skutk, Erlösungstat.
Wódna žona, Wassernixe.	Wupalny swjedzeń, Brandfest.
Wódna myš, Wasserratte.	Wuplatny dzeń, Löhnungstag.
Wódna mil, Pfeilkraut.	Wušity ruběk, Brauttuch.
Wodniši strážnik, Tagewächter.	Wušity swědk, Ohrenzeuge.
Wódnomužowe konikí, Teichbinse.	Wutrobna žaha, Herzeleid.
Wódný muž, Wassermann.	Wurězne klamy, Schnittwarenhdlg.
Wohnjowa kula, Feuerkugel.	Wutrobna žiła, Hauptschlagader.
Wohnjowa wobora, Feuerwehr.	Wutrobny spink, Herzgespann.
Wohnjostroj, Feuerwerk	Wuzběraue mloko, Magermilch.
Wojeŕski wyšk, Soldatenoberst.	Wyšši měšnik, Hohepriester.
Wójski mór, Lazarettfieber.	
Woknata lěška, Mistbeet.	Z.
Wokrjesny sud, Bezirksgericht.	Zabledženy žwanc, Vielschwätzer.
Wolijowa hora, Ölberg.	Zabita zyma, Mordskälte.
Womorny spar, Halbschlaf.	Zadušity kašel, Stickhusten.
Wonite kisało, Duftessig.	Zadžerate předženo, Fitzgarn.
Wopačna přisaha, Meineid.	Zahrodne rjadki, Gartenbeete.
Woporna nježdžela, Ostersonntag.	Zakońske knihi, Gesezbuch.
Worješny wolij, Nußöl.	Zančite durje, Verschlußtür.
Wosace hnězdo, Wespennest.	Zapadowace durje, Falltür.
Wosadna šula, Parochialschule.	Zapalny wopor, Brandopfer.
Wosebne kamuški, Edelsteine.	Zaslužbny križik, Verdienstkreuz.
Woselske žrěbjo, Eselsfüllen.	Zaspany hólc, Schlafmütze.
Wóskowa swěca, Wachskerze.	Zasparny čas, Schläfrigkeitszeit.
Wóšliča Hora, Eselsberg.	Zastarski čapor, Altertümer.
Wóteny kraj, Vaterland.	Zastupny wučer, Schulvikar.
Wótcowske wašnje, Altvätersitte.	Zašity zadk, Hartleibigkeit.
Wotčinske spěwy, patriot. Lieder.	Zatworny pomjatk, Kraftgedäch-
Wotměnske symjo, Wechselsamen.	Zbóžny raj, Himmelreich. [nis.
Wrjósny měd, Heidehonig.	Zbytne kruški, Restbissen.
Wrótny dawk, Torakzige.	Zdobne wašnje, Anstandssitte.
Wšědnjaca drasta, Alltagskleid.	Zelhane rěče, Lügenderüchte.
Wšědny dzeń, Wochentag.	Zelena wróna, Mandelkrähe.
Wučerska próca, Lehrermühe.	Zelena zyba, Grünfink.
Wudowjace lěta, Witwenjahre.	Zelena žaba, Grasfrosch.
Wudowske časy, Witwerzeit.	Zelena žabka, Laubfrosch.
Wudžeržny sad, Dauerobst.	Zelene khošćo, Ginsterbesen.
Wuhleŕska khěžka, Köhlerhütte.	Zelene lětka, Jugendjahre.
Wuhlowa kólnja, Kohlenschuppen.	Zeleny kamjeń, Grünstein.
Wuchata měca, Ohrenklappmütze.	Zeleny skóčk, Laubheuschrecke.
	Zeleny štwórtk, Gründonnerstag.

Zeleny twarožk, Kräuterkäse.
 Zeleny wrobl, Eisvogel.
 Zeleny zezawc, Grünspan.
 Zelowa žona, Kräuterfrau.
 Zelowy wustoj, Kräuterkunde.
 Zemjanske kublo, Rittergut.
 Zemski putnik, Erdenpilger.
 Zmjerzly člowjek, Frostweichling.
 Zrudny kërliš, Klagelied.
 Zubjana ručica, Elfenbeingriff.
 Zubny lékař, Zahnarzt.
 Zwažny skutk, Wagestück.
 Zwita hlowa, Wirrschädel.
 Zwonjaca mjedž, Glockengut.
 Zwonjaca wěža, Glockenturm.
 Zybiče hněžko, Finkennest.
 Zymny kowaf, Kaltschmied.
 Zymna Marja, Lichtmeß.
 Zymske ptaki, Standvögel.

Z.

Zabjaca hlowa, Aalraupe.
 Zabjaca šćuka, Froschhecht.
 Zabjace posleščo, Froschlaich.
 Zabjace woči, Glotzangen.
 Zablawa stwora, Schreckgespenst.
 Zahla žadosć, Glutbegerde.

Zalbowa tyzka, Salbenschachtel.
 Zařzacy maz, Drüsensalbe.
 Zeħliwa pęc, Feuerofen.
 Zelenski woblek, Traueranzug.
 Zelezny žoldk, Kraftmagen.
 Zelezny tyl, Stiernacken.
 Ženjeńska hotowizna, Heiratsgut.
 Žentwafski radnik, Heiratsstifter.
 Žonski leňčk, Frauenflachs.
 Židki zadk, Durchfall.
 Žiwa studžeń, Fließbrunnen.
 Žiwe mjaso, Wucherfleisch.
 Žiwe slěboro, Quecksilber.
 Žiwe železo, Magneteisen.
 Žiwicowy štom, Harzbaum.
 Žiwotne zhibanje, Mütterkrampf.
 Žiwy plót, Heckenzaun.
 Žnjeński swjedžeń, Erntefest.
 Žoľena khoroba, Gallenfieber.
 Žoldkowy skaz, Magenleiden.
 Žoldžowy korm, Eichelmast.
 Žoľty wrobl, Goldammer.
 Žonkafski lizak, Weiberrarr.
 Žonopne zorno, Senfkorn.
 Žortafske słowa, Frevelworte.
 Žortne rěče, Scherzreden.
 Žurče žito, Hamsterkorn.

Prasydło Słowjanow a lužiskich Serbow.

Jako přednošk zjednoćenstwu serbskich wučerjow podať
 prof. dr. Arnošt Muka.

(Krótki přehlad.)

I.

Za mlode lěta sym wuknyl: „Asija kolebka čłowjestwa“ a to horišća „Hindukusch“ w srjedže Asije.

Ale to je njemožno. Kolebka je wužlobjena a nie horbata a džěćo leži we žlobje, nie na horbje abo horje. Hory su a běchu za zežiwjenje čłowjeka, wosebje mlodeho a njenazhoniteho čłowjeka w prawěku, jara njeprihadne, njeplódne. Tuž su skerje plódne a

čopliše žloby t. j. doliny při wjetších rěkach kolebka čłowjestwa abo čłowjeskeho splaha.

Njeje pak jenož jena kolebka ani jedyn splah, (jena rasa), ale je jich wjac. My smy wukli, zo su na našej zemi 4 čłowjeske splahi (rasy):

1. Kaukasiski splah z 5 hłownymi rěčnymi rodžinami;
2. Mongolski splah z 5 hłownymi rěčnymi rodžinami;
3. Amerikanski splah z 6 wotnohami a z 24 rěčnymi rodžinami;
4. Aethiopiski splah z 2 wotnohamaj a 9 rěčnymi rodžinami.

Ja pak mam za to, zo ma zemja wjac kolebkow čłowjestwa a potajkim tež wjac čłowjeskich splahow. Najwažniše kolebki su:

a) w Asiji: 1. Hohanho a Howeiho, rěkow nižina w Chinje; — 2. nižina Indusa a Gangesa; — 3. nižina Euphrata a Tigrisa: Kolebka Semitow;

b) w Africy: 4. dolina Nila: Kolebka Hamitow;

5. nižiny móřskich pobrjohow nawječorneje Afriki: Kolebka Hotentotow atd.;

6. nižiny móřskich pobrjohow južno-narańšeje Afriki: Kolebka Bantuskich čornuchow atd.

c) w Australiji a Polynesiji: 7. kolebka australskich nigrow; — 8. kolebka Andamanow; — 9. kolebka Papnanow.

d) w Americy: 10—16. wšitke doliny při amer. wulkich rěkach kaž: Msisipi a Missouri; — Amazonska rěka; — La Plata.

e) w Europje: 17—19. doliny Delnjeho Wardara na Balkanskej a doliny Pada (Po) na Apeninskej polkupje, doliny delnjeho Rhodana (Rhone) w Galiji a doliny Ibera (Ebra) na Iberiskej polkupje. Kolebka ludstwa sewjernih pobrjohow srjedžno-zeńskeho morja: Jafetitow. — 20. runina wot nawječorneho brjoha srjedźneje Wolgi k wječoru wokoło srjedźneho Dnjepra a Dnjestra hač ke Karpatom a Transsilwaniskim Alpam z džěla hač k čornemu morju wosebje wokoło Odesy a najskerje tež hišće wokoło delnjeho rěčnišća Dunaja wot železnych

wrotow: Kolečka Indogermanow abo Arijskeho splaha (to njejsu Jafetići).

Nas zajimuju wosebje ludy wokolo srjedźneho morja a srjedź Wolgi a Karpatow t. j. tón wot anthropologow tak mjenowany Homo mediterraneus a Homo europaeus (indoeuropaeus) abo Aricus. Homo mediterraneus mjenuja so dotal po prawom jenož wobydlerjo poľnócných abo sewjernih pobrjohow srjedźneho morja, ale tu je prasydlo swětoweje kultury abo lěpje zemskeje kultury čłowjestwa, njeđiwamy-li na wosebite wotzanknjene kultury Chinesam (w narańšej Asiji) a Inkow (w južnej Americy).

I. Bližše přibuženstwo je mjez tymi třomi splahami při pobrjohach wokolo srjedźneho morja a jeho přiwiska čorného morja w južnej Europje, poľnócej Afriey a přédkownej Aziji hač k dolinje Euphrata a Tigrisa. Su to Semitojo, Hamitojo a Jafetitojo, kotrychž přibaznistwo hižo swjate pismo w starem zakonju wobswědča; přetož tute 3 splahi maju swoje mjeno po Noahowych (Noějowych) 3 synach: Sem, Ham a Jafet a mjez nimi bě tež w najstaršich a starych časach žiwy zwisk a wobkhad a wosebje pola Semitow a Hamitow wuwi so hižo w prawěku čłowjestwa, w palaeolitiskej (storkamjeńtnej) době dla jich zbožownišeho podněbja spođziwnje wysoka kultura, wot 6—3 tysaca lět do Khrystusa, runje kaž w Jndiskej a w Chinesiskej. Tohodla smy swój čas w našich němskich stawizniškich tabelach (delčicach) cyle prawje wukli: 4000 v. Chr. uralte Kultur in Aegypten, Babylonien, Baktrien, Indien, China.

a) Kolečka Semitow je krajina srjedź rěkow Euphrata a Tigrisa (Mesopotamija), tam je tež jich raj abo paradiz. Swědkaj jich kultury staj za nas wosebje sławna Babylonska wěža a klinopismo (Keilschrift). Wot srjedźišća Babylona (Babela) wupřestrěchu so Semitojo po změšenju jich jednotneje maćerneje rěče t. j. po rozščěpjenju do narěčow po rodžinach w čahach a to: 1. Arabowje do Arabiskeje, — 2. Fenikowje do Fenikiskeje, — 3. Kilikowje do Kilikiskeje a na kupu Cypru, — 4. Israelitowje abo Židowje pod wjednistwom wótea Abrahama do Palestiny, — 5. Syrowje do Syriskeje, — 6. Kapadokowje do srjedže Maleje Asije a 7. Assyrowje wostachu w starej domiznje.

- b) Kolebka Hamitow je nižina wokoło rěki Nila w poľnócej Africy. Swědky jich prastareje kultury su wosebje pyramidy hišće džensa wobdźiwane a jich hieroglyfy abo wobrazkopismo (Bilderschrift). Z Aegyptowskeje a dolinow Nila rozšěrěchu so po času Hamitowje na poľdnju hač do Abesinije abo Habeša: 1. Habešanowje — a po srjedźnomótskich pobrjohach sewjerneje Afriki hač ke kromam pusciny Sahary a mjenuja so tam: 2. Kabyłowje a 3. Mauretanowje. Hamitowje pak, kiž doma w Aegyptu zawostachu, rěkaju 4. Koptowje, tući pak buchu w srjedźowěku wot Arabow podćisnjeni a su hišće džensa jich robočejno.
- c) Jafetitowje su prawobydlerjo sewjerných pobrjohow srjedźnozemského morja a zdžěla Małeje Asije a krajiny srjedź Čorneho a Kaspiskeho morja k poľdnju wot Kaukasa. Jich kultura w prawěku je mjenje wuwita, hač kultura Semitow a Hamitow, dokelž sydlachu zwjetša w horatem a tuž mjenje plódnem kraju južnych poľkupow Europy a poľkupy Małeje Asije a we wotležanej Kaukasiskej krajinje. Z tutoho splaha su nam znate tele rodžiny, kiž su z džěla wuzemrěle, z džěla so w zbytkach hišće hač na naše dny žiwe zdžeržate: 1. Baskowje wokoło Pyrenejow na Iberiskej poľkupje, — 2. wuzemrěći t. j. zromanisowani Etruskowje abo Tusci w nětčišej Toskanskej krajinje Apeninskeje poľkupy; jich kultura bě starša hač romska, — 3. Albanowje a jich prjedownicy Ilirowje při brjohach Jadranskeho (adriatskeho) morja na Balkanskej poľkupje; jich powaha je hišće stara, jich stara rěč je so tež dotaj zdžeržata; jenož jich słowny poklad abo słownik wobsahuje džensa na dvě třecínje słowjanskich, griechiskich a turkowskich słowow. — 4. W Małej Asiji wuzemrěte a pak do Griechow pak do Turkow přewobročene mjenješy ludy, kaž Karojo, Lydojo, Phrygojo, Bithynojo, Paphlagonojo. — 5. Armenowje su po óčlných a duchowných wosebitosćach Jafetitowje, po rěči pak bóle Indogermanojo; jich rěč wot jeneje črjody Indoeuropejow k nim přičahnywšeje přijata je indogermanska, kiž pak bu we wojowanju ze starej armenskeje prarěču khětro wobškodžena a přeměnjena. —

6. Georgojo a Tscherkesojo w Kawkasu. Tu je so naprečiwny džiw stal, kaž w Armeniji. Indoeuropejska syła (najskeerje Skythowje), kotraž sem přičeže a lud sebi podčísny a porobotni, přija po času staru jafetitsku řeč podčísnyjeného luda, po čěle a duchu pak so zdžerža a doby a to tak kručě, zo so z časom typus stareho luda cyle pozhubi.

II. Homo europaeus abo indoeuropaeus abo Aricus.

A. Prasydló indoeuropejskeho splaha hižo dawno wjacy w Asiji njepytaju. Ale němscy wučeni anthropologowje přepožichu jo do Europy a pytaju jo najradšo na Skandinaviskej polkupje a na Danskich kupach, ale to je njemózna wěc. W palaeolithiskej dobje t. j. znajmjeńša wot 6.—3. tysaca lět do Khr., běše Skandinawija jedyn lodowc (Gletscher) a tutej skandinaviske lodowcy dosahachu na poldnjo přez něčičiše baltiske morjo a cyłu sewjernu němsku nižinu kaž k našim lužiskim horam a dale hač k Rudohoram, Šmrěkowcej (Fichtelgebirge) a Dorinskemu lěsej (Thüringer Wald) a po nich so ze Skandinaviskich zornowcowych horišćow a skališćow k nam suwachu te wulke zornowcowe kuluchi (Granitblöcke), kotrež tu a tam po našej Lužicy hišće na polach, lukach abo w lěsach leža jako: čertowe klětki — djabolske pazory — přibójske woltarje atd. Na tutech tehdyšich lodowcach pak žadyn čłowjeski splah nastać a so žiwie njemóžeše. A splah indoeuropejow bě tehdy hižo žiwy a čily, štož tež kóždy wučenc wě a připóznawa.

Tuž sym we swojich studijach a po swojich přepytowanjach k tomu spóznaću a rozsudej přišoł, na čož su tež hižo prjedy někotři wučency kabljacy a dwělujo pokazowali: zo je kolebka a prasydló europskeho čłowjestwa abo europskeho (arijskeho) splaha plódná runina (čorna zemja) mjez Wolgu a Karpatami z transilvanskimi Alpami, na pólnoc (sewjer) dosahajo hač k smuzy wot Kazanja a Nižneho Novgoroda přez Moskwu, Mohilew a Minsk hač do Grodna a k pólnocy (k juhu) z džěla hač k Čornemu Morju pola Odesy a snano tež k delnjemu běhej rěki Dunaja: krajina rěka w starowěku Sarmatija a ludnosć Sarmatowje. Tam sedžachu Indoeuropejowje abo Arijo-wje z najmjeńša wot 6.—3. tysaca lět do Khr., rosčechu a so rozšěrjachu po šěrokej runinje jako noma-

dojo abo skotarjo. Prěni kiž so wot nich wotdžělichu a swoje prasydlo wopušćichu běchu rodžiny abo črjody (syly) Indow a Baktrow: wokoło 4. tysaca lět do Khr. čehnjechu přez Asijsku do Indiskeje a Baktriskeje a swoje mjeno hakle wot tych ludow přijachu abo dostachu, kotrež sebi tam do roboty podćisnychu. Po nich wučězechu drje w 3. tysaca lět do Khr. Persowje do Asiskeje a Thrakowje na Balkansku polkupu a z džěla do Małeje Asije (Troja-Ilium). Najskerje w samsnem lěttysacu a pozdžišo čehnjechu ze sarmatiskeje domizny Keltowje w črjodach abo sylach po Dunaju horje hač k Bodnjanskemu jězorej (Bodensee) a dale přez rěku Rhyn do Galiskeje a přez Pas de Calais na Britiske kupy je wobsydlejo a so tež po Galiskej a z džěla po nětčišej južnej a nawječornej Němskej z wobeju stronow Rhyna hač do nětčišeje Westfalskeje wupřesćerajo a pozdžišo (snažno kónc 2. lěttysaca) při srjedznem morju na Apenninskú polkupu do nětčišeje Hornjeje Italskeje so waliwši wobsadžejo Padowansku nižinu (Potiefebene — Padna), hdžež so mjenowachu: Boji a Veneti. Ale ze Sarmatije dvě črjodže Keltow tež do Małeje Asije začězechu a to Enetoi (Veneti), kiž pozdžišo Trojiskim we wójnje z Helenami (Ilijada) pomhachu, a Galatae, kotřiž su nam z Noweho Zakonja znací.

W 2. lěttysacu wotdžělichu so na južnem boku hišće syly abo črjody a to najprjedy někotre, kotrež na Apenninsku polkupu sahachu a so tam jako Italajo zasydlichu a po založenju Romskeho kralstwa laćansku narěč za swoju pisnu rěč wuzwolichu. Bórzy za nimi drje Sarmatiju wopušćichu črjody Helenow abo Grekow, kiž z džěla po morju na połodnjo sahajo kupy w ajejskem morju z džěla so přez Thrakow předobywši. Makedoniju, Epirus a cyłu greksku polkupu hač do Peloponesa sebi přiswojichu tamnišich Jafetitow sebi k roboće podćisnywši.

Wo Skythach, kiž w 1. lěttysacu do Khr. po južnorańšej Sarmatiji jako skotarjo čahachu a w poslednich lětstotkach před Khr. so tež do Małeje Asije tlóčachu a Persisku nadpadowachu, słowčko hišće pozdžišo porěču.

B. Nětko chcu wo narodach europskeho splaha na nawječornem a sewjernem boku jich prasydla w Sar-

matiji pojednać; su to: a) Germanowje, — b) Litwinjo — Letowje, — c) zapadne abo nawječorne slowjanske narody. W 2. połojcy 4. abo 1. połojcy 3. lěttysaca do Khr. sta so wulki zemski přewrót (Erdrevolution) w sewjernej Europje. Tam běše tehdy wjacj twjerdeje krajiny z wobeju bokow Skandinavskich horišćow hač ke Škotskej a Islandskej, tak mjenowana „Atlantis“. Skandinavske horišća běchu tehdy wjele wyšše hač džensa a wyšše hač Alpy a tohodla polne lodowcow, kiž hač k nětčišim čěskim a bajerskim mjezam sahachu. Při njesměrnem zemjerženju tehdy wulki džěl feje krajnosće do morja zapadny, Skandinavske horišća so wo wjele stow metrow nižiču, a dotal powodžene krajiny srjedź Sarmatskeje zwyżeneje runiny a Uralskich horišćow so tak pozběhny, zo woda z njeje srjedź Sewjerneho a Kaspiskeho morja wotběža a jenož wulka a šěroka rěka Wolga zawosta; k juhoranju wot Skandinavskich horišćow nasta znutskowne morjo t. j. Baltiske morjo (něm. Ostsee), promjo horceho Goflskeho pruda abo zwala (Golfstrom) w atlantskem morju wobroći so srjedź Škotskeje a Islandskeje k Noriskim (Norwegskim) pobjoham, rozeškrě Skandinavske lodowcy, wosebje te nad nětčišimi sewjernoněmskimi nižinami (runinami) hač k nam we Lužicy a ma wšak hišće džensa wulki wliw na naše wjedro. Nastachu tu nětko huste lěsy, bujne trawniki a plódněje. Tufa knježniska a hišće njewobydlena krajina wabješe nawječorne narody ze Sarmatije k sebi.

1. Najprjedy so wotdžělichu syły Germanow a to pak w kónc 3. pak při spočatku 2. lěttysaca do Khr., čehnjechu k sewjerowječoru přez nětčiše baltiske provincy a kupu „Gotland“ do južneje Šwedskeje, kiž pomjenowachu Skana (nětko Schonen) abo Skandia a po tym cylu polkupu Skandinawia a wot tam so wupřestrěchu dale přez Danske kupy Seeland atd. a Norsko a sewjerny džěl Kimbriskeje polkupy (Jütland a Schleswig).

2. Za Germanami čehnjechu w samsnem směru Litwjanske narody hač k narašim brjoham Baltiskeho morja w 2.—1. lěttysacu do Khr. a wobsadźiču nimale cyle nětčiše baltiske provincy (Letoj) a južnu pobjožnu krajinu Baltiskeho morja hač k wuliwej Wisly (stari Prusowje w pruskimaj pro-

vincomaj wot časa 30. lětneje wójny zgermanisowaní). Džěl Litwinow wokoło Wilna sedži hišće we swojich prasydlach.

3. Słowjenjo zawostachu hač do džzensnišeho dnja z wulkeho džěla we swojich prasydlach w Sarmatiji jako Rusojo (pozdžiše pomjenowanje!) a to wosebje Malorusojo abo Wukrajincojo a so po něčim na sewjer (połnoc) hač k Finskemu zaliwej a k ranju a poľdnju přez delnje rěčnišćo Dona hač na Krymsku polkupu wupřesćěrachu. Druhe słowjanske narody pak čehnjechu k wječoru a to w štyrjoch promjenach a po dwěmaj čaromaj:

a) najprjedy a to najskerje hižo w palaeolithiskej dobje w 3. lěttysacu wot Dnjestra (rěki) přez Halič do Panonije (nětčišeje Wuheřskeje), hdžež so wosebje wokoło Dunaja wot Budapešta hač do Noweho Sada a k ranju hač ke Karpatam a Transilwanskim Alpam zasydlichu; wot tam so džělby z nich dale k wječoru a k poľdnju wupřestrěchu, su to: 1. po a při rěcy Drawje Słowincojo hač k Tyrolskim Alpam a do Venetiskeje w H. Italskej, — 2. Serbo-Khorwatojo k rěcy Sawje a na poľdnjo přez rěku Dunaj k wječoru wot rěki Timoka hač do Dalmatскеje k Jadranskemu Morju a 3. drje tež rody Serbow přez Dunaj do krajinow Mósije a Thrakije k ranju wot rěkow Timoka a Strumy hač k pobrjoham Čorneho Morja. Woni dostachu swoje nětčiše mjeno „Bolharjo“ (Bulgaren) hakle w 7. lěttotku po Khr. n. wot ugro-finskeho (mongolskeho) splaha Bolharow, kotřiž w 7. lěttst. přez Wolgu so předobylši přez Sarmatiju čehnjechu a Delni Dunaj překročiwiši sebi Słowjanow w Mósiji podčisnychu a so z nimi změšawši po něčim hač do 9. lěttotka jich słowjansku rěč (nie pak powahu) přijachu. — 4. W 9. lěttotku překroči druhi ugro-finski narod, mjenujey Madžarojo, Wolgu a dobywajo so k zapadu podčisny sebi lěta 894 w Panoniji tym přěnšim třom narodom při wuznych a tam zawostatych Słowjanow. Tući nasylnicy přemadžaršćowachu tam přenjotnych Słowjanow a přemadžaršćuja jich hišće džensa.

b) Něšto lěttotkow pozdžišo, najskerje w kónc 3. lěttysaca do Khr. n., wopušćichu zaso druhe słowjanske rodžiny swoje prasydło při hornjem Dnjepru a Dnjestru a čehnjechu po samsnem puću přez Halič při

Karpatach k wječoru přeco runu smuhu dale přez Tešinsko a wobsadźichu po času cyłu krajinu k poľdnju wot Krkonošow, Lužiskich horow a Rudohorow a k sewjeru rěki Dunaja wot jeje kolena w Pannoniji přeco dale hač k Šumawje (Böhmerwald) a w mjeńšich črjódach hišće dale w džzensnišej Bajerskej hač k Rěznu (Regensburg) a k juhu wot Dorinskich horišćow po rěcy Mohanu (Main) hač k rěcy Fuldze; su to Češa z Morawanami a Słowakami.

e) W. 2. lěttysacu do Khr. po tym, zo bě krajina přjedy wot lodowcow pokryta wot baltiskeho morja hač k Krkonošam, Lužiskim a Rudnym horam někak wuskhnyla a na knježniskej pódze přihódne a bujne rostlinstwo dostala, nastajichu so najpřjedy rodźiny našich Serbow z nětčišje južnarańšeje Pólskeje přez srjedźnu Šlezysku do nawječornych krajinow k poľnocy wot Jězerskich, Lužiskich, Rudnych a Dorinskich horow a k poľdnju wot smuhi, kiž saha wot nětčišeho Frankfurta při Wódrje přez Barlin hač k Džěwinej (Magdeburgej) při Lóbju, a zasydlichu so tam, překročichu pak tež hišće Lóbjo a Solawu a zblížichu so rěcy Wezerje, hdžež so tehdy z Keltami zetkachu. Za našimi Serbami čehnjechu zdobom pólske rody hač do Tešinska a do Šlezska a tu hač k rěcy Gwizdze (Queiß), a dale na poľnóc čehnjechu w samsnem času syły pólskich a lechitskich rodźinow k wječoru a wobsadźichu cyłu runinu srjedź přjedy mjenowaneje smuhi wot Frankfurta n. W. hač do Džěwina při Ł. a Baltiskeho morja hač k delnjemu rěčnišću Lóbja a hač do Holsteinskeje, haj překročichu tež Lóbjo a wupřestrěchu so hač do nětčišje Hanoverskeje, hdžež so tež pola Wezery z Keltami zetkachu; su to wosebje tele lechito-pólske ludy: Mazurojo, Kašuboj, Pomorjenjo abo Słowincojo, Rujanojo, Wilcojo abo Wjeletaboj, Lucycojo, Bodricojo (Obotritojo) a Warnoj, Holsatojo a Limborčenjo; woni su džensa nimale wšitcy zgermanisowani (přeněmčeni).

Naše serbsko-słowjanske narody a rodźiny mějachu w času do Khr. zhromadne mjeno: Zemane (lač. Semnones) t. j. Zemjenjo, dokelž spočatki ratařstwa ze stareje sarmatskeje domizny sobu přinjesywši so tu hnydom twjerdže w rodźinskich sydli-

ščach (na př. Nosáci, Borsíci, Miloáci, Rašowicy p. Lipska atd.) zasydlichu a jako přeni pódla skotářstwa zemju wobdželowachu a zemské plody žnějachu a domkowachu. Tuž maja wšitke stare sydlišća w tutej našej wótčinje, kiž před 12. lětstotkom po Khr. nastachu, słowjanske mjena. Mjeno Serbja (Sorabi) naši prawótočo hakle po něcim w přenich lětstotkach po Khr. dostachu wot jenocho swojich narodow, kiž bě w Serbsku abo nětčišim „Vogtlandže“ zasydleny. Jich hłowne ludy běchu: Milčenjo, Lužičenjo, Braniborčenjo, Niženjo, Chłomaci abo Cholmjenjo, Serbja abo Serbowje, Polabjenjo a Solawjenjo. — Němske mjeno Wenden je na nich kaž tež na jich sewjernych susodow Lechitow přenjesene pak wot němskeho luda Vandalow, pak, štož je bóle wěrje podobne, wot keltiskeho luda Venetow (Veneti) w Venitiji w Hornjej Italskej, kotrychž mjeno so tež na jich susodow Słowincow přenese: tuči džě rěkaja pola južnych Němcow: die Winden. Naše zhromadne słowjanske mjeno Słowjenjo pak je wotwodžowane wot wěcownika: słowo (Wort, Rede) jako napřečiwné woznamjenjenje, kotrež woni swojim přečiwnikam w srjedzowěku Němcam dachu (wot němy — stumm, dokelž jich njerozumjachu); mjenje wěrje podobny je wotwod wot ludoweho mjena: Nemeti.

4. Kak pak přińdžechu nětko Germanojo (Teutonojo, Němcy) do krajinow srjedz Wisty a Lóbja a srjedz Baltiskeho morja a Lužiskich a Rudnych horow, budžeće so mje z połnym prawom prašec, a čehodla stari romscy stawiznarjo w času wokoło Khrystusoweho naroda wo Germanskich ludach w tutej krajinje pisaju, haj cyłu tu krajinu „Germania“ mjenuja. To ma so takle: Přeni, kotryž nam wo tutech krajinach powěsć podawa, je stary grichiskí stawiznar a pućowar Pytheas, kiž bě w 4. lětstotku do Khr. (wokoło 330) žiwy. Wón piše, zo je na swojim pućowanju při mórskich pobjohach z Massilije (Marseille) wokoło Iberskeje polkupy přez wuzěmu srjedz Galije a Bretanije, po sewjernem morju hač k Norskim pobjoham při wuliwje rěki Wezery namakał Keltow a Skythow, kotrychž tam ta rěka džěli. Skythojo je tu wěsće mjeno za Słowjanow. Dale k sewjeru wón při Skageraku a Kattegatu na-

maka Gothow (wosebje w južnej Šwedskej z mjenom Skana, Skandia, (Schonen, přir. tež Götland, Götha-Elf a Götha-borg) a na Rimeriskej polkupje, nětko Jütland, wot tamnych narodow (po swědčenju stawiznarja Saxo Grammaticus tehdy „Wandala“ mjenowanej), Vandalow, kotrychž wotdžele pak so same Kimbrojo a Teutonojo mjenowachu. Germanske narody běchu so w tutom sewjernem kraju po swojim zasydlenju tam w spočatku 2. lěttysaca do Khr. hač do srjedže 1. lěttysaca pod krutym, ale strowym podnjbjom rozmnožile a rozšerile a žiwjachu so pódla skotařstwa wosebje z hořtwjerstwom a rybařstwom a pódla tež z móřskim rubježnistwom na južnych pobrjohach Baltiskeho a sewjerneho morja, wo jich wučahach w hordach abo črjódach za čas Pytheasa pak hišće ničo slyšeć njebě. Hakle w 3. lěttotku do Khr. bu jich kraj z ludom přepjelnjeny a Laponsko-finska ludnošć kaž tež njelubozne podnjbjo jich w Skandinaviji dale k sewjeru njepušćichu. Tuž počachu wučahować na juh, wosebje, hdyž běchu wot swojich móřskich rubježnikow zhonili, zo je tam wšo lěpše a rjeńše. Tak bu wot nětka Skandinavia rodziččka germanskich ludow a Jordanus móžeše we swojej knizy: „de Getarum sive Gothorum origine“ w 6. lěttotku z dobrym prawom pisać: Skandinavia insula est quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum (mjenujcy: germanicarum). W 2. lěttotku do Khr. n. wučahowachu z domizny po rjadu wšelake hordy abo wójwodstwa pod nawjedowanjom wuzwoleneho wójwody (herizogo — herzoge — herzog) při Kimeriskich pobrjohach sewjerneho morja a začišćowachu so srjedz Wezery a Rhyna do nětčišeho połudnjonawječorneho němskeho kraja jako žiwy syhny klin srjedz Słowjanow a Keltow wučišćiwši Keltow z nětčišjeje Westfalskej přez Rhyn a začišćiwši so po Rhynu k połdnu najprjedy hač ke kolenu tuteje rěki pola Mohuča a pozdžišo dale dele hač ke kolenu pola Basi-lijje (Basel). Za čas sławneho Romjana Caesara, dobyčerja Galije a Belgiskeje (58—50 do Khr.), sedžachu tam srjedz delnjeje Wezery a wokoło srjedžneho a delneho Rhyna tele germanske mjeńše a wjetše ludy: Chankowje, Frisowje, Batavowje, Cherusci, Sugambri, Chatti, Treveri.

Kónc 2. lěttotka do Khr. wopušćichu Kimbrojo a Teutonojo svoju domiznu na Kimeriskej polkupje

(Jütland), čehnjechu přez Germaniju a Galiju k poldnju a nadpadowachu wot l. 105—101 Romjanow, buchu pak wot Mariusa 102 pola Aquae Sextiae (Teutonjo) a 101 pola Verzellae (Kimbrojo) zbići a zničeni. Wot toho časa hač do kónca ludočahow (375—do srjedz 6. lětstotka) wučahowachu přeco a přeco zaso črjody germanskich ludow ze Skandinavije a Danskeje w přeco sylnišich sylach na połodnjo a přechahowachu wosebje slowjanske a keltiske, ale tež grichiske a romanske a samo afrikanske krajiny, w kotrychž hakle jich nawal w 9. lětstotku zasta a přesta. Su to wosebje: Gothojo (200 po Khr.), Wandalojo z Jütlanda (pola stawiznarja Saxo Grammaticas: Wendala = Nordjütland, w 1. lětst. do a po Khr.), Burgundojo (z Bornholma = Burgundarholmer, w 1. lětst. po Khr.), Langobarojo (1.—4. l. po Khr.), Markomanojo (1.—4. l. po Khr.), Quadojo (2.—4. l. po Khr.), Alamanajo (na kóncu 2. l. po Khr.), Sachsojo a Anglojo (w 3. l. po Khr.) z Kimeriskeje polkupy do krajinow srjedz wuliwa Lóbjia a Wezery a hač do Britanije), Hermundurojo (w 1. l. po Khr.) do Dorinskeje, Suebojo (w 2. l. do Khr.) do krajiny wokoło Sprjewje, skónčnje Normanojo (z Norska) w 9.—11. l. po Khr. na rubježnych čahach z nadpadami na pobjrjžne krajiny zapadneje, haj samo južneje Europy hač do Sicilije.

W ludočahach pak tež mongolske ludy z Asije do Europy přičahnychu a so tu z ariskimi ludami bijachu a mēšachu: najprjedy Hunojo (375 po Khr.), potom Bolharjo a pozdžišo Awarojo (kónc 8. lětstotka po Khr.) a Madžarojo. Z črjody tutech Awarow a z powostankow pobitych keltiskich Bojow (kiž běchu sebi w 1. lětst. po Khr. čěskich Slowjanow podčisli a krajej mjeno Bojohaemum: Bojoheim, Böhmen dali) a z powostankow wot Romjanow pobitych Markomanow nasta nětčiši němski lud, bajejski abo baworski (lać. Baju-vari, Bajo-avari).

Tajke mēšenje sta so tež mjez džělbami slowjanskich narodow z germanskimi ludami. Tak čehnjechu abo dyrbjachu sobu čahnyć: a) z Wandalami džělby slowjanskich Warnow (Warinow) z nětčišeje Mecklenburkskeje a Rujanow (z kupy Rujany), — b) z Langobardami džělby Lužanow (lać. Lygii a Lugii w nětčišej Slezyskej: luh, t. r. Moor); a tuž rom-

scy a grichiscey stawiznarjo z časa ludočahow a přjedy tute slowjanske ludy sobu do Germanow liča. To wšak hišće njeje tak zlé a tak wopačne, hač hdyž wěsći stawiznarjo cyle slowjanske narody kaž Semnonow za Germanow wudawaju.

5. Kak pak móžemy dopokazać, zo njeběchu Suebojo abo Langobardojo přeni wobydlerjo našeje Lužicy a podobuje nic Markomanojo přeni wobydlerjo Morawy a Bojowje nic přeni wobydlerjo českeho kraja. Dopokazy, zo smy my Serbja tu srjedź Wódry a Lobja wokolo Sprjewje autochtonojo (prawobydlerjo, přeni zasydlerjo), su tele:

a) dopokazomnje stare městnostne a ležownostne mjena su tu wšitke serbsko-slowjanske a su so nam přez lěttysacy hač do našeho časa — runjež někotre khětro skepsane — zakhowale; tež němscy dobywarjo wot časa Khorle Wulkeho (768—814) hač do našich časow (20. lěttotk) njejsu je ani w nětko přez lěttotki přeněmčonych krajinach móhli wukorjenić;

b) wšitke němske městnostne mjena, kotraž w tutech krajinach su, pokhadžeja z 11.—12. a pozdžisich lěttotkow po Khr.; to dopokazuja jich twórby a to dopokazuja zwjětša tež srjedźnowěkowe listiny;

c) to wobswědčuju starožitnostne (archaeologiske) wukopańki a namakańki z našeje lužiskeje zemje;

d) stawiznisicy je dopokazane, zo běchu Suebojo, Langobardojo, Wandalojo, Hermundurojo přičahowarjo ze sewjernih a porhynskich krajinow k nam do serbsko-slowjanskich sydlišćow:

1. Swebojo abo Swewojo (Sueven) sn to same kaž Šwedojo (we šwedskej rěči Svenskar; we lać. lisć. Suiones, Suevoiones: kraj Svea-rige). Swewojo přičezechu w 2. lěttst. do Khr. ze šwedskeje do našeje Lužicy, podčisnychu sebi našich prawótcow Semnonow, zasydlichu so na wěstych wobhrodženych městnach, wosebje w našich starych serbskich hrodzišćach, dachu sebi jako knježerjo wot podčisnjeneho serbskeho luda robočić, kiž njeměješe žanoho prawa, hač swojich knježkow žiwjeć ze swojeho ratarstwa a skotarstwa (tuž so wo nini tež ničo njepisaše). Swebojo wopušećichu pak w 1. lěttst. do Khr. zaso serbski kraj a dobywajo so dale na rješši južny kraj k Rhynej a přez Rhyň zetkachu so tam w l. 58 do Khr. wje-

dzení wot swojeho wójwody Ariovista z romskim prokonsulom Caesarom před Belfortom pola Mühlhausena, buchu zbići a přez Rhyň zehnaći; jich potomnicy su nětčiši Schwabojo w južnej Württembergskej a južnonawječornej Bajerskej.

2. Vandalojo a Langobardojo přechahnychu w 1. a 2. lětstotku po Khr. džěle serbskeho kraja dale k ćoplišemu a rjeńšemu połodnju sahajo.

3. Hermundurojo dobychu so z Chankami a Chattami w 3. lětst. do Khr. ze Skandinawije k Rhyňej a dale do krajiny srjedz delnjeho Mohana a hornjeho Dunaja a přičezechu w 1. lětst. po Khr. po Mohanu dale k ranju do nětčišeje Dorinskeje, do kraja Serbow, buchu z Markomanami w tak mjenowanej Markomanskej wójnje (169—180 po Khr.) wot Romjanow dospołnje zbići a jich zbytki ponurichu so wot toho časa cyle w druhich ludach.

4. Štož je so pola nas w serbskem kraju wot 2. lětst. do Khr. hač do 4. lětst. po Khr. ze strony germanskich narodow stawało, stawaše so w 19. a 20. lětst. w Africy a w 15. a slědow. lětstotkach w Americy: małe ćrjódki wojownikow z europiskich statów přičezechu a podćisnychu sebi do roboty tamne domoródně ludy: wo tych namocowafskich dobywarjach stawizny pisachu a pisaju, nic pak wo přewinjenych a podrobočnych prawobydlerjach (autochtonach).

Přistawek I: Přirodospytne a hospodarske dopokazy za Sarmatiju jako prasydło indoeuropejskeho splaha (Homo europaeus) su wosebje tele:

1. Wšitke indoeuropejske abo ariske ludy maju jenož za te štomy a te zwěrjata, kotrež su w našim zemskem pasu z domom, te samsne słowa, na př.: a) brěza: litw. beržas, něm. Birke, lač. betula (z *bercula*), sanserit (ind.) *bhurjas* (barja); — b) buk: litw. bukas, něm. Buche, lač. fag-us, grich. *φηγί* skr. buk — c) wjelk (vluku): litw. vulkas, něm. Wolf, grich. *λύκος* (-vlýkos), lač. lupus (-vlupus), skrt. (ind.) *varkas*.

Ale za lawa, tigra, palmy atd. mataj jenož persiski a indiski lud swoje słowa a europiske ludy su je wot nich dostale.

2. Stare sarmatiske rólnistwo (ratarstwo) znaje jenož ječmjeń, pšenču a hejduš, kotrež zeži-

wjeńske rostliny jenož w našim zemskem pasu a wosebje w Sarmatiji rosčechu a rostu.

3. Najwažniše a najwaženiše žito starych Sarmatow (indoeuropjow) je ječmjenj; to pokazuje tež na kraj z krótsim lécom, na čornu zemju wokolo Moskwy, Mohilewa, Kišinewa atd.

4. Indiske a persiske ludy w Asiskej maju stare powěsće, kotraž wo tom powědaju, zo su Indowje a Persowje raz bydlili w krajinje z dołhimi a émowymi zymskimi měsacami a jeno z 3—4 čoplymi měsacami a zo je tam w zymje na zemi běla plachta t. j. běly, sněh ležał a zemju přikrywał. W Indiskej pak žadyn sněh njepada.

Přistawk II. Wo přenošenju narodnych mjenow z jenoho na druhi (husto njepřiwuzny, cuzy) narod.

Tajke přikłady nakhadžamy často a to z wjetša tam, hdžež běše jedyn narod druhemu na dlěši čas podčisnjeny a z njewólnikom.

1. Mjeno maleho grichiskeho naroda Graikoi přenjesechu Italojo jako Graeci na wšitke helleniske ludy a tež mjeno Romani t. j. wobydlerjo hlowneho latinskeho města „Roma“ přendže po něčim na wšitkich Italow a na wšitke romaniske ludy.

2. Mjeno germanskeho luda Frankow přendže na zromanisowane narody Keltow w Galiji: Français — Francozen a kraj: la France — Frankreich.

3. Podobnje je so mjeno litwinskeho naroda Prusow na wšitke zgermanisowane a germaniske ludy Bramborskeje přenjesło: Preussen.

4. Runje tak dosta serbski lud (Sorbenwenden) w zgermanisowanem Mišnjanskem markhrabinstwje wot Saksow, kiž sydlachu w Hanowerskej při sewjernem morju, mjeno: die Sachsen (Saxones — kraj Saxonia).

5. Keltiscy „Veneti“ w Venetiji w Hornjej Italskej, kiž běchu dospólnje zromanisowani, wotstupichu swoje mjeno slowjanskim narodam do erta Němcow, kiž jich Winden a Wenden mjenuja.

6. Mjeno germanskich Gothow bu dwójcy přenjesene, najprjedy na jedyn litwinski narod, kiž Goti abo Gudi reka, a pozdžišo na Balkanje na thrakiski narod Gaudow abo Getow.

7. Tak tež mjenowachu stari romscy stawiznarjo słowjanske ludy Zemjanow (Semnonow) při Sprjewi srjedź Wódry—Kwisa (Gwizdza) a Łobje—Solawy po germánskem narodu Suebow a mjeno Semnonow spadny z tym do zabyća.

Přinošk k předstawiznam J. E. Smolerjowych serbskich „Pěsničkow“ 1841|43.

Podal kand. fil. H. Šleca.

A. Zawod a listowanje.

Při sledženju za materialom wo J. P. Jordanu zastajich so tež w archiwu Hornjołužiskeho wučeneho towarstwa w Zhorjelcu. Běše tola tež młody studenta Jordan so prócowal z pěknym džětom wo myto, kiž mjenowane towarstwo wustaji w l. 1836 za najlěpšu zběrku serbskich ludowych pěsnjow. Štyri tehdom wotedate zběrki su wšak so po wobkrućenju k sekretara dra. Jechta z archiva zhubile, tola namakachmy znajmjeńša towarstwowske akta, na tute zběrki so počahowace.¹⁾ Z wulkim zajimom z nich póznach, zo běše Wučene towarstwo posudžowanje zběrkow, kotraž běchu zapodali J. P. Jordan, Markus a Smolef (hromadže), Haupt a štwórty mi njeznaty, nikomu druhemu přepodało hač našemu Handrijej Zejlerjej (a pastorej Kōrnigej z Wojerec): Wobě posudženi wučinjatej hlowny džěl tutech aktow. Tež wotpis Hauptoweho lista, Zejlerjej posłaného, so tam namaka.

Lětsa 15. winowca swjećachmy 50. posmjertniny našeho H. Zejlerja a duž, myslu, so derje přihodži, zo so wozjewitaj w lětušem Časopisu Maicy Serbskeje tutaj zajimawaj dokumentaj, na njeho se počahowacaj. Akta podawaju wšak tež w swojich zbytnych dokumentach mnoho zajimaweho k předstawiznam sławneje Smolerjoweje zběrki serbskich „Pěsničkow“ a k skutkowanju a wuwieću młodeho J. P. Jordana. Tehodla podawam wšě akta. Su w originalu wězo němski pisane. Po žadanju knjeza redaktora podawam je w serbskim přeložku.

I.

Hauptowy list Zejlerjej.

Wjeledostojny, najwyšo česceny knjez zastojnski bratře!

Waš luby list z 5. t. m, kotryž dostach hakle džensa, je mje cyle wurjadnje zwjeselił. Štož nastupa přenju-mi zdžělenych serbskich ludowych pěsnjow, je samsna tež runjočasnje wočišćana w časopisu, wudawanem wot k. Neumanna a Gallusa w Lubinje, a to po „Reinesion“ (?) k. diakona Buscha w Luborazu z někotrymi variantami. Zo sće nahromadźili 30 pěsnjow z přislušacymi naspěwami, a zo

¹⁾ Akta „Die Preisaufgabe einer Sammlung wendischer Volkslieder“ betreffend, 1835—1838 incl.

chceće nam tute přewostajić, Wy, kiž sće w nastupanju tutoho, mje cyle wurjadnje zajimowaceho předmjeta ze wšěch najkompetentniši, tón *magnus Apollo*, bě mi z najradostnišim překwapjenjom.

von Anton je hižo nahromadził 40 a někotre delnjolužisko-serbske ludowe pěsnje,²⁾ a ja sym tutu zběrku před někotrymi měsacami k. pastorej Bronišej w Jaseni, mojemu lubemu přećelej, zdžělił z próstwu, zo by je mi za Magacin přeložil, njedostach pak dotal hišće žaneje wotmolwy. Njeznajeće-li hišće tutu zběrku a přejeće-li ju sebi, dostanjeće ju, tak ruče hač ju zaso do rukow dostanp, hnydom z džěłom přećela Broniša. Štož „Oberlaus. Monatschrift“ na serbskich ludowych pěsnjach wobsahuje, chcu Wam tohorunja bórzy sobupóšać.

Ale najdróžši knježe *consolidalis*, po móžnosći měłoj so spěchować z wozjewjenjom Wašich pěsnjow, dokelž doktor Moritz Haupt, literariski pakostnik (ein literarischer Frei-bruder), kaž so mi zda, kotryž wšitko, štož na tajkich pokładach namaka, za dobry popad wobhladuje, a kotremuž před dlějšim časom sam w. Antonowu zběrku zdžělich, wotmysli sebi, wudać zběrku serbskich ludowych pěsnjow. Njesměmój so na žadyn pad jemu dać přescěhnyć. Myslu sebi pak, zo wróće stupi, hdyž wo Wašej zběrcy zasłyši; znajmjeńša je mi raz pisał, zo je so hižo raz na Was wobročil a Wam to prajił: dokelž njeje wot Was žaneje wotmolwy dostał, chce so nětko sam do toho pušćić. Dowoliće mi tohodla, zo Waše zdžělenje zjawnje wužiju a přećelow serbskeje ludoweje pěsnje na to kedźbnych sćinju? — Abo hiše lěpje, byšće mi snadź Wašu zběrku, tak daleko hač je k čišćej hotowa, dowěrili, zo bych ju w „Magacinje“ zdžělił a z tym hnydom w l. zešiwku přichodneho lětnika započal? K tomu bych wšak rukopis hižo započatk přichodneho měsaca trjebał, dokelž ma l. zešiwk hižo kónc maleho rózka čišćany być. —

Zwjeselće mje prawje bórzy z přihódnej wotmolwu. Z wutrobnej lubosću a nutrnym počesćowanjom

Waš najpoddaniši přećel a zastojski bratr

W Zhorjelcu, 19. nov. 1835.

Haupt.

Adresa: An Herrn Pastor Seiler, Hochwürden
in Lohsa bei Hoyerswerda.

* * *

²⁾ Zapisował běše je wěsty sakski leutnant von Büнау na kóncu 18. lěta z erta swojich serbskich wojakow. Přez dwórneho radu Bött-

II

Jordanowy list Hauptej.

Waša dostojnosť!

Sčelu Wam jenož hišće přidawk k pěsnjam, zapóslanym loni wote mnje pod šifru *Tis ei*; „Anacreon“ wysokočesćenemu Towarštwu wědomosćow. Wobsteja z někotrych hornjołužisko-serbskich a z wjacorych tehorunja žadaných delnjołužisko-serbskich pěsnjow, kaž so mjez ludom spěwaju. Dokelž njemějach khwile, njeběše mi móžno, swoju cyłu zběrku hišće raz revidować a wotstronjeć njedostatki přeložkow, kotrež loni sčinih. Jeli zo bych so moje zběrki česćenemu towarštwu spodobaše, praji Wam tamna cedulka z lonšeho lěta, hdže bydlu. A hdy by snadź wučene towarštwo za wužitne mělo, mjenowanu zběrku čišćeć, bych sebi tola zwažił, towarštwu slědowace namjetować: Mam na mysli, pućować w lětnich měsacach tutoho lěta (1838) po Łužicomaj, zo bych dokładnje zběrał ludowe pěsnje, bajki, powědańčka a pod., kaž je sebi lud spěwa a powěda. Z tym by so moja zběrka na kóždy pad jara přisporila a wudospolnila. Tež zmóžni mi dospołna znajomosć najwážnišich druhich słowajnskich rěčow, zeznać narodne spěwy tutych Słowjanow. Sym z tym hižo započal a tu khwilu mam pěsnje Polakow, Małorusow a Rusinow. Namakach hižo pólske pěsnje, kotrež so jara runaju našim serbskim. Tež južnoserbske [w rp. „Die serbischen in Servien“] (hižo do němskeho přeložene) maju wjele podobneho z našimi. Dopokazać tutu přibuznosť pak by było přijomne wědomostnemu swětej a wosebje Wašemu wysokočesćenemu towarštwu, kotrež tak spěhuje wšo dobre, narodne a wědomostne. Bych rady tutón nadawk na so wzał, z česćownosću a lubosću k towarštwu, kaž tež z cyła k wědomosćam a rjanym wuměštwam. Wočakuju z njesčerpliwosću a najnutrnišim počesćowanjom wobzamknjenja wědomostneho towarštwu.

Pisane 22. meje 1838.

[Bjez podpisa.]

Zady adresa: Sr. Hochwürden dem Herrn Herrn J. Leopold Haupt, Prediger und Ordinarius an der Dreifaltigkeitskirche, Diac. an der Pfarrkirche zu St. Peter und Paul, Sekretair der Oberlaus. Ges. der Wissenschaften u. s. w. in Görlitz.

* * *

gera sezna je von Anton, wotpisa je, ale jenož text. Tutón wotpis Antonowy přiidće do wobsedženstwa k. far. Lubjanskeho w Budyšinje, wot kotrehož jón dosta Haupt (hl. Smolerjowe „Pěsniški“, Zawod str. 6).

III.

Markusowy liščik Hauptej.

Wysokodostojny knježe duchowny!

Zapóslať delnjolužisko-serbskich ludowych pěsnjow z motom:

„Wo man singt, da laß dich nieder,
Böse Menschen haben keine Lieder“

prosy Wašu dostojnosć ponižnje dla zmylka, kotryž sčini, zo byšće tute serbske ludowe pěsnje přepodali knjezej direktorej Roeslerjej k dalšemu jednanju.

G. M. [= Gottlieb Markus].

[List je pisany drje započatk junija.]

* * *

IV.

Připis dir. Roeslerja Hauptej z 12. junija 1838, na horni list so počahowacy, je njewažny.

* * *

V.

Khwalobnemu wubjerkej „O. G. d. W.“ [= Oberlaus. Ges. d. Wiss.]!

Pjateho junija su so mi připóslaťe z póstom při-
ležace serbske ludowe pěsnje, dla zamołwjenja wo myto.
W lišće na mnje póslanem, datowanem 31. meje, naspomni-
mi njeznaty wotpóslať, „zo za tři njedzele tři króć wjetšu
ličbu ludowych pěsnjow pósće so nadžejo, zo je tež potom
hišće O. G. d. W. přiwozmje“, a „zo jemu njeje móžno bylo,
prjedy hač džělo njeje hotowe, tomu zawod předstajić,
kotryž pak potom sobu pósćele“.

W Zhorjelcu, 13. junija 1838.

Roesler.

Dla njepřitomnosće k sekretara hakle džensa wotpóslane.

* * *

VI.

Kopialny ekstraktz protokola wubjerkoweho posedženja Hornjoluž. tow. wěd.
z dnja 15. junija 1838.Sekretar wozjewi, zo su k hižo loni zapóslanemu pismu
wo myto so prócowacemu nimo toho dóšle tři pisma wo
myto so prócowace, a zo je so tež hišće přilubilo druhe
pismo za 2—3 njedzele, tež dodawki k dotalnym.Wubjerk wobzamkny, to, štož tu je, připóslať knjezej
pastorej Zejlerjej we Łazu a knjezej pastorej Körnigej

w Rakecach z próstwu, zo byštaj posudžowanje přečelnje přewzaloj.

1) Scrib. mjenowanym:^{2a)}

1. Mějo česć, Wam, wysokočesćomny knjez zastojnski bratře, přepodać štyri wšelake zběrki serbskich pěsnjow jako pisma wo myto so zamołwjace k zwólniwemu přehladanju a posudžowanju, po delka připołożenem kopialextraktu, a wuměnjejo sebi, zo hišće dokhadžace dodawki Wam hnydom pósćelu, dowolam sebi najponižnišu próstwu, zo by so naležnosće do spěcha měla. Přetož lětuša hlowna zhromadźizna ma drje być wosrjedź měsaca augusta a wubjerka ma hišće před tym po Wašem dobrozdaću swoje namjety činić.

Knjezej bratřej Zejlerjej dżakuju so ponižnje za rjane přisłowa [Sprichwörter]. Sym je hižo wubjerkej předpoložil a prošu, zo by so w tom pokračowało.^{2b)}

Z wutrobnym postrowjenjom

cyle Waš Haupt.

2. Tutemu listej ma so připožić cop. ekstrakt, we wotpisu.

3. Pakćik adresować k. Zejlerjej we Łazu:
lep. 30./6. 38.

* * *

VII.

Najwyšše česćeny knježe zastojnski bratře!

Wróćam Wam tu pisma wo myto so prócowace z přidawkami. Jich posudžowanje njeběše mała próca. Sedzach skóro džeń a nóc, zo bych wšitko dokładnje přehladał, a swoje dobrozdaće mohł hišće k blizkej termiji wotedać. Najskerje budže hišće tutón měsac zhromadźizna. —

Najwutrobnije postrowy Wam a mojemu wujej Köchlerjej. Waš najpoddaniši
Körnig.

W Rakecach, 9. augusta 1838.

* * *

^{2a)} Připisane hnydom k hornjemu wučahej.

^{2b)} Přirunaj: N. L. Magazin 1839, 352: Sserbske Pšchisłowa. Wendische Sprichwörter. Aufgesammelt vom Prediger Seiler in Lohsa. Erstes Halbhundert, zusammengereiht nach dem Alphabet mit beigefügter Uebersetzung ins Deutsche. Zady: Lohsa, am 19. Mai 1838. S

VIII.

Körnigowe posudžowanje

pismow wo myto so zamolwjacych, nastupacych
zberku hornjo- a delnjolužiskich serbskich
ludowych pěsnjow.

Štož spomina na wobćežnosće, zběrač ludowe pěsnje,
kotrež su so zakkowale w běhu lětow z erta do rta, a su
so spěwale a so hišće spěwaja we wšelakich narěčach,
dyrbi wěsće připóznac zaslužbu, kotruž su sebi hroma-
džerjo předležacych pismow dobyli. Njesměny však so
runje tehodla tež džiwać, hdyž ćerpja wšitke tute zberki
z njedostatkami, kaž slědowace pokaže.

Wusud wo přenim pismje wo myto so próco-
wacem. Moto: *Ti; ei* [to je Jordanowa zberka].

Towarstwo žada:

1. Zberku hornjo- a delnjoluž. serbskich ludowych
pěsnjow.

Tajku zberku je drje zapósłař podał, ale delnjolužiska
je přemacošnje wobstarana. K tomu přińdže, zo zapósłař
sam wuznawa, zo njeznaje delnjoserbski lud.

2. Žada towarstwo najkrućišo a najdokładnišo wob-
džěłany text wšudže z přidatymi variantami.

Tuto požadanje džěło njespokojaja; podawa zwjetša jenož
zleńki, na př. čisła 3. 6. 8. 27. 29. 30. 31. 38. 43. 48. 51.
53. 57. 58. atd.

Štož zapósłař w dodawku w nastupanju variantow po-
dawa, je překhudobne.

Tež dyrbjal džiwać na starobu spěwow. W jeho zběrcy
pak je stare a nowe wšo do hromady změšane. Tak je
na př. B č. 1 a 2 noweho, slědowace pak staršeho po-
khoda; 50 a 51 stej nowej, slědowace stare; 65 nowe a
66 stare.

3. Žada towarstwo, zo ma być přeložk dvojity, cyle
posłowny (interlinearna wersia) a swobodny.

Wobaj přeložkaj je zapósłař podał; štož nastupa swo-
bodny přeložk, je original po duchu a formje zwjetša wu-
trjehiř, posłowny přeložk však njeje přeco dosć posłowny,
tam a sem tež zmylkaty: Na př. — — — — — „Složa po-
lada“ njerěka „sie rief aus dem Bette“, ale: „sie sah“ abo
„sie guckte aus dem Bette“. „Wo Ryby bđže pschezo
žericž“ rěka posłownje: „um Fische wird es immer scheu-
chen“. Město „kapłona“ ma rěkać „kapona“.

4. Přeje sebi towarstwo, zo bychu so po možnosti všem spěwam přidale naspěwy (melodije).

Zapóslarjowa zběrka naspěwow je překhuduška, najkhubdnjša ta z Dolnjeje Łužicy. Z małeje ličby podateho wotpadnjetej hišće č. 11 a 13. Přeni je cyrkwinski naspěw: „Božo, knježe teho swěta“; posledni bjezdweła němški ludowy naspěw.

5. Kładže towarstwo wažnosć na to, zo by so podať a) zawod wo serbskej ludowej poesiji, a b) přidawk parabolow, a zastarskich powědkow (Sage), přisłowow a zwěrjacych bajow (fablow).

Džěło tuto žadanje njedopjelnja. Na pól listnje B 4 na poslednjeje (stronje w 7^{1/2} rjadkach zhromadźene přispomjenki njemóža jako zawod plaćić.

Na b) so zcyła njedžila.

Štož zapóslar w přilozy praji wo serbskim prawopisu, zcyła sem njestůša, ale do někajkeje gramatiki. Zo je sebi samsnu orthografiju wutworil, njemohl jemu nihtó wobarać, ale zo měli so wšitcy, kiž móža serbscy čitać, nětko tež po tom zložować, je přewjele žadane. Myslu, zo měl so wobkhować tón prawopis, w kotremž mamy najwjacy serbskich pismow a w kotremž móže najwjacy Serbow čitać. Je pak rozsudźene, zo mamy najwjacy serbskich pismow w toni prawopisu, w kotremž je hornjoserbska biblija přeložena; tež njemóžemy na tom dwělować, zo najwjacy Serbow Hornjeje Łužicy po tutom prawopisu čita. —

Přispomnjenki B 4 na poslednjeje stronje su wšje kedžby hódne. Jenož hdyž wjele sebi rucy podawa, móža so rozpadanki ze serbskeje ludoweje poesije zakhować a k cyłku zhromadzić. Tak mało kaž nětko tu posudźene džěło postajene žadanja spokoja, je tola jara džakahódny dar. Wobsahuje wulki wubjerk zleńkow narodnych pěsnjow. Byrnjež směło so tohodla lédma zapóslarjej myto prizwolić, towarstwo tola derje čini, spyta-li zběrku na někajke wašnje do swojeho wobsedźenstwa dostać. Jenož hdyž so přirunanje a wužiwanje wjele tajkich zběrkow kritiskej rucy dowěri, móže so postajeny cěl docpěć.

Posudźenje drugeho pisma

wo myto so zamolwjaceho.

Moto: „Wo man singt, da laß dich nieder“. [Markusowa a Smolerjowa zběrka.]

1. Jeli zo je zapóslar, kaž je slubił, k hižo zapodatym 48 hornjołužisko-serbskim pěsnjam hišće dwójcy telko při-

pósłał, dyrbimy jeho zběrku jara bohata mjenować a wona zasłuži wšo připóznaće. Towarstwo mohło lédma wjacy žadać, hač je tu podate.

2. Štož nastupa kritisku hódnosć podateho, je hornjołužiska zběrka B wjacy winojta hač delnjołužiska A. Text přenjeje B je starosćiwje a korektnje wobdźěłany [sorgfältig und korrekt], varianty su tam a sem přispomnjene, tež někotre wuswětlowace přispomnjeňki činjene. Poslednje mohle bohatše być. Tak by na př. derje było, hdy by so zapósłař bliže wuprajil w čisle 12 wo słowach: „na Jablůžko staj sladałoj“. Zběrka A ma hišće trěbnu starosćiwu rewisiju, je tak rjec jenož spěšnje a zwjeršnje zhotowjena [flüchtig hingeworfen]. Njepobrachuje na korupcijach, na př. 13. 16. 18. 37. Pola čisla 58 st. 3 zapósłař sam přiznawa, zo je zmysl čémny. Je pak kritikarjowa wěc, čémnosć rozjasnić. Hódančka w č. 60 st. 9 a 61, st. 3 zhódać, běše tehorunja kritikarjowa wěc.

3. W zběrey B je so posłoway přeložk wšudže podal a w č. 45 st. 7 drje jenož zmylnje wuwostajil. Swobodny přeložk njemóžemy wšudže poradženy mjenować, je so tam často přečiwo prosodiji hrěšilo, na př. č. 3 st. 1, hdžež by lěpje rěkało: „wo Unwürde lieget, zeigt sich närrische Fehde, ungefährdet bleibet dort kein einzig Mädchen“. — Tehorunja wopak č. 7 st. 1, st. 7 a st. 9. W zběrey A je kruty přeložk dobry, wólny přeložk pobrachuje pola wšelakich pěsnjow, na př. č. 5 a 14 wot štučki 14. Č. 18 st. 3 njemóže so kruty přeložk mjenować. Pola č. 25. 30—33, dale wot 39—49, tež pola 60 a 61 kruty přeložk cyle pobrachuje.

4. Jara bohata je tuta zběrka na naspěwach. Njehodži so zapřeć njewuprajomna próca, kotruž je sebi zopósłař dawał, zo by so tutech melodijow zmócnil. Jich duch je zwjetša słowjanski, z wuwzaćom B č. 24. 28 a 42, kotřež su němskeho pokhoda. W formje je zapósłař často zmylki činil — [slěduja wšelake příklady ze zběrki B].

5. Na 5. přeće towarstwa zapósłař z cyła džiwał njeje. — Přispomnić ma so hišće, zo měł zapósłař svojim pěsnjam napismo dać a cyk dla přihódnijeje přehladnosće z registrom wobstarać.

Dokelž nětko na poslednje přeće towarstwa z cyła so džiwało njeje, wěc z cyła so njeje wědomostnje wobdźělowała, džělo jenož w 2. a 3. dypku spokoja, tež w nastupanju 4. dypka hišće wjele polěpšenjow wužaduje, směło so myto

zapóslarjej lédma přirjec. Njedźiwajcy toho dyrbi towarštwu wjele na tom zaležeć, zo by tutu bohata zběrku pěsnjow do swojeho wobsedženstwa dostało, zo by so móhła wužiwać k dospołnišemu cyłkej. By było wěsće radžomne, zo by so zapóslar k temu pohnuł, zo by zběrku za wěsty honorar towarštwu přewostajil.

Posudženje třećeho pisma wo myto so zamolwjaceho.

Moto: „Wir haben den Tod hinausgetrieben.“³⁾

1. Zapóslar je podał bohata zběrku, tola jenož delnjolužiske ludowe pěsnje.

2. Těxt je w cyłku jara starosćliwje wobdźělany, zapóslar měł jenož syłu njetrěbnych germanismow zwumjetać. Namakamy na př. słowa: Knecht, Futter, Schreiber (čehodla nic; pisar), Glück, Hundert, Tanz, redlich, dankowasch (danken), schlecht - folgowasch (folgen), Bom, Votter (Vater) a cyłe němske prajidmo: „schlag meinem Schatz die Leier“.

3. Pošlowny přeložk je po zmysłu prawy, njemóžemy to pak mjenować interlinearnu wersiju, bliži so bóle kru temu [strengem] přeložkej.

Wólny přeložk je so zwjetša hač nanajlěpje poradził, je přiměrjeny duchej originala a zlaty do tajkeje formy, zo so němski text cyle derje po serbskej melodiji spěwać hodži.

4. Naspěwow je zapóslar wšo hromadže 22 podał, wěsće nahladna poskićeńka. Škoda, zo pobrachuja ke krótsim wěcam pod III, IV, V wěsće so namakace melodije. Podate su wšě słowjanskeho karaktera, su tež w formje prawe. Jenož dwaj zmylkaj nadeńdžech. 1. č. 15 dyrbi so woznamjenić w e-dur a č. 16 w d-dur.

5. Štož je so w předślowje prajiło, je wubjerne.⁴⁾ Jenož to njebych bjez wuměńjenja podpisał, zo Serb nima zeyla žane wotstawki, štučki, zastanki [Einhalte] a přestawki. Zběrka sama a forma, w kotrejž zapóslar melodije a pěsnje podawa, rěča runje přećiwo tomu.

Na přeće towarštwu, zo bych so přidałe bajki atd., so njeje dźiwało. Tak hódnostna potajkim tež tuta zběrka je, budže so jej tola lédma myto přirjec móć, dokelž so wobmjezuje samo na delnjoserbske ludowe pěsnje a dokelž

³⁾ Hauptowa zběrka.

⁴⁾ Z džělom zasy wočišćane w N. Laus. Magazin 1839, II. 157 sč.: Haupt: Proben aus einer Sammlung wendischer Volkslieder.

so tež ad 2 někotrežkuli wustajenja w rěčnem nastupanju so poskićowachu. Njedźiwajcy toho dyrbi sebi tež tu zaso towařstwo přeć, zo by tute pěsnje dostało. Tuta zběrka hromadže z druhej by wučinila prawje přijomny cyk.

Posudženje wo štwórtem pismje.

Moto: „Auf unbekanntem Wegen.“⁵⁾

1. Zapóslař je jenož 10 hornjołužiskich serbskich pěsnjow podał, z kotrychž stej jenož dvě cyłej, wostatne su jenož zlemki.

2. Kriticy text wobdžělanu njeje. Varianty njejsu zeyla naspomnjene. Přispomnjeńki njejsu přeco prawe. Zapóslař praji na př., zo je „ssidawa“ dialekt budyšskich Serbow, tomu pak tak njeje; praja nawopak „ssydawa“. Serbski text je poľny pisanskich zmylkow. Ma rěkać na př. w č. 3 město „blischa“ — „blischu“, město „nítzna“ — „niz na“; što ma rěkać č. 4 „ar krej“ njemóžu spóznać; město „nawo mam“ mawo mam; město „saatz“ — snatž; poslednje slovo předposlednjeje štučki, kotrež žadyn čłowjek čitać njemóže, ma rěkać „psheczinił“. W č. 6 „Hussarjowa“. W č. 7 město „pran utzyler“ — prawy Zyler. W č. 8 ma před „woczow“ „s“ stać. W č. 10 město „wodže wajssoty“ — „wodžewaj sso ty“. Město „sess Sekeru“ — „se ssekeru“.

3. Štož přeložkaj nastupa, njejtaj wopačnaja.

4. W pohladu na melodije njeje zapóslane rěče hódne.

5. Štož zapóslař w doľhim zawodže praji, njesluša zwjetša k wěcy.

Štož je w přidawku podał, njeje zwjetša njezajimawe. Jenož měł dopokazać, zo su hrónćka a kolebanske pěsnje woprawdže serbskeho pokoda. Žadyn jenički njeje w serbskej rěči podaty.

Z předležaceho je jasne, zo zapóslař nima žane prawo na myto.

Skónčnje podšmórnu hišće poznamku mojeho susoda Zejlerja, zo móže so dospołne wobdžělanje mytujomneho nadowka doćpěć, hdy by nawjedžity čłowjek z hižo podatymi pěsnjami a naspěwami w rucy hišće pobrachowace wokoliny přečahał, zo by pobrachowace zapisał a dotalne přirunał a woprawił.

W Rakěcach, 9. aug. 1838.

Körnig.

* * *

⁵⁾ Zapóstařa njeznaju.

X.

Dobrozdanie přéd. Zejlerja

wo 4 zapóslanych pismach wo myto so zamolwjacych.

Variacije w textu a melodiji dyrbja so namakać pola nastupacych ludowych pěsnjow, dokelž su so skoro wšitke ertnje zakhowałe a su so tak přeměnile po wšelakosći časow, ludži, narěčow, sloda a t. d. Pućowachu hornjołužiske ludowe pěsnje do delnjeje Łužicy a nawopak, kaž předležace pěsnje dopokazuja. Je tehodla móžno, zo je so jena a samsna pěseň tam a sem čisćiša a dospólniša zakhowała, hač w druhej wokolinje, je móžno, zo je so do druheje formy a melodije zlała.

Kóžda wokolina serbskeho kraja ma wulki džěl samsnych spěwow, mjeńši džěl ludowych spěwow je hromadne kublo hornjołužiskich a deljnołužiskich krajow abo wjacorych wokolinow hromadže, kaž to nazhonitosé dopokazuje. Znamjeničiše korupcije texta nastachu, kaž je znate, z wusměchowafstwa abo njehódnosće spěwarjow, kotřiž často k přenjotnemu textej prjedy njeho abo za nim spěwachu tón, kiž běchu sami improvisowali, na př w spěwje:

Kajke shu to srudne Ljeta,

Kiž tu ěžischčza Ludži Šswjeta (sč. němski přeložk)

variat corupte:

Kajke shu to srudne Ljeta

Dyž hso Burej radži Kał a Rjepa.

Předležace zběrki wobsahuja nětko wšitke bóle abo mjenje zlemki a korumpowane spěwy, kotrež su runje tehodla ćežko zrozumić, žadneho zmysla nimaja abo su bjez hódnosće.

K dopokazej, zo w sčehowacych zběrkach poklad nihdy na nihdy njeje zběhnjeny, dosaha jenož naspomnić z Antonowu zběrku, dale, zo so tam namaka jenož mało spěwow z wokoliny Khoćebuza, Gódan w Mišnjanskim, Huski, Wjelečina, Budestec, Bukec, Wósporka, Radšowa, Klětneho a z Mužakowskeje wokoliny. Přenja zběrka moto: *Tiž ei*; [= štó sy] wobsahuje wjetše množstwo spěwow z kat. serbskich honow, wot Hornjeho Wujezda (lut.) a Wotrowa hač dele k Rakecam. Tam so namakace dolnołuž.-serbske pěsnje maja raz wšelakich wokolinow a su tam a sem wotpisane a zestajene. Druha zběrka, moto: *Wo man*

singt, da laß dich nieder a t. d. wobsahuje hornjołužiske pěsnje z wjetša z Łazowskeje wokoliny a saha hač do Budyšskeje wokoliny. Delnjołuž. pěsnje su zwjetša z wokoliny mjezy Sprewje a Nisy wot Hródka do Pěna dele do Blótow. Třeća zběrka 57 delnjołuž. pěsnjow, wobsahuje wjele pěsnjow z Khoćebuzskeho wokrjesa, předstaja wšak powšitkownje čaru wot Terpa (Terpe) přez Jaseń, Gósd, Stradow (Strada) a t. d. Khoćebuz, Dešno, Lubnjow, dele k sewjeru a k sewjerozapadu. Štwórta wobsahuje něšto, z čehož móžemy sudzić, zo je z wokoliny Čorneho Kholmca k Sprejicam a Krjebi, abo z wokolinow, hdžež hornjołužiska narěc do delnjołužiskeje překhadža.

Móžemy sebi lohko myslić, zo dyrbi w tychle zběrkach wjele pobrachować. Z mjenowanymi pěsnjami a naspěwami w rucy dyrbjeli hišće pobrachowace wokoliny přechać, štož njeje hišće poznamjenjene zapisować, štož hižo mamy přirunować a wuporjedžeć a kóždemu distriktej wostajić, štož jemu słuša: To wšak by nas přiwjedło k zwjeselacym wuslědkam a k dobremu wobdźělanju a wudospołnjenju.

Štwórte pismo, 10 hornjołužiskich pěsnow wobsahowace, je najnjevažniše džěło mjezy wostatnymi a njemóžemy jo poprawom wobhladować jako zběrku pěsnjow, dokelž je jich přemało. Njemóže tež do žaneje konkurency stupić z wostatnymi, dokelž požadanja mytowankeho nadawka njedopjelnja, W cyłej zběrcy je jenož pěseń č. 4 cyła a č. 10 zda so cyła być. Wo prawem abo někak čěrpjomnem prawopisu njejsu rěče pola autora, abo wotpisowař originala njewobknežeše serbsku rěc. Někajku hódnotu ma jenož to, štož bu prajene wo přiwěrje, čehoždla mohło so pismo tola wobkhować, hdy by darmo dostać było.

Třeće pismo, moto: Wir haben den Tod etc., je dla zarjadowanja maćizny a syły pěsnjow (57 delnjołuž. lud. pěsnjow) jara pěkne. Wopřija tež mjezy wostatnymi najwjacy pěsnjow z Khoćebuzskeje wokoliny, tola wjele njeje cyłych abo maja druhdže druhe započatki, zawody a podlěšenja. Wužiwaneje ortografije njeje so přecy dźeržał, njeby tež dosahała, hdy by so dyrbjala recipować. Dokelž k tutemu džělu njejsu žane hornjołužiske ludowe pěsnje připožene, njemóže eo ipso myto dostać, njedźiwajcy toho wšak je trěbne za zběrku ludowych pěsnjow, dokelž wopřija znamjenitu ličbu pěsnjow, kotraž njenadeńdzemy w druhej zběrcy, moto: Wo man singt etc. a su hewak wunošk z druheje wokoliny a druheho dialekta hač druha

zberka. Sym teho mēnjenja, zo by so zberka *acquirowala* za p̄rimērjeny honorar z počahowanjom na moje skōnčace słowa.

Prēnje pismo, moto: *Tis ei*; wobsahuje drje po liēbje wjacy hornjołužiskich ludowych pēsňow, hač druge pismo, ale w nastupanju textoweje prawosće a dospoľnosće p̄retrjechi je bjez dwēla 48 hornjołužiskich pēsňow druge zberki, hdžež su pēsnje wobeju zberkow tesame. Plači to tež wo naspēwach. Štož nastupa delnjołužiske ludowe pēsnje, 15 po liēbje, je zjawne, zo ma zasy druha zberka rozsudnu p̄rdnosć p̄red tutej p̄rēnjej. Specialnje mam k p̄rēnjej zbērcy scēhowace p̄rispomniē: Pēseň č. 1. Kēizna, Der Kindtaufsschmaus. Tutōn spēw njeje po prawom ludowa pēseň ale napodobjenje, jeli nie p̄leložk nēmskeho: *Grüßt Gevatter! meine Liese — etc.*, wot nēhdušeho k. primaria Mōhna w Lubiju. Wot samsneho je tež č. 7, *Zně*, a hišće wjacy druhich spēwow, kotrež tu w zbērcy hišće pobrahuja. Č. 3, *Aria — eine Legende* — njeje cyła. Č. 4, *Hojbeř*. Zda so byē p̄leložk z nēmskeho abo pokhadža z najmjejša z pjera wučenoho nowišeho časa. Njeruna so hewašemu ludowemu spēwej.

Č. 5 a 10 staj jedyn a samsny spēw. Č. 6 jara nje-dospoľny. Č. 9 *Hoıntwjer* za jeger, napodobnjene slovo, č. 11 njeje cyła pēseň ale z druhimi namēšana. Č. 17. *Noenik*. *Zlemki*, kotrež sľušeja k č. 9. Č. 14, *Peršćen*, porunik (*Seitenstuek*) k pēsni: *Ja pak tam stipach na horach atd. kiž holca praji*. Wšo po nēmskej pēsni. W č. 15 *Klōšter* je ranity — rund p̄leložene, ranity, a, ē rēka pak tola viereckig, kantig. Č. 17. *Syli Lubka moja*, je na započatku druha pēseň a na kōncu zaso druha. Č. 29 pola wooten⁶⁾(?) njeje cyłe. Č. 40 a 41. *sľušatej hromadže, tehorunja* č. 50 a 51. Č. 52 wjele prawiše, pobrahuje ale tež wjele. Č. 56 na kōncu kaž z „*Prawizna*“ nadpisana pēseň: *čejje da konje šturmuja* —. Č. 57 nima raz serbskeje ludoweje pēsnje, ale je napodobjenje abo p̄leloženje z nēmskeho. Naspēw k „*Pschijel je s Mischna jedyn Pan*“ je wopačny. Skhiliša sso *Jēdlenka* ma druhi naspēw, hač tu poznamjenjeny.

Mohl wo tutej hewak dosć spokojacej zbērcy hišće wjele prajiē we wšelakim nastupanju, tola njezda so mi to runje nuzne tu p̄ristajiē, dokelž ma druha zberka, moto: *Wo man singt etc.* p̄rdnosće p̄red tutej. Dop̄rispomniē pak hišće *dyrbju*, zo ma so k dospoľnej zbērcy

⁶⁾ Njerozumne slovo; njemōžach w rukopisu hišak čitaē.

serbskich ludowych pěsnjow tež tuta sobu wužiwać, přetož wopřija zaso hromadu ludowych pěsnjow a variantow w hornjołužiskej narěči, kotraž w 2. zběrey (48 ludowych pěsnjow) pobrachuja. Štož legendy abo „Podkhjerluški“ nastupa, zdadža so mi někotre runje za tutu zběrku nje-přibódně. Druhe pismo, wo myto so prócowace, — Wo man singt atd. je, kaž ja prajach, mjez zapóslanymi zběrkami najlěpše, dokelž wopřija najwjětšu ličbu delnjołužiskich ludowych pěsnjow, hačrunjež pokazaja tute wjele wospjetowanjow a njedospoňosćow; dokelž dale k pěsnjam najwjacy naspěwow přinjese; dokelž su hornjołužiske ludowe pěsnje po textu a melodiji hišće najsprawniše.

Myto měla potajkim tuta druha zběrka ludowych pěsnjow dostać, tola referent dyrbi po přečitanju cyłka zjawnje wuznać, zo je so z bohatej na pěsnjach Horneje Łužicy tola přemało zezběrało, khiba zo je autor 2. pisma mjez tym swoje přilubjenja dopjelnił a z najmjeńša hišće poł sta ludowych pěsnjow připóslał. Čescene towařstwo dyrbi z dateho přislubjenja samo spóznać, kak macošnje je so tuta rubrika wobdžěłała a wupjelniła. Rozpomínamy-li horjeka naspomnjene a wobhladamy-li sebi naličenych 48 ludowych pěsnjow, z kotrychž č. 33 a 35, najskerje tež č. 20 po zdaću hromadze słušatej — z kotrychž zaso někotre cyłe njejsu, móže tuta zběrka, moto: Wo man singt etc., hdžež tež je delnjołužiski džěl dospołniši a bohatši, po mojim dobrozdanju jenož acedit dostać. Zběranje ludowych pěsnjow je wšak prócne a njecham nikomu ničo skrócić, ale 100 toleř njeje ani přenja ani druha zběrka winojta, při čimž so wosebje počahuje na hornjołužiske pěsnje — a myslu acedit 70—80 toleř by cyłe přijomny był.

Dale njemóžu njenaspomnjene wostajić, zo mělej so zběrey 3. a 1. jako k cyłkej.słušacej ze srědkow towařstwowskeje pokładnicy acquirować. Hdyž pak je tale pokładnica bjez toho z druhich stronow wobćežowana, z wusadženymi 100 tolerjami pak njemóžemy tři najlěpše a najdospołniše dostać, mělo so z prawom na srědki pokładnicy a opera acquirenda džiwać.

20—75 toleř měle so tola hromadze za zběrey 1. a 3. wudać; hač na dalše na tutón předmjet, kotryž ma tola tak wjele njedostatkow, wjacy hač 100 toleř wšo hromadze naložić, mělo so tola přemyslić.

Skóněnje přispomínam, zo sebi wo naspěwach tutych ludowych pěsnjow žadyn wusud dowolił njejsym, dokelž

přemalo wo hudźbje rozumju, něštožkuli zmylnje drje sym přispomnił, mój luby knjez confrater Kōrnig ale wě to lěpje pōsudzić.

We Łazu, 29. julija 1838.

Zejleř.

Kopialny ekstrakt z protokola wubjerkoweho posedženja Hornjołužiskeho towařstwa wědomosćow.

W Zhorjelcu, 24. augusta 1838.

13.

Sekretar přednjesy dobrozdani knjeza p. Kōrniga a knjeza p. Zejlerja wo zapōslanych pismach wo myto so přocowacych. Wubjerk rozsudzi so, hłownej zhromadźiznje po dobrozdanjomaj namjetować, zo by 1. džělo 20 toleř, 2. a 3. po 30 toleř jako accessit postajila, štwórtu pak za někotre tolerje z pokladnicy přewzała a zbytkne 20 tol. wróćo položila za zestajenje a kritiske předžělanje zběrkow.

Ad acta hłowneje zhromadźizny. 8. 3./9. 38.

H.

Kopialny ekstrakt z protokolla 81. hłown. zhromadźizny Hornjołužiskeho towařstwa wědomosćow.

W Zhorjelcu w ložinej sali, 26. septembra 1838.

16.

Namjet wubjerka w nastupanju mytowego nadawka so přija, přećiwu přispomnjenju knjeza conr. Struwy, kotryž běše tosame ližo we wokolniku zapołożil a kotremuž přistupi knjez pastor Carstädt. Sekretarej so poručil, po wotewrjenju přislušnych cedulkow jednac z přocowarjenji so wo myto.

podpisma: von Oertzen, Rösler, Thorer, Fricke, Schade, Nöhte, Prätor, Lintenis, Hartung, von Müller, Tzschaschel, Baumeister, Struve, Dr. Schneider Hirche. Haupt.

a) Koncept lista sekretara Haupta Jordanej.

Knjezej J. P. Jordanej, studentej filosofije a khowancej theologiskeho seminara za hornjołuž. Serbow

w Prazy.

Wjeselu so, zo móžu Wam zdžělić, zo je hłowna zhromadźizna Hornjołuž. towařstwa wědomosćow wo Wašej hódnotnej zběrcy hornjołuž. serbskich ludowych pěsnjow, sobu z přidawkom někotrych delnjołužiskich, kotrež sće zapōsłał přocujo so wo myto, z motom T;

ai; 26. z. m. accessit 20 toleř přizwoliło. Budźće tak dobroćiwcy a wozjewće mi při připóslanju kwitowanja, na kotrež tutu sumu pola našeho pokladnika dostanjeće, na kajkim puću sebi jeje přepodaće přejeće. Na jenu zběrku so z cyła njeje reflektowało. Z dweju druheju je jena zběrka delnojuž. pěsnjow, ke kotrež běch sam wobdźělanje a zawod podał, a jara bohata, hornjo- a delnojužiske wobsahowaca, kóždy accessit po 30 tol. dostała. Dostali smy nětko na 240 pěsnjow a nadźijamy so, zo hišće wjacj tajkich dostanjemy a ja myslu wažnje na wudaće tuteje rjaneje zběrki.

Z cyle wosebitym počesćowanjom mjenuju
so Waš — najpodwólňiši přećel. H.

9. 18./10. 38.

b) Konecept lista Markusej.

Knjezej stud. evang. theol., knjezej Boholubej Markusej,
we Wrótsławju, Schmiedebrücke 42.

15. oktobra 1838.

Piše podobnje kaž Jordanej. K tomu: „Dokelž towarstwo wotmysluje, serbske ludowe pěsnje wudać a ja to z pomocu někotrych našich wěcy- a rěčewustojnych sobustawow wobstarać mam, bych Wam najwjetši džak dołžny by, byšće-li mi dobroćiwje zdělili, što wyše toho na serbskich pěsnjach maće abo pozdžišo snadź dostanjeće.“

Z wosebitej česćomnosću mjenuju so Waš
9. 15./10. 38. najpodwólňiši přećel. H.

* * *

XIII.

2. Markusowy list Hauptej.

Wysokodostojny knježe,
Wysokočesćeny knjez fararjo!

Na připis Wašeje Wysokodostojnosće dowolam sebi wotmolwić, zo mam w přezjenosći z mojim sobuprócowarjom — přijće tajkeho accessita, kaž bu našemu džělu přizwoleny, za mjenje sławne a zo by tehodla najprijomnišo było, hdy by Waša dostojnosć přikhilena była, nam našu zběrku zwólňnje wróćo posłać. Dokelž smój so dđeržo so pismika wupisanja myta přirodnje jenož wo cyle myto prócowałoj, a dokelž smój dale serbske ludowe pěsnje zběrajoj, kotrychž hišće 30 wobsedžu a bórzy zaso tak wjele připóslane dostanu, spóznałoj jara wulku njedospołnosć hižo zapóslanych, by to było na jednej stronje wjele žadane

wot Wučeneho towařstwa, hdy by so mělo z tak njedospolnej zběrku zaběrać, na druhej stronje pak k našemu kaž tež snadź k lepšemu towařstwa, hišće njesprawnišo, hdy njebychmoj ponižnje žadałoj, zo by so namaj naše džěło wróćilo. — Pěknje so poručejo přikhiłnosći Wučeneho towařstwa a zamolwoje so k wšěm nam móžnym službam podpisuju so

Wašeje Wysokodostojnosće najpodwólniši
Bohukhwal Markus.

We Wrótsławju, 7. novembra 1838.

* * *

XIV.

2. Hauptowy list Markusej.

Česćeny knježe!

Z wróćowzaćom Wašeje hódnotsneje zběrki serbskich ludowych pěsnjow sće mje mylili we wuwjedženju plana, z kotrymž sym so hižo lěta dołho nosył a jón připrawolał a přeju sebi, zo byšće tute wróćowzaće znowa zaso wróćo wzali a zo bychmoj so k přewjedženju mjenowaneho plana zjednoćiloj. Před někajkim časom, prjedy hač dostach Waš list ze 7. z. m., sym pućował po Serbach a z pastoromaj Zejlerjom a Körnigom wobšěrnje conferował wo tom, tež wot wobeju podpjeru přilubjenu dostał. To je cyle wěste, zo jenož ze zjednoćenjom wšěch mocow móžemy docpěć tuteho předmjeta a serbskeho mjena dostojnje wudaće z džěła tak rjanych pěsnjow. Cheyli tež Wy so wo tom přeswědčić a nam přecelnje podać ruku k předležacemu skutkej.

Jedna so při tom mjenujey:

1. Wo po móžnosći dospołnu zběrku toho, štož so namaka, k čemuž sym wóndano na wšelakich městnach we Łužicy připrawy činił.
2. Wo dokładne přirunanje, wočisćenje, zestajenje a wudospolnjenje jednotliwych pěsnjow.
3. Hdžež nuzne, wo jich rozjasnjenje, džiwojo na wašnja a nałožki luda.
4. Wo zjednoćenju inteligentnišich rěčewstojnych našeje provincy k přezjenosći we wužiwojomnem prawopisu, w čimž su hišće tak wšelake měnjenja a to so mi zda jara wažne.
5. Wo glossar, kiž ma so přidać. Wobdžělanje hornjołužiskeho džěła je hižo k. pastor Körnig přewzal.
6. Wo přeložk přituljacy so po móžnosći zmyslej a formje originala tola wukhadzacy ze swobodneho poetiskeho ducha.

Zo sym w tom to prawe trjechił, su mi wobswědčili wěcywustojni posudžerjo zběrkow knjezaj p. Körnig a Zejler, wězo njewjedžo, zo su přislušne wobdžělanja wotemnje.

7. K tomu přida so hišće něštozkuliž nastupace hudźbny džěl džěła. Zo by so to dokonjało, je nuzna hluboka znajomnosć z naspěwami ludowych pěsnjow druhich narodow, ze zasadami wučby wo harmonijach a ze starymi grichiskimi tónami.

Přeložk wšěch pěsnjow, mi připósłanych, potajkim tež Wašich, je hižo hotowy a trjeba jenož poslednjeho brusa. Knjez stud. Jordan w Praze je accessit 20 tol. za swoju zběrku přiwzał a so jara přečelnje připoručil, zo budže mje při wudaću pěsnjow podpjerować. Moja próstwa je nětko, zo byšće tež Wy cheyli zwólniwy być, za accessit 30 tol., wusadženy za Wašu zběrku, tutu towarštwu přewostajić. Njeje wšak to wjele za tak hódnotnu zběrku, zcyla hdyž so suma hišće džěli, štož wšak njemóžachmy wjedžeć. Dyrbjał-li mi wubjerk předžělanje a zestajenje pěsnjow přewostajić, stož mam za cyle wěste, sym rad zwólniwy, za to wusadžene 20 tol. Wam přewostajić, hdyž mi dowoliće Wašu zběrku wužiwać a mi hišće zdžěliće, štož wobsedziće, zcyla mi při předewzaću pomhaće, na čož běch tak jara ličil. Wospjetuju, zo po mojim mjenjeju jenož na tuto wašnje móže z wěcy nastać něšto khmane.

Přemysleće sebi to a napišće mi bórzy Waše mjenjeje. Postrowće najpřečelnišo knjeza Smolerja, kotrehož drje we Wašem lišće njemjenujeće, kotryž pak je, kaž sym słyšał, zběrať hornjolužiskich pěsnjow; zdžěleće jemu tute pismo a prajeće jemu, zo je tuto runje tak na njeho měrjene, zo potajkim moja próstwa tež jemu płaći.

Z wosebitym počesćowanjom podpisuju so jako
Waš poddany přečel Haupt.

W Zhorjelcu, 3. dec. 1838.

* * *

XV.

3. Markusowy list Hauptej.

Wysokodostojny knježe, wysokočesěny knjez pastoro!

Je mi jara njepřijomne, zo njemóžu dopjelnić Waše přeće, wuprajene w lišće z 3. dec., dokelž sym, so zjednočo z někotrymi tudomnišimi literatami, so rozsudził, wote mnje zběrane ludowe pěsnje sam wudać. Studiosus Smoleť, kotryž hišće 200 lud. pěsnjow wobsedzi, džěła tehorunja

sam na tom, je wudać, budže však snadź pozdžišo Wučene tow. požadać, zo směl so z nim w tutej naležnosći zjednoćić.

Prošo, zo byšće nam našej džěle bórzy wróćopóslali, wostawam Wašeje Wysokodostojnosće najpodwólňiši

We Wrótsławju, 16. dec. 1838.

G. Markus.

* * *

XVI.

3. Hauptowy list Markusej (koncept).

Knjezej studiosej G. Markusej we Wrótsławju.

Wotmolwjam Wam najpoddanišo na Waš časčeny dopis z 16. dec. 1838, zo Waše požadanje wubjerkeje Hornjołužiskeho tow. wěd. w přichodnem posedženju k wědomosći dam a zo nětko bjez dwěla Waše ludowe pěsnje wróćo dostanjeće. Sam njejsym zmócnjeny je bjez prjedawšeho wozjewjenja bjeze wšeho wróćopóslać.

9. 2./1. 39.

[bjez podpisma].

* * *

XVII.

2. Jordanowy list Hauptej.

Waša wysokodostojnosć

počesći mje 15. okt. t. l. z dopisom, w kotremž mi radostnu powěsć zdžěli, zo sym dostał accessit z myta, postajeneho na zběrku hornjołuž. serbskich a delnjołuž. lud. pěsnjow. Pospěšich so tehdom, Wam wozjewić moju najnutrnišu džakownosć a připóslać požadane kwitowanje. Wot teho časa zańdžeštaj nětko skoro dwaj měsacaj a dokelž dotal žadneje wotmolwy wot Wašeje wysokodostojnosće njedostach, dyrbbju přiwzać, zo je pak moje pismo pak dopis wot Wašeje wysokodostojnosće na pósće ležo wostał abo so zhubił. Dokelž by mi jene tak njepríjonne bylo kaž druhe, prošu Wašu wysokodostojnosć, zo byšće mi tak bórzy hač móžno wěstosć dali, zo bych mohł nuzne naprawjenja na pósće činić k namakanju našich wzajomnych dopisow. W mojím wotmolwjacem dopis slubich Wašej wysokodostojnosći nastawk wo zaměrnem prawopisu za hornjołuž. Serbow; dokelž tute džělo khětre pokračuje, sebi bórzy dowolam, je časćenemu towarštwu zapóslać.⁹⁾

Z próstwu, zo byšće moje nućenje z mojej starosću zamolwili, wostawam Wašeje wysokodostojnosće w najwyššej časćomnosći najpoddaniši

W Prazy, 18. dec. 1838.

J. P. Jordan, slavista.

Bydlenje: č. 492, 2. poskhód pola H. Jonaka (Jonack).

⁹⁾ W N. Laus. Mag. njeje žadyn tajki nastawk wočišćany.

B. Přispomjenja spisacela.

Zejer dopisowaše sebi potajkim wosrjedź 30tych lět z pastorem Leopoldom Hauptom, sekretarom Hornjołužiskeho towarstwa wědomosćow. Z předmjetom jeju pisomnych a kaž z druhich městnow widźimy, tež wosobinskih počahow, běchu wosebje serbske ludowe pěsnje. List Zejerlej, kaž tež druge džěle aktow poskića nam žadny pohlad do Zejerjoweje džělawosće w 30tych lětach, w kotrychž mało wo sebi słyšeć da, a z kotrychž dotal mało znajemy. Widźimy, kak so tehdy dokladnje dale zaběraše ze serbskej ludowej poesiju. Hižo wot młodych lět běše ludowe pěsnje zběrał a studował a z tuteje bohateje a njezaprahniteje studnje ludoweho basnistwa čerpał formalnje a idealnje. Džělaše tež w času, w kotremž jeho muza mało wo sebi słyšeć da, čiše dale a přihotowaše sebi sklad, z kotrehož móžeše potom čerpać, hdyž nowe žiwjenje 40tych lět tež jeho wuwabi z nowa na serbski „Parnas“.

Romantika, kotraž wosebje we swojim Herderowskem zakładze zložowaše swoju kedźbliwosć tež na ludowu poesiju, běše z časom tak daloce kruhi sčahnyla, zo tež naši Němcy započachu so zajimować wo serbsku ludowu pěseň a tak dóndže w l. 1836 a wospjetnje 1837 k nowemu wupisanju myta na zběrku serbskich narodnych pěsnjow. Myto wustaji němske Hornjołužiske towarstwo wědomosćow w Zhorjelcu, zo by z tym jich zběranje a zakhowanje spěchowało. Tutón zajim wobsteješe hižo dlěžši čas; na to pokazuje z Antonowa (von Anton) zběrka w Hauptowem lišće tu mjenowana. Hłowny spěchowar a zajimowar w tutom zaměru pola towarstwa běše jeho sekretar Haupt. Sam wo tom piše w nastawku: „Proben aus einer Sammlung wendischer Volkslieder“ (w N. Laus. Magazin 1839, II str. 157 sl.) a w zawodu k Smolerjowym Pěsničkam str. 6. Běše to w jeho lišće Zejerlej mjenowana Antonowa zběrka, kotraž přeni jeho zajim za serbsku ludowu pěseň zbudži. Pastor Broniš jemu zběrku tež woprawdže přeloženu wróćopósła. Tutón zajim wjedžeše Haupta k Zejerlej, tohorunja sobustawej „Wučeneho towarstwa“, kaž tež k druhim, wot kotrychž móžeše při swojej njeznajomnosći serbskeje řeče dostać radu a pomoc. Njeběše hołe lišćenje, hdyž Zejerlja mjenuje „najkompetentnišeho“ w tutom nastupanju, abo „Magnus Apollo“. Wo tom přeswědča nas jenički pohlad do Zejerjoweho posudžowanja zběrkow. Pola Zejerlja móžeše potajkim Haupt wjele dobyć kaž na pěsnjach samych, tak na po-

wučanju wo nich. Tuž nas jeho zblíženje a spřečelenje ze Zejlerjom njedźiwa, tež nic, zo potom towařstwo so na přenjem městnje wobroći na Zejlerja, hdyž so jednaše wo posudzowanje zapósłanych zběrkow. Haupt měješe hižo⁹⁾ swoje dalše wotpohlady; jeho „cyle wurjadny zajim“ na serbskich pěsnjach, wo kotremž Zejlerjej piše, zaměrjowaše k tomu, zo by so něhdy jako jeje wudawař blyšćeć mohł. Pytaše wšudže serbske ludowe pěsnje dostać a namołwješe k zběranju a zbudźowaše z tym zajim za nje, tež pola Wučeneho towařstwa, w kotremž skónčnje přečišća w l. 1836 namjet na přizwolenje a wupisanje myta na zběrku serbskich ludowych pěsnjow. Přizwoli so myto 50 tol. a jako termin wotedaća postaji so na 1. junij 1837. Dokelž dóndže jenož jena zběrka, so myto powyší na 100 tol. a termin so podlěši hač do 1. junija 1838.

Haupt so sam wuběhowaše wo njupisane myto ze zběrku 57 delnjoserbskich pěsnjow. To běše wěće tu w lisće Zelerjej pósłanem mjenowana z Antonowa zběrka 40 delnjoserbskich pěsnjow, ke kotrymž běše hač do lěta 1838, hdyž zběrku zapoda, hišće 17 nowych přidobyl. Tež přeložki do němčiny, z kotrymiž so na druhim městnje¹⁰⁾ sam wukhwaluje jako ze swojím duchownym swójstwom, daše sebi wot druhich wobstarać, wosebje wot swojeho přečela Broniša. Njemóžeše to ani sam dokonjeć, dokelž — po wobswědčenju J. E. Smolerja w jeho lisće Douchej ze 6. okt. 1841¹¹⁾ — njemóžeše w lěće 1841 hišće wjele serbski. Připóznawać, haj wobdźiwować pak dyrbymy, z kajkej wutrajnosću, wobhladnivosću a pilnosću slědowaše swój wotpohlad, wudać wobšěrnú, dobrou zběrku serbskich ludowych pěsnjow, a njeda so přěć, zo je sebi za služby wo nju dobył ze swojím wjelestronskim pohonjowanjom a zajimowanjom za zběranje, wobdźělowanje a přeložowanje tajkich pěsnjow.¹²⁾ Dospě tež skónčnje swój zaměr, hdyž wuńdže lěta 1841 přěni a lěta 1843 druhí zwjazk wulkotneje Smolerjoweje zběrki, na kotrejež titulnem lópjenu blyšći so jeho mjeno na přenjem městnje.¹³⁾ Tuž

9) Hlej 2. list Markusej — započatk str. 58.

10) Přir. druhí list Markusej.

11) Hlej Jos. Páta, Z českeho listowanja J. E. Smolerja, str. 39.

12) Runočasnje mysleše Haupt tež na to, přihotować zběrku serbskich ludowych powědkow (Sagen). Namołwješe k zběranju a zapósłanju do Magacina (hlej N. L. Magazin 1837, str. 200).

13) Pjesnički Hornych a delnych Łužiskich Serbow — Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz, herausgeg. v. Leop. Haupt — und Joh. E. Schmalzer —.

je dr. Pátowe přispomnjenje, zo „njeje potajkim prawje, zo so jeho mjeno blyšći pódla Smolerjowego“ cyle wosprawnjene, kaž tež z dalšich rozpominanjow dowižimy.

Hač do kónca meje 1838 běchu potajkim wotedali: Jordan znajmejša 66 hornjoserbskich pěsnjow (wěsćiši datum so njehodži z aktow zhódać) a 15 delnjoserbskich, — Markus 75 ds. a 48 hs. (tute běchu wot Smolerja), Haupt 57 ds. a štwórty (njeznaty) bjezwuznamnu zběrku 10 hs. spěwow. Z wotličenjom wšelakich njeserbskich a so wospjetowacych přińdžemy tež my na ličbu wokoło 200—240, kotruž Haupt w listomaj Jordanej a Markusej a druhdže mjenuje jako wunošk wšěch zapodatych zběrkow. Po Zejlerjowem dobrozdaću, wot kotrehož je Kőrnihowe wižomnje wotwisne, njeprizwoli so žanej zběrcy poľne wustajene myto 100 tolerjow, dokelž žana wuměnjena cyle njedopjelni, ale jenož mjeńše akcesity za lěpše tři (Jordanej 20 tol., Markus-Smolerjej a Hauptej po 30 tol.).

Jako wosebiće zajimawy fakt ma so tu wuzběhnyć, zo na wupisanje Wučeneho towařstwa reagowaše ze serbskeje strony ze zběrkami jenož naša tehdyša studowaca młodžina, w Prazy a Wrótšlawju k serbskemu a słowjanskemu zmyslenju wubudžena. A je tež zajimawe přirunać k tomu Hauptowe wuprajenje w hižo mjenowanemu nastawku w Magacinje: „... Zwjeselace nětko je, zo tuta za słowjansku rěč a literaturu tak wažna naležnosć [zběranje pěsnjow], za kotruž najprjedy tež najwuznamniši literatojo serbskeje rěče w našej provincy [Zejler, Lubjenski?] ničo njewočakowachu, je wjele přihłosa namakała a wjacj hač jene literarne prócowanje wuwołała...“ Tež tole zda so mi być ilustracija k faktej, zo tehdy starši naši „wótčincjo“, hač ke kóncej 30tych lět, njemějachu žanu wěru do dalšeho přichoda našeho serbskeho naroda. Hakle w 30tych lětach wotrostła studowaca młodžina, wjedžena wot Smolerja a Jordana, pušći so z woprawdže wobdžiwanja hódnej zahorjenosću a nje-powalnej wěru do džěla a storhny z tutej swojej młódnej dowěru sobu našich staršich wótčincow z letargije a fatalistiskeho džiwanja na serbski přichod.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Přir. k tomu tež Jordanowe přispomnjenje w „Jahrbücher f. slav. Literatur atd.“ 1845, str. 210, hdžež piše, zo [wěsće wokoło 1835, 36] wospjetnje so wobroći na pastora Lubjenskeho „als den damals tüchtigsten Kenner und thätigsten Schriftsteller unter den Wenden“, prošo jeho wo radu a podpjeru při swojich rěčnikach a prawopisnych džělach, ale tutón „njezamó, runje kaž něhdy Dobrowský, pozběhnyć so k wěrje, zo mohla z nowa rozkěć serbska literatura.“

Haupt sebi wězo wšu prócu dawaše, zo byštej Jordan a Markus-Smolef akcesit přijaloj a z tym zběrku towarstwu přewostajiloj, štož skónčnje znamjenješe tak wjele kaž jemu, zo by je wudał.¹⁵⁾ Jordan „z radosću“ přizwoli, nic pak Markus a Smolef, kotraž tež napřečiwo wospjetnemu přeprošenju wostaštaj njeprístupnaj. To njeje njezajimawe za powazy a plany wobeju stronow: Jordana a Smolerja.

Z druheho lista Markusej hakle zhonimy wot Haupta, zo je zapodař 48 hs. pěsnjow Smolef; wón woteda swoje pěsnje přez Markusa. Připósła je hakle pozdžišo za Markusowej zběrku 31. meje 1838 — k poslednjemu terminej, tež njemóžeše hišće žadyn žadany zawod wo serbskej ludowej poesiji sobu pósłać. Z toho sudžimy, zo hišće njeběše dokładnišo předžělał tutu maćiznu, kotruž potom tak mištrscy pođa we swojich Pěsničkach. Ale tola měješe w nalěcu 1838 hižo wjele nazběraneho, hewak njemohł slubić, zo za tři njedzele pósćele hišće třikróć telko pěsnjow, t. j. wokoło 150; khětře nazběraný a njeředžělaný material njeby swědomity Smolef ženje zapósłał a hewak znaješe woběznošće a prócu tajkeho zběranja. Tola 13. aug. s. l. hižo měješe potom we nowozaloženem wot njeho „Towarstwe za lužiske rěče a stawizny“ we Wrótslawju zawodny přednošk na tema: „Lužisko-serbske narodne pěsnje“ a nazymu zamsneho lěta 1838 wobsedžeše — po Markusowem druhim lisće — hišće 200 pěsnjow, potajkim wšo hromadže na 250. — W léce 1838 poča potajkim tutu maćiznu intensivnje wobdžělać. Wěsće přinošowachu Smolerjej tež jeho towaršojo wot njeho pohonjeni hdys a hdys někakju pěsničku. Znajmjeńša wo Kłosopólskem móžemy to z wěstosću prajić, přisponni tola we swojich memoirach¹⁶⁾: „Wenn die Mägde des Abends spannen, sangen sie viele der wehmütigen wendischen Volkslieder, die Schmalzer 1842 herausgegeben hat. Manche derselben habe ich als Student aufgeschrieben und ihm zugestellt —.“ Hdy je Smolef započal sam po Delnjej Lužicy zběrać, njewěm. Na Markusowej delnjoserbskej zběrcy drje njebě so dale wobdžěli,

¹⁵⁾ Přir. z přeněho lista Jordanej: „— Wir haben jetzt 240 Lieder bekommen — und ich danke ernstlich an eine Herausgabe dieser schönen Sammlung. —.“

¹⁶⁾ Tute dotal drje tohorunja njeznate „memoiry“ khowaju so tež w archiwje Hornjołuž. wuč. tow. w Zhorjelcu, hdžež je woteda syn njeboh Mosaka Kłosopólskeho po poručnosći swojeho nana. Dohlád do nich wšak mi tamniši sekretar ze wělakich přičinow pječa njemóžeše dowolić. Syn njeboh Kłosopólskeho pak mi wěrný wotpis k přečítanju a literárnemu wužiwanju přečelnje přewostaji.

ale wona je cyle Markusowe džěło, kotryž běše je hromadził a dale hromadžeše tež z pomocu druhich.¹⁷⁾ To wobkruća nam indirektnje, ale čím wěsćišo posudžeš wobeju zběrkow, kiž wuzběhuje wosebitu korektnosć, kritičnosć a dospołnosć pěsnjow hs. zběrki a přeradža nam z tym přichodneho wustojneho, swědomiteho a pilneho wudawarja „Pěsničkow“, mjez tym zo Markusowa zběrka ds. pěsnjow dosta znamku: „flüchtig hingeworfen“. Ta njebě potajkim Smolerjowe džěło.

W lisće Fr. Douše ze 6. okt. 1841 piše Smoleř, zo je „skoro wšitke“ swoje pěsnje, t. j. 331 hs. tehdom hižo čišćanych a 200 ds. k čišću přifhotowanych, sam z erta ludu sebi wotposłuchał a zapisał. Jeli njebě hač dotal (1838) sam w Delnjeje Łužicy k tajkemu nadawkej pobył, je to potom činił a to wjacykřóć.^{17a)}

Wo zajimje a wobdźělenju Haupta hižo wšelake naspomnichmy. Měješe potajkim 1838 we wobsedženstwje 57 ds., kiž bě sam zapodał, wot Jordana znajmjeńša 66 hs. a 15 ds. a wěsće hišće wšelake wot Zejlerja (přir. zběrku 30 pěsnjow w lisće Zejlerjeje naspomnjenju) a druhich. Z tym a ze wšelakim druhim, na př. ze swojimi počahami (přir. wos. druhilist Markusej) wabješe Smolerja k sebi, zo by so z nim zjednočil k wudaću serbskich pěsnjow. Smoleř wot započatka někajke hromadne džěło zasadnje njewotpokaza, kaž Markus, njechaše pak tež, a to běše prawje, swój z wulkej prócu nahromadžený material němskemu towarštwu cyle přewostajić. Njehromadžeše, zo bychu so hišće khětre zakhowałe pokłady narodnych pěsnjow mrějaceho ludu, ale zo by položil zakład k nowemu rozkćěću jeho literatury a narodneho žiwjenja; a to móžeše so jenož přez Serba stać. Smoleř tež na Hauptowe namjety přistupi, kaž Haupt we swojim hižo mjenowanem nastawku^{17b)} piše, prajicy tam tež, zo je Smoleř do toho časa na 200 pěsnjow nahromadził, a zo je wobdźělanje hižo tak daleko postupiło, zo je jenož hišće trěbne, namakać nakładowarja a dosahaceje podpjery ze strony wobydlerstwa, zo by so směło z čišćom započec. Smoleř tež z časom do rukow dosta Hauptowe pěsnje.^{17c)} Běše pak to maćizna, zwjetša jara njekritiska a njedospołna a

¹⁷⁾ Markusowe pěsnje wozjewi z kritiskimi přispomnjejkami M. Hórnik w tutom Č. M. S. 1881: „Delnjoserbske ludowe pěsnje.“ Z rukopisne zběrki B. Markusa — wupisał M. Hórnik.

^{17a)} Cyle wěsće běše tam w l. 1840 a w přěních měsacach l. 1841. Hlej list Smolerjowy Hancy z 6. X. 1841. — ^{17b)} Hlej přisp. 4, str. 50. — ^{17c)} t. r. te, kiž běše Haupt sam nahromadził a kiž běchu so Wučtow, přewostajiłe (= Jordanowe).

poľna zmylkow a njeposkićeše doľho to, štož pozdžišo wuńdže pod Smolerjowej wustojnej ruku. Tajke zběrki móžeše Smolef jenož wužiwać k přirunowanju swojeho tak bohatého materiala, kotryž běše sam nazběrał, a tak móžeše z dobrym prawom rjec, zo je skoro wšitko sam z ludoweho erta nazběrał.

Njeham tu njenaspomnjene wostajić, zo Haupt njeběše jenički, kiž so wo zjednočene wudaće serbskich pěsnjow ze Smolerjom prócowaše. Ze samsnym namjetom wobroći so na njeho w léće 1840 J. P. Jordan. W lisće Smolerjej ze započatka aug. 1840¹⁸⁾ čitamy mjenujcy mjezy druhim: „— Twoje serbske pěśnički drje njejsu hišće wudate; ja je njewěm. Kak by to było, hdy bychmoj mój dwaj naju pěśnički hromadže wudałoj pod mjenom Smolef a Jordan? To běštaj byłoj ewangelski a katholski pisaf hromadže. Kajki krasny přikład za naš cyły lud! —“ Njewěm kak Smolef na tutón namjet reagowaše a što Jordanej wotmołwi. Jordan přińdže ze swojm namjetom hižo přepozdže. Smolef steješe hižo we wužším zwisku z Hauptom, kotryž wšak jemu wjele pomhać njemóžeše a tež pomhať njeje. Jordan by Smolerjej wjele bóle k rukomaj być mohł ze smojimi wědomosćemi w nastupanju rěče a narodneje pěsnje, nic jenož serbskeje ale z cyła słowjanskeje (přir. přeni list Jordana Hauptej). Jordan pak njedziwajcy na to, zo Smolef tutón jeho namjet wotpokaza, jemu wěsće pomhaše při čišću „Pěśničkow“. W lisće Purkynjej¹⁹⁾ do Wrótšlawja, pola kotrehož w tom času Smolef zaso na studijach přebywaše, pisanem 22. nov. 1841, přispomni Jordan na kóncu: „— Smoleře prosym pozdrawit ode mně i ode wšech Srbu. Pjěśničky se tisknu rychle, měj sem už 22. arch w correctuře.“²⁰⁾ Je woprawdže jara wobžarujomne, zo so njenamakaštaj k wužšemu zhromadnemu džělu tutaj jenak genialnaj a horliwaj Serbaj, ja njeměnu jenož w tutom padže, ale z cyła za žiwjenje w jeju prócowanju wo zbudjenje naroda. Smolef a Jordan, přirunanje jeju skutkowanja a jeju wosobinske počahi, to budže sebi wužadać wosebitu

¹⁸⁾ We wobsedźenstwje k. min. rady Ad. Černeho w Prazy, z džěla wočišćany we „Zlatej Prazy“ 1891.

¹⁹⁾ Jan E. Purkyně, sławny fysiolog a horliwy Čech. Dla wubjerneje wědomosće we swojim předmjeće bu w l. 1823 pomjenowany za profesora fysiologije na Wrótšlawskej universiće, hdžež Němcam přeni samostatny fysiologiski wustaw da. Wosta tam hać do l. 1849, hdyž so wróći do Prahi. Wón běše přeni, kiž młodemu studentej Smolerjej pokaza šěrše wuhlady do słowjanskeho swěta. Pozdžišo Smolerja z cyła do swojeho domu přija.

²⁰⁾ Jedna so wo I. zwjazk.

kapitolu w historiji našeho narodneho a literarneho wozrodźenja, kapitolu wšak wobćežnu, w kotrejž njebudže často tak lohko prajić rozsudne słowo a podač dospołne wujasnjenje we wšelakich prašenjach, z najmjeńša při dotal znatem jara rědkem materialu; přetož Smolerjowe wosobinske zawostajenstwo je so z wulkim džělom zhubiło a Jordanowe po zdaću cyle a to hakle w lěće 1921 po smjerći jeho poslednjeho džěša, jeho Ludmile († 9. VIII. 21 w Debreczinu), hdyž běch hižo na jeje stopje. Hdyž tež počahi mjez Smolerjom a Jordanom wostachu přeco korektne, wonaj tola k wulkej škodže serbskeho přichoda njedónđžeštaj k wužšej, trajacej, přecelnej dvojicy we swojim tak energiskem a woprawdže genialnem a woporniwe m prócowanju wo zbudźenje a znowanatwarjenje serbskeho naroda. Wozmjemy-li tute lěta, rjeknjemy 1838—1842, je woprawdže ćežko prajić, što z njeju běše wjetši, što khwalobnišo, woporniwišo a zaměrnišo džělaše. To a přičiny Jordanowego dospołneho zdalowanja so serbskemu pismowstwu, kiž bórzy na to nasta, tu rozpominač, by wšak nas předaloko wotwjedło: To spytam nadrobnišo rozložić we wosebitem jeho žiwjenjopisu, kotryž, myslu, za lěto podam w tutom našim „Časopisu“.

Z našich aktow widźimy, zo běše 19lětny Jordan (narodzi so 18. febr. 1818) přeni a jenički, kiž woteda na přnje wupisanje myta (1836) zběrku s. nar. pěsnjow w l. 1837. Wobstoješe z něhdže 60 hs. pěsnjow. Za lěto doda hišće „někotre hs. a wjacj ds.“, wěsće te 15 tu so namakace. W Delnjej Łužicy njebě hač do nalěca 1837 pobył, kaž běše sam wuznał zapodawajo swoju mału zběrku 15 ds. pěsnjow. (Tute měješe drje z džěla z Čelakowskeho zběrki „Prostonárodní písně Slovanu v Lužici Dolní“ (v Č. Č. M.^{20a}) 1830 str. 379, 11 pěsnjow). Ale měješe wěsty, wobšěrnny a dalokosahacy program, a to nic jenož na předležace lěto, w nastupanju dokładneho studija serbskeje ludoweje pěsnje w zwizku ze słowjanskej ludowej poesiju. To běše jenož organiski džěl jeho žiwjeńskeho plana, za kotryž běše so hižo w tutom času rozsudził: wopuścić wšědnu žiwjeńsku dróhu serbskeho studenta, khowanca Łužiskeho seminara w Prazy, a wěnować so najnjewěšćišemu a najwobćežnišemu tehdom powołanju słowjanskeho literata. Nazymu 1836 běše wukhodzil Małostronski gymnasij, na kotryž khodžachu khowanec Łužiskeho seminara, připrawujo so na katolske bohosłowske studije, za katolske duchownstwo. Běše tam stajnje jedyn z najlěpšich šulerjow był

^{20a}) to je: Časopis Čěskeho Museja.

ze samými přními censurami (*eminens*). W nalěcu 1838 běše runje wotbyl třeći ze štyrjoch filosofiskich semestrow, po kotrychž měješe nazymu 1838 zastupić do teologije. Pod wliwom swojeho wučerja we słowjanskich wědomosćach, českeho musejneho bibliotekara a sławjeneho wótěinca Wjacslawa Hanki staji sebi wšak za swój žiwjeński nadjaw, wšitke swoje mocy wěnować cyle njewotwisny swojemu serbskemu narodej a cylemu słowjanskemu ludej. Wukhodźiwši štwórty semestr filosofije, njewróći so hižo wjacjacy do Lužiskeho seminaru. W krótkich matriklach wustawa čitamy: „Peter Jordan ist am 10. Oktober aus dem Seminar ausgetreten und gesonnen zu Prag mit Conditionen sich so lange fortzuhelfen, bis er eine Erziehungsstelle in einem adligen Hause erhält —.“ W druhem lišće Hauptej z 18. dec. 1838 podpisa so: J. P. Jordan, Slawist. Po tutom swojim žiwjeńskemu zamysłu předewza sebi potajkim Jordan za předležace lěčo, přepučować wobě Lužicy a zběrać wobšěrnu folkloristisku maćiznu: ludowe pěsnje, tež bajki, powěsće atd. Njeběše hakle na započatku swojich słowjanskich studijow. Hačrunjež wotby swoje šulske studije wšitke z wuznamjenjenjom, tola młody, pilny a wobdarjeny seminarista dosć časa namaka za wobšěrne priwatne rěčne studije: „Sprachstudien waren von jeher meine Lieblingsbeschäftigung. Nachdem ich die älteren und einige der neueren Sprachen erlernt hatte, wandte ich mich vor einigen 7 Jahren (tak piše w předślowje k swojej „gramaticy“ w januaru 1841) zu den Slawinen (to je: k słowjanskim rěčam). Zur Grundlage nahm ich die Sprache meines Volkes — ihr Studium blieb mir Hauptbeschäftigung. —“ Jako 20—22lětny student rěčeše abo rozumješe z najmjeńša hižo 9—10 rěčow. Při tom njeběše nikak jenostronski rěčny ženij (Genie), ale činješe mnohostronske studije w historiji, wosebje słowjanskej, we słowjanskej etnografiji atd. Tež w słowjanskej folkloristicy činješe hižo započatki. A tak stupi w mjenowanem lišće před Wučene towarstwo w Zhorjelcu ze swojim dalokosahacym programom a namjetom. Pokaza so tu hižo hlowny rys cyleho jeho pozdžišeho skutkowanja: jeho wšosłowjanske prócowanje, w čimž so wupokaza jako swěrný wučome Hankowy.

Wučene towarstwo na tutón namjet po zdaću nje-regowaše. Njeznaješe drje dotal anonymneho zapóslarja přenjeje zběrki. Wědomostne wotpohlady towarstwa — a skóněnje tež srědky — za tutón zaměr tež tak daleko njesahachu. Skóněnje tež přijimarjej lista, Hauptej, na tom njezaležeše, hdyž chcyše tola serbske pěsnje sam wudać a

so konkurentow boješe (přir. případ dra. Moritza Haupta w lišće Zejlerjej).

Hač a kak daloko Jordan přez to zamyslene zběranje přewjedže, za to nimam žanych direktnych dokumentom. Zo pak je dale zběrał a na tom poli džělał, to wobkrućeju nam do wěsteje měry z přénja hižo citowane sady z Jordanoweho lista Smolerjej. Dale pišaše Jordan Hancy 6. aug. 1840 (tu němski; jeho listy Hancy — kotrež so khowaju w Krajnem Museju w Praze — su hewak zwjetša pisane serbski abo čěski): „— Mit den Volksliedern ist noch Nichts gewisses. Nirgends will sich ein Verleger finden. Vielleicht wirds doch noch gehen —“ Wuda 1841 mału zběrku 9 pěsnjow za lud: „Serbske Pěsnički — jěsbětane a ferbskim hólcam a hólcam hibejeleńu wudate wot Čěječčanskich Běčafec Pětra — Budyšćine 1841.“ Wotmysleše po zdaću wjacj tajkich zešiwkow wudać, kaž móžemy z druheho lista Hancy sudzić. Tež pěsnje druhich słowjanskich narodow njespušći w přichodnych lětach z wočow. 15. dec. 1841 mjenujey piše Hancy: „Ich arbeite jetzt an: Historische Volksdichtungen des freien Kosakenthums —“ Knihu pak dotal hišće njenamakach. A hdyž bu nazymu 1842 pomjenowany za lektora słowjanskich řečow a literaturow při Lipsčanskej universiće, chcyše hižo w zymskem semestru 1842/43 čitać mjez druhim wo wukrajskej narodnej poesiji.

Sprócniwy Jordan, zahorjeny za Serbowstwo kaž cyle Słowjanstwo, běše ze swojej zběrku přeni, kaž wšudže druhdže: ze swojimi prawopisnymi a gramatiskimi wudžělkami, ze serbskim časopisom: ludowym („Jutnička“ 1842) a wědomostnym („Serbska Jutnička“ 1842, 2 zwjazkaj; nadobny předkhodžeř Čas. Mač. Serbskeje). Dale pytaše zorganizować hromadjenje materiala k serbskej statisticy (Serbska Jutnička I), započa 1844 z Pfuhlom wudawać wulki moderny serbsko-němski słownik, pytaše w l. 1841 centralnje organisować serbske stud. towařstwa do serbsko-słowjanskeho zwjazka z mjenom „Serbske lužiske towařstwo“. Ze Zejlerjoweho, kaž tež Kōrnigoweho posudžowanja wšak tež zhoničmy, zo Jordanowa zběrka dołho tak kritiska a dokładna njeběše, kaž Smolerjowa. Hačrunješ dyrbimy z tym ličić, zo bě Jordan wo 2 léce mlódši a swoju zběrku poda hižo léto přjedy, potajkim z wjetšim khwatkom, poskićeju so nam tu tola hižo někotre zakładne rozdžěle powahi wobeju najgenialnišeju a najwjetšeju serbskeju synow lět 40 tych. Jordan běše nimo měry hibičiwy a sprócniwy, džělaše, zapřijowaše a rozsudžowaše so spěšnje, Smolef džělaše drje pomałšo, za to

pak dokładnišo a jara wobhladnijiwe a wutrajnje. Hižo tute samownosće pokazuja nam přičinu skónčeneho wuspěcha jednoho a njewuspěcha druhého na serbskem polu.

Körnigowe posudžowanje poskića nam na kóncu hišće zajimawe swědčenje. Wobswědča, zo Jordan zapołoži hižo w nalěcu 1837 přeni pisomny dokument swojeje prawopisneje reformy. Smolef wustupi ze svojim reformowanym prawopisom přeni króc w l. 1838, hdžež jón we Wrótsławskem serbskem towarštwje, runje wot njeho založenem, zawjedže. Jordanowy namjet nam njeje zakhowany, tola njeměješe hišće tu dokonjanosć, w kotrejž wuda 1841 swoju „Gramatiku“. W hižo mjenowanem lisće Smolerjej 1840 so wo tom takle wupraji: „Hižo pšed wjac hač čomi lětami mējach ja swoju ortografiju. Tehdom bě wona nimale česka; z teho časa pak je so pšecy wjac wolěpšila, hač jo nětko talej —.“ Tute prócowanja wo reformu serbskeho prawopisa wosebje kharakterisuja stutkowanjo Jordanowe w serbskej literaturje. Mējachu dalši zaměr, zjednočić ewangelskich a katolskich Serbow do jenocho pismowstwa a zbližić je druhim Słowjanam. Energisku, mužnu a za tehdomniše poměry woprawdže wulkotnu kročel k praktiskemu přewjedženju tajkich wysokich zaměrow sčini iniciativny młody Jordan započatk lěta 1842 ze založenjom serbskeho časopisa (na což sebi Smolef tohorunja hižo wot lěta 1840 mysleše), z mjenom „Jutnička — Nowiny za Serbow“, w kotrejž mužnje započa ze swojimi prawopisnymi reformami. Tola jeho horliwe a woporniwe předewzaće rozbi so bórzy na maličkjtosći, wobmjezowanosći a wopačnej konservativnosći, wosebje tehdomnišich ewangelskich fararjow. Körnigowe posudženje a wotsudženje Jordanoweho namjeta k reformje prawopisa je kharakteristiska ilustracija a předpowěsć toho, štož zrudneho štyri lěta pozdžišo Jordan nazhoni ze swojej „Jutničku“, kotruž jemu dla jeje noweho, lěpšeho prawopisa takrjec wzachu a na jeje městnje wudawachu hubjenu reakcionarnu „Tydžeńsku Nowinu“, kotruž Zejler redigowaše.

Wotewrih swoje přispomnjenja ze Zejlerjom a chcu je tež z nim skónčić. Hłowny džěl aktow wučinjatej wobě posudžowani, z kotrejuž Zejlerjowe wysoko so wuzběhuje nad Körnigowem ze svojim wulkorysnym přebnanjom maćizny, založenym na dokładnej znajomnosći předmjeta, kajkuž móžeše sebi jenož dobyć na zakładze dolholetneho zběračelskeho džěla a studija. Wosebje nas tu překwapuje, kak wěsće wě podate zběrki lokalisować.

W Droždžiju, we winowcu 1922.

Dodawk k českemu listowanju J. A. Smolerja.

Podal prof. dr. Jos. Páta.

W Časopisu Mačicy Serbskeje 1918 a 1919 podach swoje džěło „Z českého listowanja J. A. Smolerja“ jako přinošk k stawiznam česko-serbskich počahow. Tuto džěło wuńdže tež we wosebitem wočišću (Budyšin 1919) a zbudži wšudžom wulki zajim kaž we Serbach, tak tež we słowjanskim swěće.¹⁾ Je to do džensnišeho dnja z cyła jeničke wobšěrniše džěło wo wulkim serbskim narodnym džělačerju, podane na podložku jeho českého listowanja, z kotrehož so jewi wulki začisć słowjanskeje mysle na młodeho Smolerja. Smolerjowe počahi z druhimi Słowjanami we swojej studiji jenož naspomnich.

Hižo tehdy napisach w předreči, zo nimam džěło wo Smolerjowej českěj korespondency za dokonjane a zo sym přeswědčeny, zo so z časom nańdu hišće druge dopisy Smolerjowe. Džensa móžu podać nowe dodawki k českim počaham Smolerjowym a dopjelnić tak swoju studiju, napisanu ližo l. 1914—15 a wočišćanu hakle l. 1918—19, a přitým dopjelnić tež někotre data, štož prjedy wójnskich poměrow dla sćinić njemóžach.

Předewšěm samsnych wójnskich winow dla wuńdže tež 2. zešiwk III. džěła Čelakowského Korespondency (wudaće Bileho w Prahy w publikacijach České Akademie Nauk) hakle l. 1918, byrnjež na titulnym łopjenje čitamy l. 1915. A tu su tež z nowa wočišćane Smolerjowe dopisy Čelakowskemu, kotrež wozjewichu Francev—Čišinski w Časop. Mač. Serb. l. 1904. Je to hromadze pjeć dopisow z lět 1845—47 (přirunaj mój pokazowař wozjewjenych listow č. 19, 21, 25, 28 a 29). Njemóžach w léće 1915 dóstać tele dopisy a spuščach so na wočišć Franceva—Čišinskeho; džensa po wudaću Bileho (originale su džensa z cyła zhubjene) wěm, zo Čišinski při swojim wočišću sćini ně-

¹⁾ Faraň Jurij Libš, Serbske Nowiny 1920, č. 278—82. J. Milaković, Jugoslavenska Obnova-Njiva, Zagreb 1920, č. 37; prof. J. Máchal, Čas. Česk. Mus. 1920 str. 249; prof. J. Kapras „Národ“ 1920 č. 36; prof. M. Weingart, Čas. Mod. Fil. 1921, VII, str. 251; profesor M. Hýsek, Čas. 12. 9. 1921 a „Naše věda“ 1922 č. 5—6 a j.

kontre korektury we Smolerjowych dopisach. Tuž džě štóž by cheył zeznać wěrný tekst tychle pjeći dopisow, dyrbi pohladać do wudaća Bileho; hewak pak su wšitke druhe dopisy we mojej studiji wozjewjene wěrnje a z wjetša po originalach woćišćane.

Dale so we wudaću Bileho dočitach, zo hižo l. 1890 w morawskej Literarnej Hlídce V á c l a v Č e r n ý wozjewi „někotre listy čěskich spisaćelow a wótčincow do Serbow“, kotrež tehdy do rukow njedóstach; z nich cheu dwaj njeznatej w přitonym dodawku woćišćeće jako dalši wažny přinošk k Smolerjowej biografiji. Štož někotre zmylki nastupa, porjedží je red. Časopisa M. S. k. prof. dr. Muka we wosebitym woćišću mojeje studije na str. 164—165, za což jemu wuprajam tu wutrobny džak.²⁾

* * *

We swojej studiji rěčach hnydom při spočatku wo Słowaku Ludevitu Štúru, kotryž bě ze Smolerjom w dopisowanju. Woćišćach tu list Štúra z Halle ze 17. měrcu lěta 1840; džensa po Černym w Lit. Hlídce 1890, str. 324 a d. wozjewjam prjedawši list Štúra z 5. wulkeho róka 1840. Rěka po słowje:

V Halle, 1840 dne 5. ledna.

Předrahý bratře slovánský!

Tvůj ještě v letě mi zasláný list sem přijal, za kterýž Ti upřímně děkuju. Divíš se snad velice, proč Ti nic neodpovídám a snad myslíš, že ve věci něco vážného býti má, mezitím však nic tomu podobného není, nýbrž že jedině sem čekal, pokud bych Tobě cos důležitějšího psáti měl.

Zprávy ve Tvém listu mi sdělené mě velice potěšily: viděti z nich, že pracujete a zvláště Ty, drahý bratře, nad vzbuzením národnosti Slovánské v opuštěných Vašich Lu-

²⁾ Někotre zmylki móžu hišće tu sporjedzić: na str. 51 Čas. 1918, 2. rjadka (woseb. woćišće str. 7) dyrbi so zawod wotdžělic z hwězdžičku; přeložki čěskich listow dyrbjachu być wšitke čišćane z petitom pod smužku, kaž druhe přeložki čěsk. citatow; na str. 62, Čas. 1918, 5. rjadka (woseb. woćišće str. 18) ma so čitać „pola Słowjencow“ nic „Khorwatow“ a na samsnej stronje 1. rj. wot delka „w Pešti“ nic „Prešburku“; na str. 51 Čas. 1919 (woseb. woćišće 105), 5. rj. 1845 nic 1875: na str. 68 Čas. 1919 (woseb. woćišće 122), 9. rj. wot delka „7. hapryla“ nic „12“; na str. 72 (126) w srědku „sign. 93 A' 20“ nic „93 ct' 20“; na str. 83 (137), 2. rjadka 1884 nic 1889

žicech. Tak se svědaj na Vás Srby, abyste pečovali o tom všemožně, by národnost Vaše nezahynula, alebrž co den eíce a více se vyvínovala a jednou zakvětla. Budeteli Vy statně pracovati, jistě že nezahyne národnost Vaša, ale zakvitne květem novým. Celé Slovanstvo provívá nový duch, duch plný dobré vůle, plný naděje a šlechtných činů: i měli byste Vy sami pozůstati za bratry svými k novému životu se probouzejícími? Ne! za to nám ručí podnikavost Vaša.

Tvůj úmysl nějaký časopis Srbský v Lužicech zaraziti chtíti jest velice chvalitebný a výborný. Prostředkem tohoto časopisu oživala by pomálu Vaša národnost a vystoupili byste Vy do svazku literarného s jinými Slovy, kteráž vzájemnost i pro nás ale zvbáště pro Vás by velice prospěšnou byla. Pochybujú ovšem, drahý Bratře! že by se Ti hned podařilo časopis zaraziti, avšak to nic nedělá, nepovedeli se to hned, stane se to později, na každý však pád Vy musíte Srby Vaše k tomu připravovati, neb o věci, již chceme vyvésti, musí se vezdy mluviti, rokovati, aby při vstupu jejím do života obecnstvo na ni připraveno bylo. Proto výborná byla Tvá cesta z tohoto ohledu po Lužicech.

Opis mé cesty Lužické již jest tisknut v časopisu Českého museum IV tém svazku na rok 1839. Vspomněl sem tam o Vás všech, o Tvém počínání, o Budetínském spolku mladých Srbů, o p. Seilera i Luběnského pracech literarních atd. Naše obecnstvo se velice Lužic ujímá, pročez sem opis můj cesty obšírnějším učinil.

Pro Budetínské mladé Srby nasbírali sme v Uhrách a Čechách hromadu knih rozličných nářečí, které teď u Topšířila, knihkupce v Praze, horlivého vlastence našeho, složené jsou. On je má poslati do Budetína, nevěda však, na kterého knihkupce Budetínského by je zaslati měl, nechává je u sebe ležeti, což nám velmi nemilé jest. Srbové z Budetína již mi od leta žádného listu nepsali, což přetrpěti nemohu. Já sem jim psal asi před měsícem, nedostal však žádné odpovědi. Snad záhynula společnost! byla by to velmi smutná novina, pro nás všechny bolestná rána. Prosim Tě, víš-li a nich co, napiš čím skůr, abychom se něco jistého dověděli a podle toho se zpravovati mohli. Co děláš? Kde jsi? Jak se budí národnost Vaše? Zvěstuj mi o tom to všem co můžeš, neboť nás to velice zajímá. P. Seilera srdečně pozdravuju:

odevzdaj mu přítomný listek. Pozdravuju také milého bratra Wanáka a Markusa. Kde jest Wanák? Psal bych mu list, ale nevím, kde setrvává: pouč mě také o tom. Vzkaž mé upřímné pozdravení také Tvým p. rodičům, o nichž se já často rozpomínám. Co dělají ve Vratislavě? Stojí-li ještě tamější srbská Tebou zaražená společnost? Pracuj, drahý Bratře! aby to neklesalo, ale raději dále se vyvíjelo: Ty a Vy mladí jste naše pěknější naděje. Piš mi čím skřer. Bůh s Tebou!

Líbá Tě Tvůj upřímný přítel

Ludevit Štúr.

Druhi list Štúra ze 17. měrcu 1840 wuńdže hižo l. 1871 we Lužičanu, ale tu bu Štúrowy namjet na reformu serbskeho prawopisa wuwostajeny. Dospołnosće dla podawam tu tež tón pasus jako přinošk k historiji wuwica serbskeho prawopisa (po Lit. Hlídce 1890, str. 538—9):

\\ Místo $\ddot{u} = bj$ můžete jen zdržeti bj , tak tež místo $x = pj$, místo $w = wj$ radše wj , poněwadž mnohé ty čárky pravopisu oku nepřijeuným činí a píšice bj , pj , wj od Českého neodstoupíte, kde též písmena tato tak se píší, kde přicházejí, čehož však málo pádů jest, na př.: rozpiatý. Můžete v těchto pádech i malého i užívati. Kde by následovalo za těmito písmeny e , pište $ě$, jak se to v Českém stává, na př.: hěs místo bies, pěna místo piena, věnec místo vienec. Radím Vám to hlavně proto, aby pravopis Váš českému byl podobnějším, ač dobře vím, že způsob Vámi navrhnutý důslednějším (consequenter) by byl. Ale i tu důslednost a větší dokonalost přijatému již zvyku postoupiti musí, jak to začasť tak bývá. Snad přijde čas, že se i to popraví. Dobře jest přijato $ć$ za středni $č$. Mluvíš, že dla etymologie by mělo býti $tž$, co já však zapírám, nebo t nikdy do $ž$ přejíti nemůže, ale radše veždy jen do $č$. Při d již stojí dobře $dž$ místo $đ$, poněwadž d do z $ž$ se změnuje. Je jest dobře přijato, poněwadž České j , jak pravdu říkáš, nedosahá k vyrazení Vášeho je ($jü$). Při k může se h vynechati. Máteli Vy příduch (aspiratio), jest velice slabý a u jiných Slovanů takového příduchu nestává. Lužičan bude to znáti vysloviti, jestli příduch ve Vašem nářečí místo má, i bez h . Ku změkčení b myslím netřeba již více čárky ($ě$). Kde čárky nebude, všude bude se rozuměti měkké l odporne l , tvrdému l . O m též to platí, co sem pověděl o \ddot{u} etc. Při

ni nech zůstane čárka, jak i v Čěském. Toto jsou má poznámenání, která z toho ohledu Ti sděluji, abys shledášli je přiměřená, k dobrému pravopisu Vašeho obrátil.

Pošťěstí-li se Ti...

Wot Purkinja je so tež jedyn list zakhował (Lit. Hlídka, str. 328); je zajimawy, tež za Zejlerjowu biografiju. Piše so tu němski:

Breslau, den 24. Februar 1840.

Verehrter Herr Smoler!

Ich habe vor dreien Tagen an Herrn Schaffarik in Prag geschrieben und ihm Ihre Angelegenheit in Bezug Ihres litterarischen Bedürfnisses vorgetragen und ihm angekündigt, dass ich Sie auffordern werde, an ihn zu schreiben; ich kenne ihn als einen sehr zuverlässigen Mann und einen eifrigen Freund der Nation; er wird gewiss thun, was in seinen Kräften ist. Ich habe Ihnen durch H. Warnač eine Sammlung russischer Volkslieder mit Melodien geschickt. Auch war ich im Begriffe, für Herrn Pfarrer Seiler, den ich von mir ehrfurchtsvoll zu begrüßen bitte, das ganze Jungmannsche böhmische Wörterbuch zum Gebrauch zu übersenden, besann mich jedoch eines anderen, da ich glaubte, dass das neue Wörterbuch schwerlich in dem Umfange wird gearbeitet werden können, dass die übrigen slavischen Hauptlexika dazu erforderlich wären; jedoch steh' ich zu Diensten. Vielleicht wird bald ein recht reichhaltiges Taschenwörterbuch aus dem grossen ausgezogen werden und dann wird Ihren Bedürfnissen entsprochen sein. Vorläufig durfte wohl Tham's böhmisch-deutsches Taschenwörterbuch zur Noth ausreichen, besonders wenn Sie Ihre Lecture mehr auf die älteren Schriftsteller beschränken wollten. Doch wer kann dem Zug des Zeitalters widerstehen und so müssen Sie sich noch gedulden. Ich bin jetzt zu einer Uebersetzung der neulich erschienen böhmischen Volkslieder von Čelakovský (Ohlas národních Čěských písní) behülflich und denke, sie bald zum Besten unserer slavischen Gesellschaft herauszugeben. Was macht die Herausgabe der lausitzischen? Ich höre von Markus, dass schon eine Ankündigung davon erschienen wäre, glaube es jedoch kaum, da sie gewiss durch die Buchhandlung an mich gelangt wäre. Bei Gelegenheit eines Briefes an Maciejowski hab ich ihn an die

Zasage von Sendung russischer Bücher erinnert, hab jedoch seitdem noch keinen Brief von ihm. Zum Frühjahr erwarte ich wohl einige Zugvögel des Nordens hier. Leben Sie wohl und behalten lieb Ihren ergebenen Diener
Joh. Purkinje.

K swojemu wuložku wo Čelakovskim (Čas. 1918, str. 95, woseb. woč. str. 51) móžu hišće přispomnić, zo Čelakovský hižo w přenjem zwjazku svojich „Slovaňských národních písní“ l. 1822 na str. 194—200 wozjewi jene „serbske spěwaňo (sic!)“, nic narodnu pěseň, ale přeložk z němskeho „Das ganze Dorf versammelt sich“, džensa dosć woblubjenu pěseň „Ta cewa wes so skadžuje (sic!)“ z čěskim přeložkom. „Starovendická“ pěseň we II. zwj. l. 1825 bě pološka pěseň z Ekkarda „Veselá svatba“.

K swojemu wuložku wo Havlíčku a jeho serbskich počahach (Čas. 1918, str. 24 a w. w. 78) činju čitarjow kedźbnych na dwaj feuilletonaj wote mje w Pražskich wječornych „Národních Listech“ 15. XI. 1921 a 9. III. 1922 „Karel Havlíček a Lužičti Srbové“. Tam podach wšitko, štož je džensa wo Havlíčkovych serbskich počahach znate. Tam tež přispomnich, zo Doucha ze serbsčiny přeložowaše a zo hu tež k Šafaříkej přeprošeny, zo by jemu někotre serbske wěcy přeložil. Z pomocu mojich mlodych serbskich přecelow-seminaristow kk. Donata, Axmana a Handrika w Prahy poradzi so mi dóstać wupisy wo serbskich hodžinach „Serbowki“ wot započatka tychle hodžinow 21. X. 1846 pod nawjedowanjom bibliotekarja Hanki. Doucha přiidže přeni raz do hodžinow 13. I. 1847. Měješe hižo tehdy dobre mjeno jako přecel Serbow. Starši „Serbowki“ Buk zapisa wo tom do „Dženika“ dnja 12. V. 1847 takle:

„Tónle muž (Doucha) je wopravdže jenički w Prahy, kiž so hač dotal wo to postara, zo by so druhdy to abo tamne lužiske Serbstwo nastupowace přez česke časopisy druhim Slowjanam wozjewiło, za což zawěsće wutrobný džak prajimy.“³⁾ A tam čitamy tež, zo Doucha 19. V. 1847 přinjese list Sinolerjowy, pisany Šafaříkej, kotryž so zajimawosće dla wšitkim wótre přečita.

List Šafaříka je zhubjeny a my znajemy jeho wobsah jenož z rukopisneho „Dženika“ „Serbowki“. Stojese we nim tole:

³⁾ Doucha pisaše tež wo 3. spěwanskim koncerće w Zapowje pražskim ilustr. lišće „Poutník“ 1846, str. 253; z tym dyrbi so dopjelnić mój wuložk na str. 65 Čas. 1919 (woseb. wočišć 119), 3. rj. wot delka.

„Smoleř řečeše horliwje a radostiwje wo postupje serbskeje narodnosće a literatury, kotryž so wšudžom pokazowac počina a najrjeńšo so wopokaza ze založenjom Maćicy Serbskeje. Dale prosy k. Šafařika — sam pola wubjerka českeje Maćicy za jeje podpjeranje řećeć. Připoloženy bě tež list na wšech Serbow a lubowarjow serbskeje literatury, založenjo Maćicy a jeje wotpohlādanje rozkladowacy, kiž so teho runja přečita.“ Dotal Dženik „Serbowki“.

List Šafařikej bu po zdaću pisany w samsnem času kaž Douchej, t. r. wokoło 1. rōžownika 1847 a bu připoloženy do dopisa Douchej (hladaj moju studiju Čas. 1919, str. 70, w. w. 124; tam dyrbi so wobsah tehle lista dopjelnić.)

Skōnčnje wozjewjam tu přeni raz dvě němskej oficialnej dobrozdaći Fr. L. Čelakovského. Je to recenzija Zwahroweho Słownika (počahuje so na moju studiju Čas. 19, str. 58 [112]) a jara zajimawa kharakteristika Smolerja za ministerstwo Eichhorna (moja studija Čas. 19, str. 22 a 52 [76, 105]4).

Čelakovský napisa wo Zwahru (w rōžowniku l. 1846) tole:

„Ueber das durch den Cand. f. Zwahr zur Veröffentlichung vorbereitete und mir in der ersten Lieferung zur Beurtheilung zugesandte Niederlaus. wend. deut. Wörterb. habe ich die Ehre E. E. mein Gutachten gehorsamst im folgenden vorzulegen. Nach genommener Durchsicht u. Prüfung der ersten sechs Bogen habe ich befunden, dass

1. das genannte Handwörterbuch für diejenigen Personen, die der niederwendischen Sprache nicht ganz mächtig ihrer Stellung nach doch mit dem Volke zu verhandeln genōthigt sind, nicht ohne Werth u. Nutzen sein dürfte, um so mehr als aus früherer Zeit, etwa mit Ausnahme der Hauptmannschen unbedeutenden Wortsammlungen, gar kein derartiges Hilfsmittel vorhanden ist. Auch ist dasjenige, was das vorliegende Heft biethet, meist richtig aufgefasst u. aufgezeichnet.

2. Dagegen kann das vorliegende Wörterbuch, trotzdem dass sein Volumen auf 50 Druck-Bogen berechnet ist, auf Vollständigkeit nur einen mäßigen Anspruch machen.

4) Wotpiski woběju originalow mam wot knj. dir. Václ. Černeho, kotryž je chce wozjewić w poslednjem zwjazku Čelakovského Korespondence; za přewostajenje k wočišćenju tu wuprajam jemu wutrobny džak.

da nicht einmal die heil. Schrift (v. Fritz übersetzt) für dasselbe erschöpfend excerpiert worden.

3. Noch geringer ist aber der wissenschaftliche Werth des Wörterbuchs oder vielmehr Vocabulars anzuschlagen. Sind gleich hie und da einzelne Erklärungen in Beispielen angeführt, so werden doch die den Wenden eigenen Redewendungen u. Idiotismen ganz u. gar unbeachtet gelassen, und wieder unnöthiger Weise beinahe bei einem jeden Substantiv u. Verbum seine Flexion vorgeführt. Dies sollte Sache der Grammatik bleiben; das Wörterbuch wird damit zwecklos überladen u. wächst unnütz zu einer größeren Bogenzahl an.

4. Aus dem Grunde, daß das Ober- u. Niederwendische in den Lausitzen zwei bedeutend von einander abweichende Dialekte bildet, hat der Cand. Schmalzer bei seinem vorbereiteten Wörterbuche vornämlich nur auf das Erstere sein Augenmerk gerichtet und nimmt aus dem Niederwendischen nur solche Wörter auf, die im Oberwendischen entweder gar nicht bekannt sind oder in ihrer Bedeutung abweichen.

Genehmigen E. E. den Ausdruck meiner tiefsten Ehrfurcht u. Hochachtung entgegen zu nehmen, mit der ich verharre

ergebenster Diener

F. L. Č.

A wo Smolerju samom Čelakovský napisa:

„Aufgefordert durch ein hohes Ministerial-Schreiben v. 19. Juli l. J. Nr. 17 348 mein Gutachten über die wissenschaftliche Qualifikation des Cand. theol. ev. H. Schmalzer u. insbesondere über dessen literarische Thätigkeit auf dem Gebiete der slavischen Sprachkunde abzugeben, dient es mir zu einer der angenehmsten Pflichten, demselben in gerechter Anerkennung seines rühmlichen Strebens das beste Zeugniß hiermit zu ertheilen, u. die in dem beiliegenden Bittgesuche zu seiner Anempfehlung vorgebrachten Gründe in vollem Maaße zu bekräftigen. Genannter H. Sch. hat in den letzten drei Jahren einige auf den slaw. Dialekt seiner Heimat Bezug nehmende werthvolle Schriften u. Abhandlungen durch den Druck veröffentlicht: aber ein bleibendes u. unbestrittenes Verdienst erwarb sich Derselbe um die Litteratur u. ganz vorzüglich um das für die Zukunft gerettete Andenken der in den Lausitzen noch er-

haltenen slaw. Bevölkerung durch die sorgsame Aufzeichnung u. Herausgabe der wendischen Volkslieder — ein Werk, das seinem poetischen Gehalte u. Umfange nach gleichmäßig sich auszeichnet, in ethnographischer Beziehung eine reiche Fundgrube bildet und das dem Besten, was andere Nationen an Denkmälern ihres inneren Lebens besitzen, in jeder Weise an die Seite gestellt zu werden verdient.

Wünschenswerth war es aber seit lange, u. ist es noch, daß neben anderm auch noch der Sprachschatz dieses wendischen Völkchens, dessen Existenz ohnehin in unseren Tagen zwischen Leben u. Tod hin und herschwankt, vor dem sicheren Untergange, so weit es nur immer möglich ist, gerettet u. einer dafür gewiß dankbaren Nachwelt übermacht werde. Diese Aufgabe befriedigend zu lösen u. ein kritisches Wörterbuch der erwähnten slaw. Mundart zu Stande zu bringen dürfte es aber unter den obwaltenden Umständen kaum einen befähigteren Mann als den H. Schm. geben, der als ein geborener Wende nicht nur mit dem Geiste dieses Idioms vollkommen vertraut ist, sondern bereits auch in dem Besitze reichlicher Materialien u. Vorarbeiten zu dem Zwecke sich befindet.

Es würde aber nach dem Standpunkte, den die slaw. Sprachkunde bereits eingenommen hat, eine derartige lexikalische Arbeit kaum anders als mangelhaft und ungenügend ausfallen müssen, falls der Verfasser sich nur innerhalb der Schranken des einzelnen Dialekts bewegen wollte, ohne sich bei den zunächst verwandten Sprachen Rath zu erholen u. dieselben in den Kreis seiner Forschungen zu ziehen. Die Nothwendigkeit einer solchen Vorbereitung hatte H. Schmalzer sehr wohl eingesehen, u. nicht erman gelt, so durch eigenen Fleiß als durch den beinahe zweijährigen Besuch meiner Vorlesungen u. unausgesetzt mit mir unterhaltenen Privatverkehr sich eine hinlängliche Kenntniß der slaw. Hauptdialekte zu verschaffen.

In billiger Anerkennung seiner bisherigen literar. Leistungen, in Betracht der schönsten Hoffnungen, zu welchen derselbe für die Zukunft berechtigt, und in Hinsicht auf seine jetzigen ungünstigen Lebensverhältnisse, kann ich nicht anders, als für die von dem Bittsteller nachgesuchte Unterstützung, die E. E. als geneigtester Beförderer jeder zweckmäßigen wissenschaftl. Thätigkeit demselben angedeihen lassen wollen, angelegentlichst meine

Fürsprache einzulegen, u. da Hochdieselben mir in Einem aufzutragen geruhten, überdies auch den Betrag der zu ertheilenden Unterstützung namhaft zu machen, so erlaube ich mir zu bemerken, daß dieselbe kaum auf ein geringeres Quantum als das von 200 Thaler zu bemessen sein dürfte, wenn anders dem Bittsteller in der Fortsetzung seiner linguistischen Studien u. Arbeiten ein hinreichender Vorschub geleistet werden soll.

Genehmigen E. E. den Ausdruck meiner tiefsten Ehrfurcht entgegen zu nehmen, mit der ich verharre

E. E., unter . . .“

Wosebje tole oficialne dobrozdaće Čelakovskeho je jara wažny přinošk k Smolerjowej biografiji, na kotruž stajnje a z njesěrpnosću hižo čakamy. Myslu, zo z přitomnym dodawkom dawam nowy nastork k dopjelnjenju tohole dolha, kotryž je winojta serbska literarna historija swojemu wulkemu budźićerjej a džěłaćerjej.

Praha, winowe 1922.

Dr. Josef Páta.

Jubilejna 75lětna hlowna zhromadźizna Maćicy Serbskeje jutrownu srjedu, 19. haprleje 1922.

I.

Lětsa swjeteše Maćica Serbska swój 75lětny jubilej we swojim „Serbskim Domje“ w Budyšinje. Kaž sym wo 50lětnem jubileju wobšěrnišu rozprawu wozjewił w tutom našim „Časopisu“ (1898, str. 13—52), tak chcu wo 75lětnem z najmjeńša krótsu rozprawu tu podač, zo bych džělo pytanja po źórlach wolóžil tomu, kiž budže raz nadrobne stawizny našeje „Maćicy Serbskeje“ pisač.

Zo bychmy sebi na swjedźeńskem dnju 19. IV. dopoldnja wjacy swobodneho časa wudobyli, bu wjetši džěl nalětnich posedzenjow wědomostnych wotrjadow M. S. (rěčespytny, narodopisny, beletristiski a stawiznisko-starožitnostny wotrjad) hižo 5. haprleje wotměty a 19. IV. dopoldnja běchu jenož swjedźeńske posedzenja hudźbnego, prawiznisko-rěčeńskeho a delnjoserbskeho wotrjada, kotrež buchu z džěla z nowa zarjadowane.

Jubilejny swjedźeń sam ze swjedźeńskeje zhromadźizny w sali „Serbskeho Doma“ a wječorneje za-

bawy we wulkej žurli hosćenca „Króny“ wobstoješe. Wobě swjatočnosći stej nadrobno wopisanej a wopominanej w „Serbskich Nowinach“ č. 91 (21. IV. 22) a č. 93 (24. IV. 22).

Swjedžeńsku hlownu zhromadźiznu wotewri popołdnju w 2 hodž. předsyda M. S., k. far. Jau Křižan Hodzijski, z powitanjom přitomnych sobustawow a hosći z Łužicy a z daloka, kotrychž bě wjele přez 100 wosobow. Na to k. farař em. Matej Urban-Khróstawski „Maćicu Serbsku“ k jeje jubileju postrowi ze swjedžeńskej basnju, kotruž tu na kóncu rozprawy wočišćimy a potom so pisomne a z dalokopisakom připóslane zbožopřeća wědomostnych wustawow a jenotliwych wučencow z bližšich a dalšich krajow přednjesechu. Wšitke su tu na kóncu porjadu wočišćane. Sěhowaše swjedžeński přednošk k. stud. direktora prof. Oty Wićaza ze Stolberka w Rud. hor. „Wo serbskem ludowem basnistwje“. Přednošk, kiž bu wot posluchařstwa z napjatoseu slědowany a na kóncu ze žiwym připóznawacym přikleskom mytowany, traješe přez hodžinu a je w knižcy č. 17 „Serbskeje ludoweje knihownje“ wočišćany. Na to jednotliwi zastojnicy předsydstwa a wubjerka M. S. po zwučenem wašnju podawachu swoje lětné rozprawy z towarstwowneho lěta 1821/22, kotřež so potom porjadnje w tutom „Časopisu“ wozjewjeju Nekrologi wo sobustawach w minjenem lěće zemrětych podawachu k. farař Libš wo dr. Fil. Řezaku, dr. Muka wo prof. Joz. Milakoviću, dr. Wjacslawk wo dr. Maré. Imišu, farař Domaška wo far. Janu Wałtarju a farař Nowy wo kantoru Kitu Šweli; nekrologi so, kaž přeco, w našim „Časopisu“ wočišća. Při tej skladnosći předsyda M. S. spominaše na zemrěteho njesobustawa fararja Sykoru-Smilnjanskeho, njesprócného spisowarja serbskich nabožnych knihow, kiž we wysokej starobje na wotpočinku w Biskopicach wumrě. K česći tutych svojich zemrětych sobustawow a krajanow přitomni postanychu.

Při slědowacych wólbach buchu stawy předsydstwa a wubjerka, kotřiž mějachu po wustawkach wustupiě, wšitey z nowa wuzwoleni, jenož na město zemrěteho wubjerkownika, kanonika Nowaka, bu nowowoleny k. wučer Marćin Kral-Zarěčanski; do representantskeho wubjerkarstwa so just. rada dr. Herrmann a měsć. wučer Polan z Budyšina wuzwolištaj. Za čestnych sobustawow buchu dla svojich zaslužbow wo Maćicu Serbsku wot předsydstwa namjetowani a wot hlowneje zhromadźizny jenožlósnyje wuzwoleni k. předsyda farař Jan Křižan,

zarjadnik „Domu“, justicny rada notar Michal Cyž, předsyda delnjoserbskeje Mačicy farar Bogumil Šwela a profesor dr. Josef Páta w Prahy. K tomu bu stud. rada-prof. dr. Arnošt Muka jenohłósne za čestneho předsydu M. S. pomjenowany.

Nowych sobustawow bu 15 rjadnych a 10 wurjadnych přijatych. Z namjetow maja so wosebje wuzběhnyé: a) Handrija Zejlerjowy fond wot prof. dr. J. Páty namjetowany a hižo založeny — b) podpjeranje „Towarštwu Pomocy“ ze strony „Mačicy Serbskeje“ a zwjazka „Domowiny“ při zběranju srědkow za našich serbskich studowacych — c) wosławjenje našeho woblubjeneho basnika Handrija Zejlerja při skladnosći jeho 50. posmjertninow na nazymskej hłownej zhromadźiznje M. S.

II.

Wječorna swjatočnosť w „Krónje“ so wječor we 8 hodž. započa. Tuta najwjetša sala města Budyšina běše hižo do 8 hodž. cyle poľna Mačičnych sobustawow a hosći z blizka a daloka, Serbow ze wšěch kónčin našeje Hornjeje a Delnjeje Łužicy a tež zwonka njeje, kaž na př. z Drježdžan. Porjad wječorneje zabawy běše koncert, swjedžeńska narěč, dźiwadło a k tomu bal jako Mačična zaplata za spěwarjow a hrajerjow. Koncert běše k. kantor Jurij Šolta z Budyšina zarjadował a dwaj khoraj zestajal a wuwučil: a) khor dorosćenych z Budyšina (Nadžija) a z Radworja (Meja) — b) khor šulskich dźěći (30) z Budyšina. Přnši poslucharštwu poskići tři krasne měšane khory: 1. Prawa serbskosć wot Slodeńka — 2. Wobstajnosć wo Nawki — 3. K jubileju Mačicy, wot kantora Šolty samoho zbasnjeny a do hudźby zestajany spěw. Nanajwustojnišo spěwane khory powšitkowne připóznaće sebi dobychu. Dźěći z B. Krawcoweje zběrki: „Khwatajće, ale spěwajće“ 8 dźěćacych khorow spěwachu a doľho trajacy přiklesk poslucharštwu žnějachu; bě pak to z dobom džak za njespróciwego wustojneho dirigentu a žadanje, zo by na tutym puću pokračował. K temu přida naša operetna spěwarka knježna Ruth Krawcec tři sopranowe sola: a) ariju ze Smetanoweje opery „Prodaná nevěsta“ — b) Serbska njewjesta wot K. A. Kocora — c) Njeradženstwo wot B. Krawca. Wězo bě tež tu hrimotacy džak powšitkowny.

Na koncert scěhowaše swjedžeńska rěč k. kapłana Jana Cyža-Khrósćičanskeho z hnujacym zapalom přednjesena; w njej rěčnik najprjedy spěwnu wustojnosć našich

małych a wulkich spěwarjow a jich nawjedowarja kaž tež našich dźiwadlowych hrajerjow z jich zaslužbu wo serbsku kulturu ze zdobnym džakom wukhwalowaše a potom z wótčinskim zapalom wšitkich přítomnych k wutrajnemu wojowanju přečiwo materialistiskemu duchej tučasneho swěta a k woporniwej lubosći za serbsku rěč a narodnosć pohnuwaše. Wuspěch jeho zahorjaceje a z wulkej zahoritesću přijateje rěče běše, zo na jeho namołwjenje poslu-charjo, kaž někotre dny prjedy na Pančičanskim koncerće „Lipy Serbskeje“, 3500 hr. tak tu swjedźeńscy hosćo přez 2000 hr. za wotplaćenje dolhá na Mačićnem Domje składowachu, k čemuž k. kubleř Jan Mlynk z Čemjere 1000 hr. připožoži.

Po krótkej přestawcy sobustawy „Nadžije“ prawje přiškodnu hru „Burska krej“ w 4 jednanjach wot Rachlowca (Franca Krala) jara wustojnje hrajechu a po kóždym jednanju derjezasluženy džak posluchařstwa žnějachu.

Zložuju so na zrudny wosud tamneho burskeho syna — w hré předstajeného —, pokazowaše k. far. Domaška z Budestec, wubjerkownik M. S., w dokónčnych džaknych słowach, zo mamy hišće tajkich mjez serbskim ludom, kotřiž so swojeho serbskeho pokhoda a serbskeje maćeřšćiny hańbujaj, na rozpuće přińdu a tak husto hubjeny zažny kónc wozmú. Spominaše při tom na autora hry, njeboh Rachlowca a wjeseleše so na hudźbnem dorosće, zo Kocorowi naslědnicy dale nam wutworjeju koncerty a množa spěwy a tak jemu zatrach njeje wo hudźbny přichod Serbow. Džakowaše so w mjenje předsydstwa Mačicy wšem sobuskutkowarjam při jubilejnym swjedženju, wosebje k. kantorej Šolće, a napominaše ke krutej wutrajnosći w narodnem džěle. Dźiwadlowemu předstajenju přizamkny so bal, při kotremž so tež serbska poloneza „Serbska Meja“ spěwana a rejwana wuwjedže a stari a młodži so na nje, wobdžělichu.

III.

Swjedźeński přispěw.

Vivat, floreat, crescat!

„Maćica Serbska“, jubilařka slawjomna, k 75. narodninam, džen 19. jutrownika 1922.

Budź strowjena ze spěwom Alkajskim wot starca znateho takle:

Budź Maćica džens Serbska nam slawjena,
hdyž narodniny swoje ma swjedźeńske:

Lět pjeć a sydomydzesac džěše
nimo jej do morja zańdženosće!

Što, jubilarcka česćowna, zhonila
 sy wšitko w běhu dolhem a pinacem
 wšě mocy do boja za Serbstwo,
 — što by mohł dostojnje wšo to khwalić?!

Apolo dyrbjał z muzami wustupić
 však džensa wšěmi swojimi sławnymi,
 zo po zaslužbje wukhwalował
 nam, jubilarcka, by twoje skutki. —

A sława zaklině njesmjertna přede wšěm
 tež spěchowarjej Serbowstwa mužnemu,
 kiž k napinanjam wšitkich mocow
 „Serbski Dom“ Serbam je k česći stajil.

Z nim srjedžišćo knjez radzićel Muka nam
 je Serbam stwaril a zdobom Słowjanam,
 k nam Serbam semle přikhadzacy
 ze swěta Słowjanow šěrokeho.

Tu smy my Serbja hišće a zawostać
 tež dale chcemy do wšeho přichoda,
 — to přiwoła však w Budyšinje
 Serbski Dom z hordženjom zdobnym swětej.

Tu skhadzujemy Serbja so z wjeselnm
 a witamy so z postrowom bratrowskim;
 „Swój k swojemu!“ — je hesło naše.
 Žiwi być chcemy a wostać Serbja. —

My Serbja „Serbskej Maćicy“ swjećimy
 džě džensa přeća swoje najsprawniše.
Bóh wjeřšny, jubilarcka, žohnuj
Tebje do přichoda najdalšeho!

Mać wostanješ nam luba a česćowna;
 kaž pata swěru z Łužicow wobeju
 nas Serbow tudy zhromadzuješ,
 zo bychmy namrěwstwo zakhowali.

Rěč maćerŕna je wot Boha data nam
 a wěra dar je runje tak njebjeski.
 — Tuž rěč a wěru hajić chcemy
 Serbja my pod Twojim škitowanjom.

Wšo skutkowanje Maćicy Serbskeje
 za Serbow byće, tyće a wobstaće
 budž jenak žohnowane dale
 Serbam nam trapjenym w boju krutem!

Do bėdženja wšak stajeni widźimy
so, Serbja, wšitecy, chcemy-li zakhować,
štož namrěli smy z wótcow swěrných,
kiž běchu rjekojo w boju bėdnym.

Być Serbja chcemy swěrne a zawostać
do přichoda my wšeho najdalšeho,
rěč maćernu a wěru wótcow
wutrajnje pěstujō hač do smjerće.

Tak jutrowne so žiwjenje njezhubi
nam Serbam z Knjezom žiwjenja zwjazanym;

„Ja žiwy sym a žiwi“ — zo mnu —
praji wón, „budžeće tež wy“ Serbja!

— To ćěr budź naša, po kotrejž khwatajmy
my za nim kruće do wšeho přichoda!

— Tak smy a wostanjemy Serbja
swėdkojo Boži my žohnowani.

A haleluja jutrowne zakliněi
nam wumoženy m jónu do wěčnosti. —

Tam přewedźej nas, jubilačka
Maćica Serbska, ty žohnowana!

IV.

Zbožopřejace připisy a dalokopisne postrowy.

Předspomn.: Tute zbožopřejace připisy a dalokopisy z Českeje a Jugoslavije podawam tu dla lěpšeho jich zrozymjenja za našich serbskich čitarjow nimo toho němskeho z Kamjenicy w serbskem přeložku. Jich originale so w archivje Maćicy Serbskeje khowaju.

a) Zbožopřejace připisy Maćicy Serbskeje k jeje 75lětnemu jubileju posłachu tele:

1. Česka Akademia Wědomosći a Wumjelstwa w Praze:

Předsydstwu Maćicy Serbskeje w Budyšinje.

Podpisane předsydstwo Českeje Akademie Wědomosći a Wumjelstwa spominajo njezahinjacych zaslužbow, kotrež je sebi Maćica Serbska dobyła wo wulku słowjansku rodźinu, posyła Wam horcy postrow k 75jubilejnemu swjėdženju založenja Maćicy Serbskeje a přeje Wam tež do přichoda najbohatšeho tyća. Přijimajće z dobom wuraz našeho počesćowanja a přikhlenja w mjenje Českeje Akademie.

W Praze, dnja 15. haprjeje 1922.

K. Vrtel, předsyda. — K. Kadlec, hlowny sekr.

2. Museum Kralestwa Českeho w Prazy:

Maćicy Serbskej w Budyšinje.

Zarjadnistwo Narodneho Museja džiwažo z wutrobnym džělbračom na wuznamnu a zaslužbnu džělawasć Maćicy dowola sebi Wam wuprajić k 75lětnemu wobstaću Maćicy Serbskeje swoje najhorcyše zbožopřeća, zdobom přežo najlěpše tyće tež w přichodze.

W Prazy, 14. 4. 1922.

Zarjadnistwo Narodneho Museja.

Vicepresident: Dr. Deyl.

3. Narodna rada Čěskosłowjenska.

W Prazy, 14. 4. 1922.

Předsydstwu Maćicy Serbskeje w Budyšinje.

Z wěrnymi sympatijemi bratrowskimi spomina w tutych dnjach wšón čěskosłowjenski narod w našej republicy a wšudžom za hranicami, zo bratřa Lužicy Serbjo swjeća nětko 75lětnu zaslužbnu džěl w swójom kulturnym srjedzišću, kotřež je Waša Maćica Serbska.

Słowjanski Benjamin, kotryž po krutych wójnach wjac hač tysac lět na starej půdze swójom wótcow jako posledni zbytk něhdušich słowjanskich splahow swěrnje džerži khorhoj serbskeje narodneje kultury na Lužicy móže być prawje hordy, zo Maćica Serbska w Budyšinje předstawa před cyłym kulturnym swětom Wašu lubosć k sławnej serbskej minulosći a předewšěm k slódkemu serbskemu jazykej.

My Čechosłowacy ze spokojnosću spominamy, zo su tež čěscy narodni budźieljo, kaž František Ladislav Čelakovský a František Palacký, byli sobuzaložerjo tuteje Wašeje poswjećeneje narodneje serbsko-lužiskeje institucije. Wjele je dokonjala M. S. we zaštych 75 lětach swójom pilneho džěla. Mnoho džěla hišće wostanje za přichod. My wšak wěsće wěrimy, zo, hdyž je serbsko-lužiski narod swóju narodnu wosebitosć sebi přez tysacletnu krutu pruhowanja a ćěrpjenja džeržal, čim bóle w modernem času, hdžež swoboda narodow přestawa być prózdna fraza w demokratisowanej Europje, tež Serbja we woběmaj Lužicomaj z dowěru móža pokračować we swójom kulturnym džělu.

A tak mamy wuznamny jubilej Maćicy Serbskeje, nje-džiwažy wšelakich bolostnych nazhonjenow, kotřež su poslednje znamjenja zańdženeje autokratiskeje doby, za wazny mēznik stareho a noweho časa.

Z tutej dowěru postrowjamy Was w mjenje Narodneje rady čěskosłowjanskeje nanajwutrobnišo a přejemy Maćicy

Serbskej a Wam wšitkim, drozy bratřa a sotry, wšo naj-
lěpše do přichoda. Z počesćowanjom a poddanosću

Narodna rada českosłowjenska.

Anton Prokoupek, předsyda.

4. Maćica Česka w Prazy:

Maćicy Serbskej w Budyšinje.

Maćica Česka přeje wutrobnje swojemu sotrowskemu
wustawu k 75lětnemu jubileju jeho založenja zbožo w jeho
čežkej a zohnowanej džělawosći.

W Prazy, 14. 4. 22. Zarjadnistwo Maćicy Českeje
Polívka, kurator.

5. Česka sokolska wosada w Prazy:

Lubi přećeljo!

Českosłowjenski sokolski zwjazk jako zjednoćenstwo
360 tysac swěru narodneje čěscy a słowjansey čujacych
mužow a žonow w republicy Českosłowjanskej postrowja
Was, kotřiž hižom přez 75 lět budźiće narodne swědomje
mjez swojimi krajanami, kotřiž sće poslednje stawy něhdy
mócného a wulkeho splaha słowjanskeho, kotrehož staro-
dawne sydlišća sahachu wot Baltiskeho morja hač k našim
hraničnym horam. My hladamy z wjeselom na Waše
narodno-kulturne džěło a přejemy Wam wutrobnje wjele
„zdaru“. Z přećelnym počesćowanjom

Dr. Scheiner, starosta.

6. Starosta města Prahi.

W Prazy, dnja 13. haprleje 1922.

Maćicy Serbskej w Budyšinje w „Serbskem Domje“.

Waženi a lubi přećeljo! Dnja 19. haprleje t. l. swjeći
Maćica Serbska žadny jubilej 75. lěta swojeho založenja.
Spominajo na skutkownu sobudźělawosć našich budźićelow
Čelakovského a Palackého, kotrejž staj so při založenju
Wašeje „Maćicy“ wobdźěliłoj, wužiwam rad tutu skladnosć,
zo bych Wam, lubowani bratřa, „tłumočil“ w mjenje hlowne-
ného města Prahi a jeje wobydlerstwa najnutrniše postrowy
a žiwe džělbraće, z kotrymž Waše kulturne prócowanja
stajnje přewodžamy.

Njech ze wšitkich tych zrudnych kriwdow, kotrež je
sebi na Was dopušćiła minylosć, wurosće Wam nadźija,
dowěra a radosć zbožownišeho přichoda!

Z wutrobnym bratrowskim postrowom Karel Baxa,
předsyda centraln. zarjadnisk. komisije hlown. města Prahi.

7. Bibliotheka Musea kralowstwi Českého.

W Prazy, 15. 4. 22.

K swjedźeńskej zhromadźiznje Maćicy Serbskeje dnja
19. jutrown. 1922 na wopomnjeće 75lětného založenja přeju

z wutroby, kotraž je nutrnje poddana lužiskim bratram, za biblioteku Narodneho Museja w Prazy, zo by dalše lěta pokračowała zbožownje a wjesele na zaslužbnem poli kulturnem a narodnem sebi k spěchowanjju a postupowanju, nam bratram Čecham k naspominanju, zo bychmy džělawasć Mačicy Serbskeje podpjerowali ze słowom a skutkom, kaž to zaslužuje Mačica a drohi narod naš lužisky.

Prof. dr. Čeněk Zíbrt,
zarjadnik biblioteki Narodn. Museja.

8. Towarstwo Narodopisneho Museja Čěskosłowjanskeho.
W Prazy-Smichowje, 15. IV. 22.

Mačicy Serbskeje w Budyšinje.

Rada Towarstwa Narodopisneho Museja Čěskosłowjanskeho wozjewujuje swoje woprawdźite žiwe džělbraće na wuznamnem jubileju Mačicy Serbskeje k wopomnjeću 75. lěta jeje založenja. Wažo wulke a zaslužbne džěło, kotrež je Mačica za tři štwórcé lětstotka swjeho wobstaća dokonjala na poli kulturnem, wosebje wědomostnje publikacijskem a musejalnem, wužitk přinošuju ze swjjej pilnej kulturnej džělawasću nic jenož wšoludskim idealam, ale z tym tež zbožu a postupej swjeho naroda. Přejemy Mačicy Serbskeje, zo by tež na daleki popšane było stajnje wuspěšnje skutkować za bratrowski serbski narod, zo by so ji poradžilo wokoło sebje hromadzić stajnje woporniwych a wuznamnych kulturnych džěláčerjow, kajkichž wosebne mjena pokazuje jeje minylosć a přitomnosć. Z dospołnym počěsćowanjom

Rada Tow. Narodopisn. Museja Čěskosłowjanskeho
Dr. J. Jakubec, předsyda. Prof. dr. L. Niederle za městopředsydu.

9. Čěsko-lužiske towarstwo „Adolf Černý“.
W Prazy, 19. IV. 22.

Předsydstwu Mačicy Serbskeje w Budyšinje.

Lubi serbscy přeceljo! Spominam na to, kak při pjeć-dzesatym jubileju Wašeje Mačicy nimale ze wšitkich słowjanskich krajow tam w Budyšinje zastupjerjo běchu so zešli, zo bychy pokazali lubosć k Wašemu narodej a zjewili jednotu wšitkich słowjanskich splahow k zhromadnemu džělu za duchowne pozběhjenje našich ludow. Tak hač dotal a hišće wjele wjacj hlada nětko cyle Słowjanstwo na Was a na Waše narodne a kulturne skutkowanje. Džensa, hdžež słowjanske narody zwjetša su swobodne, čim krućišu podpjeru pódla nich změjeće. Wy sće kaž mała kupa we wulkim morju. dha budźće kaž dotal tež dale kupa twjerda kaž skała, kotruž žolmy a wichory njemóža zlemić a my

podawamy Wam swoju bratrowsku ruku k zhromadnemu džětu.

Kaž pola nas, tak njech tež tudy w Serbach so swěći hwězda prawdy a narodneje swobody, zo byšće měli swoju narodnosć wukhowanu w serbskem kraju. Njech narodne pozběhnjenje poslednich lět dale rosće a přima, zo by hač do přichodneho jubileja stoteho wobstaća Maćicy stupiło k wysokosćam a cyły serbski lud wjazalo pod khorhowju narodneje jenoty. W tutej nadźiji budźće dale žiwi a wěće do stroweje mocy Wašeho ludu. Postupće w duchu Wašich wótcow a založerjow, kotřiž su wědzeli, zo kóew Słowjanstwa tež je Waše wukhowanje. Jednota budź naša móć!

Za Českoluzický Spolek „Adolf Černý“

Vladimír Zmeškal, jednatel.

10. Rěčnik dr. Kurt Rothe w Kamjenicy, jutry 1922:

Tit. Maćica Serbska, Bautzen, Dom Serbski.

Durch das Interesse für Ihre schöne Sprache mit Ihnen verbunden ist es mir ein Bedürfnis, zu Ihrem Jubiläums- und Ehrentage Ihnen ein herzliches „Glückauf“ zuzurufen.

Großes haben Sie bereits erreicht — größeres steht Ihnen noch bevor. Möge es Ihnen gelingen, als eine Akademie Ihres Sprachgebietes die wendische Sprache, der die Einleitung zum „Nowy Zakoń“ mit Recht die gleiche Feinheit wie dem Griechischen zuspricht, mehr und mehr zu einer Literatursprache zu machen, die Glieder Ihres Volkes mit Begeisterung dafür zu erfüllen und auch unter dem deutschen Volke Verständnis und Interesse für Ihre Eigenart, Ihr Dichten und Denken zu verbreiten. In letzterer Hinsicht wie in allen kulturpolitischen Fragen wird mir wie bisher auch in Zukunft Ihre Unterstützung eine Freude und eine selbstverständliche Gewissenspflicht sein.

Gern gebe ich mich der Hoffnung hin, daß auf diese Weise innerhalb der deutschen Staats- und Kulturgemeinschaft, jedoch in gebührender Selbständigkeit — die neue Reichsverfassung bietet hierfür ja jede gewünschte Möglichkeit — Ihr Volk ein bedeutsames Element der Ordnung und Gesetzlichkeit, der Freiheit und Kultur, der guten Sitte und Religion werden, sein und bleiben wird. Als Bindeglied zwischen Deutschland und dem meinem Herzen besonders nahestehenden, z. Zt. leider noch durch allerlei Mißverständnisse von uns getrennten polnischen Kulturvolke, sowie — nach Wiederherstellung der Ordnung in Rußland — auch nach diesen weiten und wirtschaftlich so wichtigen Gebieten hin ist den Wenden, wie mir scheint, noch eine bedeutsame Kulturaufgabe vorbehalten.

Indem ich Ihrer Tagung, der beizuwohnen ich zu meinem lebhaften Bedauern durch Familien- und Berufsrücksichten verhindert bin, einen nach jeder Richtung hin gedeihlichen Verlauf wünsche, bin ich mit vorzüglicher Hochachtung ganz ergebenst

Rechtsanwalt Curt Rothe,
z. Zt. staatlich bestellter Vorsitzender des Schlichtungsausschusses bei der Kreishtsch. Chemnitz.

11. Maćica Khorwatska (Matica Hrvatska).

We Zagrebu, 7. lipnja (junija) 1922.

Česćowna Maćica Serbska w Budyšinje.

Zhoniwši tak pozdže wo rjanem swjedženju, kotryž sće w zašlych dnjach swjećili, njeh smy tež my mjez tymi, kotřiž su Wam z teju přičinu pósłali swoje nutrne zbožopřeće. — Maćica Khorwatska wutrobnje postrowja Maćicu Serbsku při skladnosći tutoho žadneho swjedženja a radostnje jej zbožopřeje nad wonymi rjanymi rezultatami, kotrež je přez 75 lět swjeho wobstaća dosćehnyla we kulturnem a rozswětlowacem džěle mjez bratrowskim słowjanskim narodom.

Za Maćicu Khorwatsku:

Dr. Dragutin Domjanic, předsyda.
Dr. K. Stanjek, sekretar.

12. Južnosłowjanske akad. družstwo „Jugoslavija“.

W Prahy, dnja 18. haprl. 1922.

Maćicy Serbskej w Budyšinje, Serbski Dom.

Južnosłowjanska akademiska młodžina zjednočena we družstwu „Jugoslavija“ přeje wam zbožo k 75lětnemu wobstaću a zbožopřeću přidružuje najnutrniše přeća za dalši wuspěch w narodnem a kulturnem džěle.

Cand. med. Branko Dragišić, předsyda.

Cand. med. Mich. S. Vujičić, sekretar.

b) Zbožopřeća z dalokopisakom pósłachu tele:

13. Čěskosłowjenski zwjazk legijonařski we Prahy:

Čěskosłowjenski zwjazk legijonarow sće k wuznamnemu jubileju mnohe wutrobnje postrowjenja a zbožopřeća do džěla za zbožowniše žiwjenje Wašeho naroda.

Předsydstwo: Dr. David Sychrow.

14. Professor Adolf Černý z Wařawy:

Maćicy Serbskej přeje zbožo a woła: doprědka!

Adolf Černý.

15. Farář Khrysta Lanštjak w Prazy-Žižkowje za Kostnícku Jednotu: Exodus 17. staw 11. hrono.

K džensnišemu jubileju 75. narodnin přeje bože žohnowanje a za přichod móc a dobyće we kulturnem bédženju za Kóstnícku Jednotu, zhromadne towarstwo evang. křesćanow w českosłowakskej republicy.

Dr. Lukl, předsyda,
zastupjeny přez fararja Lanštjaka.

16. Farář Molnar w Pardubicach za evang. Maćicu w Čechach:

Evang. Maćica, towarstwo českosłowakskich ewangelikow sćeje k jubileju wutrobny bratrowski postrow a wuprošuje za Was wot Boha Knjeza dobre pokračowanje a rozwiće.

Farář Molnar.

17. Mištr Ludwik Kuba w Prazy na Karlinje:

K wuznamnemu jubileju sćeje bratrowski postrow!

Ludvík Kuba.

V.

Rozprawy wo jubilejnej zhromadžiznje.

Wo jutrownej swjedžeńskej 75. hłownej zhromadžiznje M. S. su nimo „Serbskich Nowin“ (čo. 91 a 93), kaž daleko je nam to k wédženju dóšlo, dlějše rozprawy podale tele nowiny a časopisy:

1. Katolski Posol č. 17 a 18 z dnja 22. a 29. haprleje 1922;
2. Bautzener Nachrichten č. 93 (21. 4. 22) z pjera předsydy M. S. fararja Jana Křížana;
3. Česki ilustr. časopis „Světlozor“ č. 15 (27. dubna 1922) str. 371 pod napisom: Jubileum 75. výročí Matice Lužickosrbské; je to wosebje rjana rozprawa z jara spodobnymi wobrazami J. E. Smolerja, Hórnikarja, dra. Muky, Ad. Černého, dra. Jos. Páty, Serbskeho Domu a města Budyšina nad rěku Sprjewju.

Nekrolog LXXXIV.

Dr. iar. Marćin Jmiš,

knježeński rada a swěrný sobustaw Maćicy Serbskeje.

* 25. julija 1869.

† 1. decembra 1921.

Džen 1. hodownika 1921, runje hdyž Bože slóněko domoj džěše, bu jedyn z našich najzahorjenišich serbskich wótčincow z tuteje časnosće do tamneje wěčnosće wotwo-

lany. Kaž blysk z jasneho njebja nas wšech, kotřiž běchmy z nim stajnje při „Serbskim Blidže“ w Drježdžanach hromadže, tuta powěsć trjechi. Wědźachmy drje, zo je na zahorjenje plucow skhoril, ale zo budže tuta kherosć smjertna, na to ani njepomyslichmy. — Njeboh dr. Imiš narodži so 2. julija 1869 w Hodziju, hdžež bě joho nan, naš njezapomnity Jaroměr Imiš, z fararjom. Pokhodžiwiši tam někotre lěta do wjesneje šule, přińdže mały Marćin na Budyšski gymnazij a hakle tu dospolnje němsku rěč nawukny, dokelž bě hač dotal doma, kaž so to w dobrej serbskej swójbje sliša, serbski rěčał. Wotłóžiwiši w Žitawje swój abitur poda so najprjódcey do Tübingow, hdžež na tamnišej universiće prawa studować poča. Hdyž bě potom tež hišće Barlinsku wysoku šulu wopytał, dokonči swoje studije w Lipsku. Pobywiši krótki čas jako referentar w Budyšinje, bu do železniskeje generalneje direkcije w Drježdžanach powołany. Wottud bu posłany do Lipska, hdžež so w léce 1899 z knježnu Elisou Geiplec z Budyšina wozeni, z kotrehož mandželstwa jedyn syn pokhadža. Z Lipska zaso do Drježdžan a wottud do Kamjenicy přesadženy, přińdže w l. 1909 z nowa do Lipska, hdžež potom hač do léta 1917 zwosta. W tutom léce bu skónčnje wospjet posłany do Drježdžan, hdžež cheyšě nětko definitivnje wostać, doniž njemohł so podać na wotpočink. Haj wotpočink je wučakał ale nic swětny, ale taunyy wěčny.

Hakle wot léta 1917 spóznachmy Imiša jako přeswědčeneho, horliwego Serba. Ale tež w prjedawšich lětach, hdyž bě bóle zdaleny wot serbskeje Łužicy, njebě wón ženje zabył, zo je syn serbskeje maćerje, jenož zo joho wšelake wobstejnosće wotdžeržowachu, so aktivnje při našich serbskich prócowanjach wobdžělić. W poslednich lětach pak wustupowaše Imiš khroble za swój luby serbski narod, njebojo so žanych zadžěwkow. To pokaza wón wosebje tež při přihotach za Pražski koncert. Tu wón kručě přećiwo knježeřtwu naše prawa zastupowaše a wosebje jomu mamy no džakować, zo bu nam tuta jězba zmóžnjena. Bohužel njemóžeše so sam wjacj na njej wobdžělić. Boža nje-wuslědžita předwidžomnosć bě hinak wobzamkla. Za přichodne léta stajachmy na Imiša wulke nadžije. Bórzy cheyšě, kaž často naspomni, do pensije woteńć, zo by so mohł cyle swojemu ludej wěnować.

Dr. Imiš bě sprawny čłowjek, wón so z ničim njetaješe. Rady zastupowaše khudych a bėdnych. Kóždy, kotryž je

so hdy z próstwu na njeho wobročil, budže to wobswědčić-móc. Dr. Imiš bě tež wěriwy křesćan. Ja sam mějach často składnosć z nim wo tom abo tamnem nabožinskem prašenju so rozrěčować a stajnje spóznach zaso, kak swěrny syn swojeje cyrkwje wón běše. — Imiš stajnje a najradšo přebywaše při serbskej zabawje a radowaše so ze Serbami, hdžež jeno měješe přiležnosć. Jeho zastojnske skutkowanje wjedžeše jeho často do Serbow a tu pytaše rady zabawy pola wšědneho serbskeho luda. Při wšitkich wažnišich serbskich swjedzenjach widžachmy tež stajnje jeho přecelne wobličo a štó by hdy myslil, zo tutón zwonkownje mlódnny muž njeje tak strowy, kaž so zdaše? Lěta hižo ćěrpješe na wutrobinu slabosć a tuta bě tež z přičinu, zo swoju poslednju kherosć njeprětra. A tak wudycha 1. decembra zašleho lěta nadobny serbski wótcine. Na dnju 6. decembra pokhowachmy jeho w domiznje na Budyšskem Tuchorju. Mjez mnohimi přewodźerjemi běchu wošebje wšitke štyri Drježdžanske serbske towarstwa zastupjene, towarstwo Čornobóh samo z khorhoju. W mjenje tutych towarstwow wupraji njeboćičkemu wyšši ingen. Wićaz posledni džak a božemje do wěčnosće ze serbskimi słowami a položi wěne na jeho row. Njeh naš luby dr. Imiš wotpočuje w měrje!

Dr. Jakub Wjaeslawk.

Nekrolog LXXXXV.

Korla Jan Waltar.

farar w Njeswačidle, serbski basnik a nakhwilny
2. sekretar M. S.

* 2. wulk. rózka 1860.

† 5. hodownika 1921.

Naš serbski wótcine a spěwar je so 2. 1. 1860 w Burkhardswaldze wola Weesensteina narodzil, hdžež bě jeho nan cyrkwinski wučer. Na swój staršiski dom wón rady a z wulkim džakom spominaše. Štóž je hdy we Wóslinčanskim farskim domje jeho nana wohladał, tu česćedostojnu postawu z bělymi włosami, z khutnym wóčkom, ale jara přecelnym słowom, jeho lohko njezapomni. Mać pak fararjej Waltarjej w jeho přernih zastojnskich lětach we Łazu zemře a bu, kaž nan, we Wóslinku khowana. Na nju Waltar přeco zaso we svojich spěwach spomina. Swój němski zwjask spěwow „Freundesdank“, wudaty pola Perthesa w Gotha 1898, je wón jeje wopomnjeću wěnował. Jej

wón svoje přenje spěwy spěwaše. Před jeje wobrazom wón husto pozastawaše. Tam, hdžež wona pod křižom spi, so wón najradšo modleše. Staršej swojemu jeničkemu synej njeběštaj jenož slónčne džěcatstwo poľne lubosće do žiwjenja sobu daľoj, ale wosebje dobry zaklad njekhablaćeje wěry. Řědko hdy drje je bratr ze swojimi třomi sotrami w tak nutrnym zjednoćenstwje lubosće hač do smjerće zawostal, kaž Wałtař. Z nimi je wón swěru šol, kaž přez časy zboža a žohnowanja, tak přez časy starosćow a zrudoby.

Po dokonjanych gymnasiálních studijach na Křižnym gymnasiju w Drježdžanach poda so Wałtař do Lipska, zo by so tam na duchownske zastojnstwo přihotował. Raz bě wječor. Hara wulkeho města bě woćichla. Wałtař před knihami sedžeše. Na posledkų knihi do rukow wza, w kotrychž so wo Serbach, jich wašnjach a skutkach a wosebje tež wo jich řeči powěda. Na kóncu słowa steja: „Kak luboznje na kějajtych brjohach Sprjewje serbske narodne spěwy klinča, ale to wšo je bylo! Nimo, njmo! Fuerunt Troes! Za 50 lět žane serbske předowanje we wjesnej cyrkwičy so wjacjy njeslyši a posledni nutrny serbski kěrluš je doklinčái! Wšo je nimo!“

To bě Wałtarjowa wulka rozsudzaca hodžina za jeho cyle žiwjenje. Tón, kiž něhdy profetow do swojeje služby za Israela zawoła, powoła sebi tu džělaćerja za swój serbski lud. Spodziwne Bože puće! Hižo nazajtra dóndže spis Imišowy, w kotrymž z hnujacymi słowami wo wuprózdnjenych wołtarjach mjez Serbami powěda a za swojeho luda duchownu nuzu wo pomoc prosy.

Jan Wałtař bě rodzeny Němc. Hač dotal njebě žaneho serbskeho zynka zaslyšaľ. Naša řeč bě jemu dospołnje cuza a cuzy bě jemu serbski lud a kraj. Mjez póhanami bě swojemu Bohu sluzić cheyľ jako misionar a nětko woľa jeho Boži hlós do džěla mjez Serbami. Ze swojimi bohatymi darami a ze swojej njewšědnej krutej wolu a wutrajnosću wuknješe nětko serbske słowa a čita a přeložuje Hórnikowu čitanku. Hospodliwy Hodžijski fařski dom so jemu wotewri. 24. žnjeńca 1882 do serbskeho seminara zastupi. Imiš jeho wita a Mila Imišowa. Tu je namakaľ lubosć tak wulku a njesebičnu, zo ju svoje žiwe dny ženje zapomniľ njeje. Na Imišu je wón wisal, kaž syn na nanu, wot njeho je wón wuknyľ, wo nim je wón spěwal, wo nim řečaľ hišće někotre hodžinki do swojeje smjerće, a jako

Imišowa, kiž bě jemu droha, kaž mać, zemře, woła naš spěwar k jeje rowej cyly džakny serbski lud:

Pój, serbski ludo, klakń so pola rowa!

Tu spi we Bozy Mila Imišowa!

1835 bu Waitař z vikarom a bórzy z fararjom we Łazu. Tam so jemu duchowna swjećizna dosta. 1887 bu jako farar do Wóslinka a 1906 do Njeswaćidla powołany. Na dnju 1. adventa bu tam zapokazany. W Njeswaćidle je wón pomhal Boži dom porjeńšić, jón z elektriskim swětłom a z tepjenjom wuhotować.

Wjele bóle pak je so za twar duchowneho žiwjenja we wšěch jemu poručenych wosadach starał. Wón bě jako předař, wosebje tež jako swjedžeński předař runje tak lubowany a wysokowaženy kaž jako dušowpastyř. Při swojej wobšěrnej službje w Njeswaćidle měješe Waitař měsacnje tež w Zarěču, serbscy a němscy předować. To běchu za njeho njedzele, wobčežene wot ranja hać do wječora, tak ćežke, zo dyrbjachu tež najčeřstwišu móc nalemić, ale Waitař služeše swojemu Bohu jako njesprócny dželaćeř hać do poslednjeho zdychnjenja. Štož zapřimny, dokonješe ze cyłej dušu a z napinanjom wšěch swojich mocow. Mjez ewangelskimi duchownymi bě jedyn z najznamjeničišich a jako sobudželaćeř w „Miss. Póslé“ a w „Pomhaj Bóh“, kaž tež w „Serbskich Nowinach“ jedyn z najpilnišich. —

Wosebje pak bě wón za nas Serbow naš serbski kěrlušer a spěwar. Tón horcy wohen płomjeniteje lubosće k Serbam, kiž je z Imišoweje wutroby do so srěbał, jemu ženje wuhasnył njeje. Přidawk k serbskim spěwarskim je wosebje tež wuplód jeho harfy. Štó njeby znał jeho zberku basni a spěwow pod napismom: „Za dušu a wutrobu“? (Z nakładom Maćicy Serbskeje 1897). Najrjeńši pomnik je sebi stajil w swojich kěrlušach, psalmach a spěwach. Wón spěwa wo luboznych serbskich wjeskach:

Hdžež w kóždej khězcy měrnej

So spěwa modlitwa.

Wón znaje serbsku holi, jeje rjanosć a čichosć, jeje wokřewjacy měr, hdžež štomy kaž stołpy we wulkej swjatnicy steja a ptački kěrlušy zanošuja. Wón wjedže wróco do zařdženych časow, do bédow a styskow našich wótcow a je tola cyle doma w našim času a njese na čućiwej, modleřskej wutrobje wšo wjesele a horjo ze svojim serbskim ludom. Před krótkimi lětami, hdyž so w Budyšinje we wažnej zhromadźiznje wo naše swjate prawa jednaše, wu-

stupi wón z raznymi słowami a dopokaza njeprawdu, kiž so nam často stawa. Khutnje praša so serbske maćerje:

Wy maćerje, o wěsće wy,
Zo duše džěcatkow su rola swjata!
Bóh je jich Wótc a Boža móc
Do wašich rukow maćerňych je data!

Wón přiwoła młodzinje:

Budź, serbska młodosć, wótcam, ludu swěrna,
A wostań wobstajna a Bohu wěrna!

Kak žurnje spěwar, hdyž widzi wotpad wot idealow zahorjenych wótcincow! Wótre su jeho słowa za toho, kiž

Před swětóm, česću mamonom so khila
A slub a přisaha — To běše són! —

Spěwarjow wosud w žiwjenju je husto čězki. Jich wutroba je mjehka, čućiwa a žiwjenje je poľne hórkosćow. Tež našeho spěwarja, wótcinea, wobličo bě z wjetša khutne, hdyž tež jara přecelne, a někotru ból je wón na wutrobje nosyl. Kaž błysk z módrych njebies powjesé wo jeho nahlej smjeréi naš lud nadpadže. Rano na dnju 2. adventa 1921 bě doma w Njeswačidlskej cyrkwi hišće přědował, popołdnju křěil a w serbskim towarstwje „Jutrńicy“ řečal. Sprócny poda so wječor k měru. Rano 5. hodownika bu we ložu ze syknjenymaj rukomaj morwy namakany. Kaž bě wječor swoje paćerje spěwał, tak bě spicy domoj šol. Wěčny advent bě jemu zaswital.

Wječorne směriki so na kraj lěhachu, hdyž kemšerjo zrudni domoj khwatachu. Pod lipami na Njeswačidlskim pohrjebnišću naš spěwar číše spi. Ale móže spěwar z cyla wumrjeć? Budže wón morwy nětk mjez našim ludom? Při jeho rowje zhromadž so, serbski ludo, a wotpoľož wšu liwkosé a narodnu lěnjosé a stoj kruty a njezlemjeny a hromadž mocy za dalše swěrne džělo.

Bóh sam pak wodź swój serbski lud a kraj
A daj nam spěwarjow we nowej mocy!

Moric Domaška.

Towarstwowe naležnosće M. S.

I. Wučah z protokolow M. S. léta 1921 a 1922.

1. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 3. februara 1921. Přitomni: Křižan, dr. Muka, Hejduška, Smolef, Wjerab, Cyž, Polan a Žur.

Hdyž bě so najprjedy wo palnem zawěšćenju Serbskeho Domu a wo powyšćenju wobydleńskeho pjenjeza porěčalo a wujed-

nało, postaji so porjad přichodnjeje hłowneje zhromadźizny, jutrownu srjedu, kotraž ma so w 2 hodžinomaj započéć z porjadom kaž hewak a po móžnosći tež z přednoškom. Za čestnej sobustawaj wuzwolištaj so kk. praelat Skala a farař J. Libš. Po namjeće k. Wjeraby bu lětny přinošk na 10 hriwnow powyšeny.

2. Hlowna zhromadźizna M. S. 30. měrca 1921. Z wjacj hač połhodžinskim zakomdženjom (po napoľ 3) wotewri předsyda k. farař Křižan hlownu zhromadźiznu. Pokaza na to, kak so ližo na 20 lět ze „Serbskeho Domu“ M. S. serbska wědomosć wuliwa do serbskeho kraja, wobžarowaše pak wšelake drjebjenje našeho luda, spominaše na wudaće serbskeje čitanki, kaž na koncertaj we Budyšinje a Drježdźanach, na předstajenje serbskeje hry přez studentow w Budyškim dźiwadle a w Krónje. Wšudže je postup a narodny duch so hiba. Z rozprawy zapisowarja, k. šolastika Žura, bě slyšć, kak staj so předsydstwo a wubjerk wo literarne a hospodarske naležnosće našeje Maćicy starało. Wotměwaštaj tehodla pjeć wosebitych posedženjow. Maćica Serbska je k. praelatej Skali k jeho 70. narodninam zbožo přala a předsydstwo namjetowaše jeho a k. fararja Libša za čestneju sobustawow, štož zhromadźizna jenohłósnyje přija. Předsyda doda někotre drobnosti ze žiwjenja počesćenju, a k. praelat Skala dżakowaše so za wuznamjenjenje. K. justicny rada Cyž poda rozprawu a zličbowanje wo Serbskim Domje. Dokhodow bě 22 251 hriwnow a wudawkow 18 727 hriwnow a tak wosta wunošk 3424 hr. Nimo teho mamy hišće 15 000 hriwnow pjenjenz za čas nuzy. Po rozprawje pokladnika, k. direktora Wjeraba, měješe Maćica 13 009,28 hr. dokhodow a 9 623,15 hr. wudawkow, zo potajkim w pokladnicy 3 386,13 hr. zawosta. Předsyda dohladowarstwa, kujez farař Rjeda, rozprawješe wo přehladanju Doma a pokaza na někotre njedostatki. Hewak bě dobry porjad. K. wučer Polan, jako knihiskladnik, wozjewi, zo je so 8016 eksemplarow knihow z knihisklada předało. K. dr. Rězaka k wježdženju, zo zeštwki słownika dale přidawać njemóže. K. kantor Šolta, jako knihownik, pokaza na swoju rozprawu wo knihowni w lětušim zeštwku M. S. str. 58, skorčeše pak na to, zo M. S. přemalo za nju wopruje. Musejownik k. Wjerab rozprawješe wo „Serbskim Museju“ a wobroći so na přitomnych, zo bychu bóle zaměry našeho museja spěchowali. K. studijny rada dr. Muka pokaza jako redaktor Časopisa na njón, z kotrehož je widjeć, što je so dźelało. Z Delnjeje Łužicy nihtó přitomny njebě, k. farař Šwjela je khory, ale tež tam po jeho pisomnje zapoślanej rozprawje so narodne žiwjenje hiba. „Casnik“ zaso wukhadža a „Spěwarske“ su so tež dočisćale. Pokladnikaj kk. Cyž a Wjerab so wuswobodžištaj a jeju zličbowani so za dobrej pónaštej. Na to podawachu so nekrologi a to k. šolastikus Žur wo kanoniku Jak. Nowaku, direktora tachantskeje šule, k. farař Dobručky wo swojim nanje, k. dr. Muka wo prof. Františku Tajrychu. K česći zemrjetych sobustawow zhromadźizna postany. Při namjětaeh porěča k. profesor Oto Wićaz ze Stolberka wo serbskim Homeru, přeloženem wot k. fararja Urbana, a namolwješe, zo bychu Serbja na tutu knihu abonowali. K. synodala wyšši wučer Hančka z Poršic rozprawješe wo nowej čitancy a pročeše, zo bychu Serbja prawje bohaće za nju skladowali, hdyž jeje čisć přez 100 000 hriwnow plaći. Komisija chce, zo by so kniha mohła dźěćom za 5 hriwnow dać, khudšim z cyļa darić. Do financneho wubjerkka za „Serbsku

Čitanku“ přizwolištaj so kk. ryčefkublerški najeńk Rjenč-Worklečanski a kubler Króna-Bukečanski. Na namjet k. fararja Dobruckeho M. S. k zwjazkej serbskich towarstwow „Domowina“ přistupi. K. farar Rjeda namjetuje, zo bychy so wažniše namjety něšto časa do přédka na předsydstwo pósłale. K. wučer Słodenk rěčeše wo zasowudawanju „Kaja“, časopisa za serbske džěci. Na namjet k. just. redy dr. Herrmanna a zastupi M. S. ze dwěmaj podželomaj do družstwa „Smolerjec knihičičeruja“. Knjež hudźbny direktor Krauc wozjewi, zo budže k swjatkam 25 měsacych khorow hotowych.

Za „Maćičny Dom“ nazběra so mjez přitomnymi 228 hr. 45 pl. Za nowe sobustawy přijachu so kk. kantor Rudolf Polak w Budyšinje, wučer Emil Wowčerk we Wulkim Wjelkowje, bohosłowcy Jurij Hórnik z Hornjeje Kiny, Pawoł Axmann z Khrósće, Mikławš Šolta z Brěžkow pola Kulowa, Marija Larasec, studowaca na lyceju we Erfurće, kk. wučer Hawstyn Krauc we Komorowje, kofejownik Hajna a knihikupe Gustav Janak we Budyšinje, Hermann Guda, seminarist w Rychbachu a Pawoł Wićaz, kandidat wučerstwa we Wulkich Zdžarach.

Skónčnje namjetowaše so hišće stajna nazymska zhromadźizna M. S. w Michalskich přózdnicach srjedu z potjadnym přednoškom, z namjetami a z wječornej zabawu. 1½ hodžin skónči so zhromadźizna, kotraž bě jara bohaće wopytana (91 sobustawow), ze serbskej hymny: Hišće Serbstwo njezhubjene.

3. Posedženje předsydstwa a wubjerka. 14. junija 1921. Přitomni kk.: Dr. Muka, Rjeda, Domaška, Polan, Šolta, Smolef, Hejduška, Žur, Wjerab, Cyž a Herrmann. — Senior towarstwa, dr. Muka, wotewri w 5 hodž. posedženje, w kotrynj mějachy so wšelke hospodarske a narodne (wědomostne) nadawki rjadowaše: 1. Dokelž je M. S. slubila, zo wot družstwa „Smolerjec knihičičeruja a kniharnja“ dwaj podželej a 500 hr. wozmje, so wobzamkny, zo ma to zarjadnik Serb. Domu z domoweje pokladnicy zaplaćić, a tehorunja so jenohłósny wobzamkny, jenu akciju „Serbskeje ludoweje banki“ kupić, štož tež Cyž wostara.

2. Dla wšelakich wobčežowanjow so tež wobzamkny, wotnajerja konjencia a kólnjow wupowědźić (je-li so to dla podružniskeho zakonja poradži).

3. Mukowej starosći wo hosćinsku jstwu za přenycowanje a hospodowanje serbskich a słowjanskich hosći chce Cyž wotpomhać z tym, zo by so mjez tym Serbsko-wubjerkowa jstwa k tomu připrawila, dóniž Lubijska banka njewučehnje; k tomu so jenohłósny přihłosoowaše.

4. Pojedna so wo postajenju serbskeho wučerja na Budyšskich wyššich šulach, próstwa ma so na knježerstwo pósłać; tehorunja so jenohłósny wobzamkny, wo to procyć, zo by na woběmaj wučerskimaj seminaromaj kóžda rjadownja wob tydžěn 2 hodžiny serbskeje wučby měla.

5. Dr. Muka ma na starosći protyku „Předženaka“, zo by so hnydom čičála a do njeje so tež nawěštki brale, k čemuž so jenohłósny přihłósny.

4. Posedženje předsydstwa a wubjerka 5. oktobra 1921. Přitomni: Křifan, dr. Muka, Wjerab, Cyž, Hejduška, dr. Herrmann a Žur. Po wotewrjenju 1½ hodž. wot předsydy namjetuje dr. Muka pomjenowanje dweju čestneju sobustawow, kk. Mateja Urbana, far. em. w Khróstawje a prof. Adolfa Černeho w Prahy (na nazymskej zhromadźiznje M. S.) k čemuž so přihłósny, wesehje hdyž je

kn. dr. Černy telko za Serbow dźělał; tež Delnjołužiska M. S. je jeho ližo za čestneho sobustawa pomjenowała. Dale wozjewja dr. Muka 58 nowych sobustawow z Českeje, profesorow, wučerjow a studentow, kotřiž su hižo přinošk zaplaćili. Wězo so rad přijachu. Dolež knihiskladnik nětko daloko wonka bydlí, dósta za pomocnika musejownika Wjeraba. Jenomu wučerjej so dowoli, někotre nastawki z Časopisa M. S. přeložić, (wo Čornobohu, Bělobohu, Čelcu atd.) Tež so wobzamkny, zo ma so nakład zběrkow Čišinskeho „Ze Žiwjenja“ a „Křew a kraj“ z Maćičenje knihownje do Mukoweje knihownje přenesć. — Dale so na naprašowanje wo tom rěči, što je přeradnik, kiž z hłowneje zhromadźizny M. S. wopačne powěsće piše? — Žadanju knihownika Šolty, zo by dr. Wjacław jemu 8 njeźel k pomocy był k zřadowanju cuzorěčnych knihow w knihowni M. S., so přihłosuje. — Skónčnje so Hejduška praša, hač njebychu nowy přiručny s-n a n-s. słownik studowacy tužo dostać móhli, k čemuž nakładnik dr. Muka přihłosuje.

5. Nazymska zhromadźizna M. S., 5. oktobra 1921. Po wotewrjenju zhromadźizny a powitanju přitomnych namjetowaše předsyda Křižan hnydom za čestneju sobustawow kk. far. em. Urbana a profesora A. Černeho, kotraž so jenohłósnje jako tajkej přizwaštaj. Na to spomni so z rozhorženjom přitomnych na njehódny nastawk, kotryž je był po jutrownej hłownej zhromadźiznje M. S. w „Bautzener Nachrichten“ wozjewjeny a tehornja na njewěrne šćuwace nastawki: „Die Bestrebungen der Lausitzer Wenden“ — Na to so jenohłósnje 40 wurjadnych a tele rjadne sobustawy do M. S. přijachu: Jozef Nowak, kaplan w Khrósćicach, stud. theol. Michał Cyž ze Žuric, Jurij Bjedrich, wyšši wučer w Lipsku, stud. theol. Pawoł Grofa z Kulowa, Jakob Kral, kaplan we Kulowje, Theodor Kral, šulski rada w Budyšinje, Alwin Hładki z Brězowa, Max Holbjan, wučer w Bukecach, Gustav Lorenc, rat. pomocnik ze Sowrjec, Arnošt Lorenc, bank. pomocnik we Budyšinje a jako zakładny sobustaw: dr. enr. Otokar Beneš, gen. konsul ČSR w Ljubljanje. — Farař em. Urban dźakowaše so za čestne sobustawstwo M. S. a spominaše při tom na wobstejnosće swojeho „Serbskeho Homera“. — Potom měješe kaplan Cyž z Khrósćic swój přilubjeny přednošk „wo serbskej ludnosći a wo strachach za serbski přichod“. Wón rěčeše wo našim strachopólnem času a pokazowaše na wobstojsnosće w šulach a wosebje na nuznosć serbskich wyššich šulow a na nuznosć serbskeju referentow w ministerstwach w Drježdźanach a w Berlinje. Přednošk zbudzi wulki zajim za naše serbske kulturne prašenja, mnohe namjety buchu stajane a wšelake puče pokazowane, kotřež bychy nas wjesć měle k přeco wyššim kulturnym postupam. Wupłod wšelakich tych pohnuwanjow a namjetow bě, zo so jenohłósnje wobzamkny, zo ma předsydstwo M. S. zestajeć pismje na wyšnosći w Drježdźanach a w Berlinje, w kotrymajž so naše žadanja wupraja. Knjezaj Valtin a Haješ spominaštaj na zrudne wobstejnosće w serbskich šulach a cyrkwach w pruskej H. a D. Łužicy a wočakujetaj tež podpjeru woť M. S. — Jara zajimawu rozprawu wo „Serbskej Čitanicy“ poda k. wuč. Hančka a cyrkw. wuč. Holan wustupi z rjanym kwartatom „Serbske barby“. Tež kn. farař Libš poda cyle dokladnu a wěcnu rozprawu wo „Čitanicy“, kotraž bu z dźakom připoznata. Na kóncu wozjewi k. Wjerab, zo je Maćicy Serbskej njeboh k. dir. Nowak 100 hr. wotkazał a naš krajanc k. prof. La-

ras w Jablunkownje 500 hr. připokazał. — Ze spěwom „Hišće Serbstwo njezhubjene“ bu wuley zajimawy nazymski zjězd M. S. skónčeny.

6. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 26. okt. 1921. Přitomni: kk. Křižan, dr. Muka, Wjerab, Polan, Cyž, dr. Herrmann, Rjeda, Hejduška, Smoleř, Šolta, Žur a Mjerwa. Předsyda Křižan zdželi, zo mamy mandat wet nazymskeje hlown. zhromadžizny, pismo z našimi žadanjemi zhotowić na wobě wyšnosći. Troji wšelaki naćisk próstwy so čita. Wuradžowanja běchu nimo měry žiwe a namjety dokładne. Zo by předsydstwo tež nahlady druhich zhoniło, běchu k tutomu posedženju tež sčehowacy knježa jako hosćo přeprošeni a přítomni: Bart, kaplan Cyž, wučerj Kral a Nawka. Wupłod wuradžowanjow bě postajenje čary, po kotrejž maju so pisma na wyšnosće zložować, na sakske ministerstwo pak so póslele hnydom pismo dla seminara, mjez tym zo so druhe hišće wujednaju.

7. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 3. novembra 1921. Přitomni: kk. Skala, dr. Muka, dr. Herrmann, Wjerab, Hejduška, Šolta, Smoleř a Žur, nimo teho jako hosćo: kaplan Cyž, wučer Kral a Bart. Městopředsyda tachant Skala wotewri 3¼ hodž. posedženje, na čož so hnydom wo maćiznje poslednjeho posedženja ze 26. oktobra dale jednaše. Naćiski předsydy Křižana a druhich, wosebje wo šulach a referentach buchu čitane a tež přiwzate a bu postajene, na kotre wyšnosće maja so jednotliwe pisma pósłać. — Po tychle wažnych jednanjach poda dr. Muka hišće někotre namjety, a so wobzamkny, zo nima nihtó z posedženjow předsydstwa a wubjerka, kaž z hlownej zhromadžizny M. S. ničo wozejwić bjez dowolenja předsydy. — Pojedna so wo knihiskładze a nowych knihach. Měšane khory „Zerja“ su wušle a plaća 8000 hr., dr. Muka je za to hižo 3000 hr. nahromadził; druzy buchu namolwjeni, zo bychy tež pjenjezy hromadžili, hdyž ma so tola hišće spěwnik z lohkami měšanimi khorami wudać, a k tomu je trjeba wjele srědkow. — Serbja maju so namolwjeć k zastupej do towarstwa M. S.; tu so dr. med. Rězak z Wotrowa jenožlósne jako nowy sobustaw přiwza. — Kolo serbskich přednošowarjow a spisacelow ma so namolwjeć k pilnemu džělu. — Na protyku „Předženak“ a jeje wobrazy so tež spominaše, dale na dr. Larasowy knižny dar, kotryž ma so pod mjenom „Larasowy fond“ zdžeržeć, a naposledku so hišće porěča wo dr. Rězakowem ně.-s. słowniku.

8. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 27. januara 1922. Přitomni: kk. Křižan, Skala, dr. Muka, Rjeda, Smoleř, Wjerab, Žur, Hejduška, Domaška a Šolta. Jednaše so najprjedy wo jutrownej hlownej zhromadžiznje, to budže 75 ta. Tuž ma so trochu swjědžeńsej wotměć a to kaž dotal srjedu po jutrah. Powšitkownje bu porjad hižo postajeny. Nětko jednaše so zaso wo našich próstwach a žadanjach na wyšnosće a to najprjedy dla seminarow, dokož njěsmy dotal žaneje wotmolwy dostali. Wo tom předsyda na ministerstwo kulta naprašowanje napiše. — Knihiskładnik Polan chce rad zastojnstwo wotedać, dokož je khorowaty. Tuž so na jeho město namjetuje Herman Kubjeńe, zastojnik na železnicy, a so z korpaciju do předsydstwa M. S. přiwza. Knihu z Maćičneho składa maju so njewjazane knihařni podawać a ta sebi je sama da wjazac. KK. Wjerab, Janak, Smoleř a Kubjeńe maju z nowa plaćizny knihow postajić. — Dr. Muka namjetuje dr. Pátu za sobu-

stawa M. S. na čas žiwjenja, k tomu so jednolósno přihłosuje. — Wo knihowni a zarjadowanju so tež pojedna. — Dokelž so w čišćerňi nowa čišćerňska mašina staji, dybi so w piny pod čišćerňju stolp připrawić; to so „Smolerjec družstwu“ přizwoli.

9. Posedźenje předsydstwa a wubjerka M. S. 5. haprleje 1922. Najprije postaji so porjad za hlownu zhromadźiznu, jutrownu srjedu pop. w 2 hodź., kotryž wostanje kaž hewak: 1. rozprawy, 2. nekrologi, 3. wólby, 4. přečitašk a 5. namjety. Wječor 1/2, 8 hodź. pak ma bž w „kronje“ zařawa ze swjedźeńskej rěču a dźiwađlom „Burska krew“. Na to přečita so pismo swój čas na ministerstwo kulta posłane, dokelž ma rětko pjatk. 7 haprleje po žadanju ministerstwa deputacija do Drježdźan přijć. — Namjetej požadnika Wjeraba, zo ma so wot sobustawow M. S. lětnje 20 hr. přinoška plaćić, so přihłosuje, a wón ma tež prawo, přinoški njezamožitych sobustawow pomjenšić. — Dr. Herrmann chce so w papjeriku postarać, zo bychu nam papjeru za Časopis M. S. (500 ex. \times 6 = 3000 listnow) darili. — Skóněnje čiťaše so naćisk porjada prof. dr. Wićaza, kak a w kelko hodzinach ma so serbska rěč na Budyšskich srjedźnych šulach wučić.

W Budyšinje, 1. małego rózka 1925.

Mikławš Žur, sekretar M. S.

II. Rozprawa wo knihowni M. S.

A. Dary za knihownju.

W l. 1921 a 1922 do knihownje darichu:

I. Jednotliwcy:

1. K. stud. radž. dr. Muka: a) Slovanstwo za swětowe wálky 2 eks. (A. Černý). — b) Kalendář Českobratrský (Kalich 1920). — c) Serbske hólańčka z małego dźěla čiše w knižcy „Worješki“ (Jan Radyserb-Wjela). — d) Spiritualisticki čitanka „Světlo“ z přil. Kalendáře 1921. — e) Nowa Europa (Masaryk—Wićaz 1922).

2. K. hudźb. direktor w. wuč. Bjarnat Krawc: a) Tanda, radei: Neue Tänze (Schneider). — b) Kinderreigen u. Singspiele (Pílz u. Schneider 1921). — c) Reigen u. Singspiele (Pílz u. Schneider 1921). — d) Sonne, Sonne, scheine! 25 Volkslieder (Bernhard Schneider).

3. K. farar em. Urban: Homerowa Odyseja 1921.

4. K. kantor Šwjela: Bramborski Casnik, 1909, 1910, 1911, 1913, 1914 a 1915.

5. K. wođer Hajna: Swjata Katrna, struchohra (1922).

6. K. Vlad. Zmeškal: a) Filozofska Historija, powědańčko, přel. Jurij Wićaz 1921. — b) Zájezd Lužickoserbských pěwcu do Československé republiky (Vlad. Zmeškal 1922).

II. Towarstwa:

1. Domowina: a) Kak Pětr lěkari (2. naklad 1922). — b) Na wuměńku († Wingeř, nowowudaće 1922). — c) Připady (M. Žur 1922). — d) Hnadowne swječo w lěsu († Rachlowc, 1922). — e) Nanowy zwjeršnik (1922).

2. Družstwo „Smolerjec knihičišćerňja a kniharňja: a) Serbske Nowiny 1921, 1922. — b) Pomhaj Bóh 1921, 1922. —

c) Hronow, powědańčko ze Serbow († Winger, 1922). — d) Lubuš, powěsć ze Šwjerčohrodowskeho lěsa (1922).

3. Tow. ss. Cyrilla a Methoda: a) Katolski Posoł 1921, 1922. — b) Krajan 1921, 1922. — c) Petrolejowy kužoł, žortna hra (M. Hajna, 1921).

4. Towarzystwo Muzealne w Poznaniu: Zapiski Muzealne, zeszyt II.—III. 1917 i 18, 1920 i 20.

5. Kral. Česká Společnost Nauk: a) Výroční Zpráva za rok 1918, 19, 20 a 21. — b) Věstník, Třída Filosofická hist. Jazykozpytná, Třída Matematická přírodovědecká 1918, 19 a 20. — c) Národopisný Věstník Českoslovanský č. 1. 1920.

6. Oberhessischer Geschichtsverein: Mitteilungen 1922.

7. Fürstl. Jablonowskische Gesellschaft in Leipzig: Preisschriften 1922.

8. Isis-Bautzen: Festschrift 1846—1921 zur Feier des 75 jähr. Bestehens.

9. Oberl. Gesellschaft der Wissenschaften in Görlitz: Neues Lausitzisches Magazin 1921.

III. Rozprawa:

Kak wažna a nuzna je knihownja M. S., pokaza so tež w zařdž. lětomaj. Mnozy ju wopytachu a wupožiču sebi knihi, wosebje kk. kand. phil. Šleca, farař Rězbařk, univ.-prof. dr. Meier z Lipska a druzy. Dale wopytašaj knihownju knjezaj univ.-prof. dr. Vasmer z Lipska a dr. Taszycki z Krakowa. — Mnohe čezje, kotrež běchu wosebje pola wupytowanju knihow za wupožćenje, so bórzy wotstronja. Knjez bibliotekař dr. Wjaesławk katalogisuje knihownju a to najprjedy serbske knihi. Tuto jara wažne dźěło dokónči so po jutrach. Nadžijonunje móžemy potom tež katalog w čišen wudać.

Wšitkim darićelam a sobudźelaćerjam, wosebje knjezej dr. Wjaesławkej, wuprajam w mjenje Maćicy Serbskeje najwutrobniši džak W Budyšinje, 25. II. 23. Jurij Šolta, knihownik M. S.

III. Rozprawa wo knihiskładze M. S. na l. 1921.

(Podata 19. IV. 1922.)

Zo pola našich Serbow lóšt a lubosć k čitanju serbskich knihow a k spěwanju serbskich spěwow rosće, to so z moću pokazuje. Přiběra tola ličba z knihisklada M. S. k předawanju wudatych spisow a hudźbných wěcow lěto wot lěta.

W lěće 1919 wučini tuta ličba 7943 expl., 1920 pak 8016 a w zańdženym lěće 8434 expl.

K rozpředawanju mjenujey buchu wote mnje w lěće 1921 ze składu M. S. wudate: Předženak (na lěto 1922) 5790 expl., Towaršny spěwnik 379, Spěwna radosć 305, Čitańka (prěnja) 204, Biblijske stawizny 200, Časopis M. S. 153, Boža krasnosć w stwórbje 64, Serbski haj, krasny raj 60, Nadpad pola Bukec 57, Wopomnjeńki 55, Robinson, Genofeva, Bitwa pola Budyšina, Mały gratulant po 52 expl., Trójniki 47, Oberlin 45, Worješki, Nowe Trójniki, Hród na Landskrónje, Wumjeńkař, Křiž a polměsac, Jakub, Křižne wójny, Jezus w domje pobožnych, Jan Manja, Bohustaw z Dubowina, Bratr a sotřička po 42 expl., Kral Přibisław, Zynki po 40 expl., Jutrowne jejka, Přećeljo ratařstwa po 32 expl., Šibakec nan, Mužske chory (Koc.) po

30 expl., Péseń wo zwonu 27, Pful, Słownik, Zabawki po 22 expl., Zahrodnistwo 20, Selenska 17, Narodne hłosy (Černý) 15, So zwoni měr, Zapiski po 12 expl., Wěnkč fijałkow 7, Pful, Rěčnica, Štyriglosne spěwy, Štyriglosne chory (Koc.), Nowa zběrka wot Kuby, Kocorowe VI spěwow, Kocorowe XV spěwow, Rostlinske mjena, Pfišlowa po 5 expl., Slovanstvo (Kuba) 3, Stawizny luž. basnistwa, Sadowa knižka po 2 expl.

Njech tež kóžde dalše lěto dobry postup pokaže.

W Budyšinje, 1. III. 1922.

Arnošt Polan.

IV. Rozprawa wo „Serbskim Museju“ na 1. 1921.

(Podata 19. IV. 1922.)

Loni skónčich moju rozprawa z próstwu: „Dajće so tola dobyć za přisporjenje našich musejowych pokładow! Naš serbski musej je naša zhromadna naležnosć, wón słuša kóždemu z nas. Tak je tež naša winowatosć, zo za njón začuwamy najwjetši zajim a jomu přiwobročamy našu cylvu lubosć a woporniwosć.“

Pomhała mi moja próstwa cyle ničo njeje. Ani jeneho noweho dobročerja dobył njejsym. Přeco zaso je, a wostanje jeničcy musejeje swěrný náš dr. Muka.

Dale podašaj daraj kk. Šwjela a Nawka (nimo musejownika).

1. Wot k. radź. prof. dr. Muki dostach: a) Starosłowjanski (cyrkwinosłowjanski) rukopis z Gósmarja pola Gorišća z 13. lětstotka. Jeho podobiznu a nastawk wo nim namakamy w zešiwku Časopisa M. S. z lěta 1918. — b) stary atlas z 18. lětstotka. — c) Rjanej wobrazaj w originalnych woblikach něhdušeho krala Friedricha Augusta jako serbskeho braški a prynessy Mathildy w njewjesínskej drasće — wobej z džěsćowskich lět — 1872. Wobrazaj dosta k. rada wot prync. Mathildy jako wopomnjeńske připóznace jeho zaslužbow při zarjadowanju a nawjedowanju serbskeho wotdźěla Drježdžanskeje wustajenje 1896. — d) Kopije važnych nastawkow w čišću a w rukopisach do archiwu, kaž na př. serbsku khrestomatiju wot k. fararja a ewus. radź. Jurja Krala wo Drježdžanach, antobiographiju Herly Wićazec a dr.

2. K. farar Šwjela: Spokojenje a tróš za džěń wobnowjenja křećanskeho sluba za Mariju Hórbankownu rodź. Rabez z 1. 1834.

3. K. wučer M. Nawka: Dwa rukopisaj po Handriju Dučmanje.

4. Podrisany musejownik: a) 8 rjanych koprowych snobow z Drježdžanskeje wójskeje kowoweje zběrki. — b) Ze zawostajenstwa po † Janu Pětrku: Kjany čerwjeny serbski lnc a k tomu stare krótkke kholowy. — Wobraz stareje Serbowki. — Zůstařski časnik. — Popjelnicy.

Wopyt Museja bōše zaso wjele bohatši hač přjedawše lěta. Na přistupnych nježdělach přihadžeju stajnje husó, wězo najwjacy z Budyšina a jeho wokoliny. Tola wot zažneho nalěca sem hač do pózdneje nazymy přidže loni zaso wjele turistow, najwjacy ze susodnych Čech, tola tež z dalšich kónčinow swěta, kaž na př. ze Zagreba — samo z Londona so tu k nam namakachu. Wot serbskich šulow wopytašaj Musej Rakojdžanska a Poršičanska šula.

W Budyšinje, jutry 1922.

Michal Wjerab, musejownik.

V. Přinoški sobustawow M. S.

(Přisp.: Dla drohoty papjery a čišća podawamy jenož hołe mjena.)

1. S wój lětny přinošk

po 5 hr. na 1921 z džěla na 20 zapłaćichu (5 hr. překroč. hr. su we spinkach [] přistajene):

Kk. dr. Franke, Konyvalinka, Mjerwa Moric, Cyžec Hana [1], dr. Jan Laras [3], Jawork, dr. Vozárik [3], Keřk Jan (na 19 a 20), Hajna Mikl. (na 19 a 20) [2], Libš, far. em., K. Křižan f., dir. Hanka, f. Domaška Moric, E. Bart (na 18—20), Hrdina (19 a 20) [5], m. rada Adolf Černý (na 10—19), Jan Skala (13—20, dr. Beno Šolta, far. Mjerwa, Pětranc (20), dale kk. studenća: Šolta Franc (19—21), Rjeda J., Šolta Mikl., Wićaz Pawoł, Guda, Handrika, Hórník Jurij, Riotta, Šleca, Donat, Cyž Jan (1900—20), Axmann, Cyž Michal.

2. S wój lětny přinošk

po 10 hr. na 1921 a z džěla na 20 zapłaćichu (dobrowólne dary su w spinkach [] přistajene):

Kk. dr. Daneš, Fenel, kni. Kirchsclagerowa [5], Mayer Vlad. [35], Rjenč Franc, dr. J. Hantuš, ing. Rothe [10], Kopecký, Bednář [2], Zmeškal Vlad., Kubaš f. em., kna. Elišta Sedmihradská (tež na 19 a 20), Šolta skót. lěk. (tež na 20), Bukečanske serb. tow., Kapleř Jan, Kapleř Bož., Valtin (tež na 20), Urbš, Mrózak Oswald, Rjeńč Jan, Kóžkař, Delan Jurij, Wojnař Oskar, Bart, Žur praelat, Polan, P. Rab, Wyrgač, Kral Marcin, Handrik Husč., Haješ, Rjeda Bud., Wjela Jurij, Andrički, Nowak Joz. Khrósč., Symank, far. Kral, Jan Šeca Maleš., Bryl, Mikela, Měć, dr. Wjačslawk, Lorenc Slepj., Króna Handrij, Laduš, Slodeńk, předsyda Křižan, tachant Skala, Lodny Rakojd., Holan red., w. wuč. Palm, w. ing. Wićaz, Hanka, Jurij Šewčik, Jan Just, Rom. Domaška, Jak. Nowak, Dórník, hudźb. dir. Krawc, far. Mjerwa, dr. Marcin Imiš †, Jan Keřk, kna. Larasec, Moric Domaška, Karl Křižan f., tow. Čornobóh, Hančo, Mlyák, Hančka, Krawc Aug. Rakeč., dr. Jakubaš, Kobanja, dr. Šolta Beno, kantor Polak, Ota Wićaz (tež na 20), Smoleř (tež na 20), Jan Cyž kapl., dr. Herrmann, Dobručki, Fil. Jakubaš, Janak, Kubjeńc, rěčnik Wićaz, dr. Grólmaus, překupe Zahrodnik w Bud., Mičan Vlad., Bje-drich Jurij w Bud., Šudak kubleř, dr. Muka, kni. Mukowa, Šwjela Bogomil, Šwjela Siegfried, Hajnea, Württembergische Landesbibliothek, dr. Vasmer, překupe Rjelka (tež na 20), ing. Čap (tež na 20), dr. Mechela, dr. Fleischer, dr. Havranek [10], dr. Kapras, dr. Posedel, spolek Adolf Černý (tež na 20), dr. J. Hruš, prof. Hrdina, dr. Přikryl, dr. Sebättinger (tež na 19 a 20), Hejret red. [5], farař Vrehovnik (tež na 19 a 20), knihownja słowj. sem. w Pr., Pětranc, dr. Ivica Milaković, dr. Branko Milaković, Vlast. Blažek, praelat Stranc (tež na 20), kapl. Jakub Kral, šulski rada Bož. Kral, kapl. Kětan, Gusta Lorene, Arnošt Lorene, Hładki, probost V. Kotreh (tež na 20), dr. Rus (tež na 18—20), děkan Moc (tež na 19 a 20), kan. Dušek, prof. Halik, 6 wustawy w Roudnicy, J. Bje-drich Lipsčanksi, Wjerab, Wawrik Nukničanski, Tyšer (tež na 19 a 20) [5], Leidleř w. j. r. (tež na 20), Holka, Krygař (tež na 20), Smoła, f. Kurt Handrik, Lahoda (tež na 20), P. Hoker (tež na 20), f. Matej Handrik (tež na 19 a 20), f. Křižan-Dominski (tež na 20), prof. dr. Stumme (tež na 20), Nowy (tež na 20), Nawka (tež na 20),

ręčník úr. Hejna (teź na 20), f. J. Wenka (teź na 20), far. Knjeźk (teź na 20), † f. Walter (teź na 20), f. Ryćeć, f. Bahr (teź na 20), M. Holbjan, kat. Bjesada w Ralbicach (teź na 18—20), wućer Ba-chela, pŕekupe M. Kurjo, Ćumpjela, dr. J. Šmirous (teź na 15—20), kanonik Hieka, kubler M. Žur (teź na 20). — Kónc kwitowanja: 21. wulkeho rózka 1922. M. Wjerab, pokladnik.

VI. Zlićbowanje kniźneje pokladnicy M. S.

w 75. léce (1921).

A. Dokhody.

1. Zbytk w pokladnicy z léta 1919	hr.	3386.13
2. Pŕinoški sobustawow na 1921 a pŕedkhaďace léta	"	3266.—
3. Dobrowólne dary někotrych sobustawow:		
k. Zmeškal wot wjacorych pŕecelow w Pr. hr. 300.—		
k. Rjeda ze zawostajeństwa † kanonika Nowaka w Bud.	"	100.—
k. Vlad. Mayer wot Jana Kolařa	"	10.—
k. direkt. prof. dr. Jan Laras w Jablunkowje	"	500.—
Towarstwo „Adolf Ćerný“ w Pr.	"	125.—
kn. Melanija Parezewska	"	120.—
	"	1155.—
4. Dań ze zamoženja towarstwa	"	239.37
5. Wunošk z pŕedatych knihow a spisow	"	14207.85
6. Jako zalożeńske sobustawy M. S. zastupichu:		
k. prof. dr. J. Páta a dr. jur. Otokar Beneš po 200 hr.,		
dźělaćerjo towarstwe Křižík w Kárlinje 95.10 hr.	"	495.10
	hr.	22749.45

B. Wudawki.

1. Za Ćasopis 1920	hr.	2844.75
2. Protyka Pŕedženak 1921	"	8176.—
3. Wjazby šulskich knihow	"	1820.—
4. Wozjewjenja w Ćasopisach	"	340.80
5. Wšelake mjeńše wudawki	"	202.90
6. Za musej na léto 1921	"	100.—
7. Zarunanje za pokladnika	"	250.—
	hr.	13734.45

C. Pŕirunanje.

Wšitke dokhody	22749.45 hr.
Wšitke wudawki	13734.45 "
Zbytk w pokladnicy	9015.00 hr.

D. Zamoženje kniźneje pokladnicy

w papjerach hr. 3400.—

E. Dale wobsedźi pokladnica M. S.

1. Fond za Budarjowy pomnik w Budestecach	hr.	195.12
2. Jana Rječkowoj fond za hudźbny wotrjad na nowy klavěr	"	229.20
3. Fond za klankodźiwadło	"	103.90

W Budyšinje, 26. wulkeho rózka 1922.

M. Wjerab.

VII. Zličbowanje Serbskeho Domu M. S.

a) Wot 1. januara 1920 hač do 31. decembra 1920.

A. Dokhody.

I. Wunošk z přenajěća bydłow a kłamow: Wot knjezow 1. Smolerja 1898 hr., 2. Gläseła 2000 hr., 3. Fritše 2080 hr., 4. Hendrieha 520 hr., 5. Hengersdorfa 520 hr., 6. Hajney 768 hr., 7. Cyža 468 hr., 8. Krawzy 1300 hr., 9. Wjeraba 546 hr., 10. Wičaza 338 hr., 11. Žida a Seifrieda 195 hr., 12. Wot Lubijskeje banki 3400 hr., 13. knjenje Rösenthaleroweje 1586 hr., 14. knježny Bukec 780 hr., 15. Narodneho wubjerka 180 hr. Hromadže: 16 579 hr.

II. Zběrka na hłownej zhromadźiznje 7. 4 1920: 110,20 hr. — III. Wurjadny dawk (powyšenje danje najeńkow): 1200,— hr. — IV. Dań z dweju wójnskich požžonkow 90,— hr. — V. Dań z nalutowańskich knižkow č. 24 972: 213, hr. — VI. Dobytk z předaća 7 akciwow: 3793,75 hr. — VII. Zbytk w pokladnicy z lěta 1919: 85,84 hr. — VIII. Heringowe spěwanske towarstwo (na poč lěta): 180— hr. — Hromadže: 22 251,79 hr.

B. Wu'dawki.

I. Dań: 1. Dań za I. hypotheke 160 000 hr. po 4 pc. Budyšk. nalut. 6400,— hr. — 2. Dań za II hypotheke 36 000 hr. po 4 pc. pola 12 sobustawow M. S. 1440,— hr. — 3. Dań za III. hypotheke pola twařskeho mištra Kaupa 53,33 hr. — 4. Dań za Lahodowy a Tyburowskeho fond 60,— hr. — 5. Dań za wjeřcha Gagarinowy fond do knižkow 200,— hr. — 6. Dań za krala Albertowy fond 120, hr. — 7. Dań za dr. Mukowy fond 200,— hr. — Hromadže 8473,33.

II. Dawki: 1. Wotpaleńska pokladnica 411,50 hr. — 2. Ležownosny dawk 1 360,64 hr. — 3. Zawěšćenje domu, bibliotheki, muzeja 110,90 hr. — 4. Za plun 267,31 hr. — 5. Za wodu 1 188,64 hr. — Hromadže 3 358,99 hr.

III. Porjedženje a nowe džěła: 1. Twařsk. mištrej Kaupej 630,71 hr. — 2. Klampnarnej Rachlicej 710,90 hr. — 3. Installateurej Eckhardtnej 556,35 hr. — 4. Trěchikryjernej Kučej 629,43 hr. — 5. Hornčernej Römerej 654,10 hr. — 6. Škleńčernej Měcy 185,50 hr. — 7. Installateurej Opitzej 52,— hr. — 8. Otej Büttnarnej 44,60 hr. — 9. Tyšernej Mitej 39,40 hr. — Hromadže 3 502,99 hr.

IV. Za porjad a čistotu: 1. Za mjecenje wuhnjow 230,40 hr. — 2. Za rjedženje juhoweje jamy 1 577,50 hr. — 3. Za rjedženje popjelneje jamy 430,— hr. — 4. Za reviziju juhoweje jamy 6, hr. — 5. Za mjecenje skhodow 20,— hr. — 6. Libušej za wusypowanje sněha 46,— hr. Hromadže 2 309,90 hr.

V. Wšelake druhe wudawki: 1. Knjezej Wjerabej honorar za džěła w muzeju 300,— hr. — 2. Zarjadniknej honorar a zarunanje za wudawki 600,— hr. — 3. Dawk kapitaln. wunoška našich hypothekow 144,— hr. — 4. Za swěcu w serbskich hodžinach 25,— hr. — 5. Donnerhakec naslědniknej 3,50 hr. — 6. Lětny přinošk za towarstwo khěžerjow 6,— hr. — 7. Kowarnej Bjarej 4,— hr. — Hromadže 1 082,50 hr.

Přehlad wšěch wudawkow.

I. Dań 8473,33 hr., II. Dawki 3 358,99 hr., III. Porjedženja a nowe džěła 3 502,99 hr., IV. Porjad a čistota 2 309,90 hr., V. Wšelake druhe wudawki 1 082,50 hr. Hromadže 18 727,71 hr.

A. Wšě dokhody	22 251,79 hr.
B. Wšě wudawki	18 727,71

Cisty wunošk 3 424,08 hr.

Cisty wunošk je so wužił: 1. Na daň do Budyskeje nalutowaŕnje 3000,— hr., 2. W pokładnicy wostachu 424,08 hr. Hromadže 3424,08 hr.

W Budysinje, 18. měrca 1921.

Michał Cyž, zarjadnik.

b) Wot 1. januara 1921 hač do 31. decembra 1921.

A. Dokhody.

I. Wunošk z přenajeća bydłow a klawow: Wot knjezew 1. Smolerja 1898 hr., 2. Gläselä 2000 hr., 3. Fritše 2080 hr., 4. Hendricha 520 hr., 5. Hennersdorfa 520 hr., 6. Hajney 832 hr., 7. Cyža 520 hr., 8. Krawzy 1300 hr., 9. Wjeraba 546 hr., 10. Wičaza 338 hr., 11. Seifrieda 200 hr., 12. wot Lubijskeje banki 3400 hr., 13. knjenje Rōšen-thaleroweje 1586 hr., 14. knježny Marje Bukce 780 hr., 15. Narodneho wubjerka 180 hr. Hromadže: 16700 hr.

II. Zbërka na hłownej zhromadźiznje 30. 3. 1921: 228,45 hr., III. Wurjadny dawk (powyšenje danje najeńkow) 6590,66 hr., IV. Heringowe spěwańske towarstwo na l. 1921: 360,— hr., V. Přenajeće sale 55,— hr., VI. Daň z dweju wójnskich požčonkow 90,— hr., VII. Zbytk w pokładnicy z lěta 1920: 424,08 hr. Hromadže 24448,19 hr.

B. Wudawki.

I. Daň: 1. Daň za I. hypoteku 160000 hr. po 4 pe. pola Budyskeje nalutowaŕnje 6400 hr., 2. Daň za II. hypoteku 36000 hr. po 4 pe. pola 12 sobustawow M. S. 1440 hr., 3. Daň za Łahodowy a Tyburowskeho fond 60 hr., 4. Daň za wjefcha Gagarinowy fond do knižkow 200 hr., 5. Daň za krala Albertowy fond 120 hr., 6. Daň za dr. Mukowy fond 200 hr. Hromadže 8420 hr.

II. Dawki: 1. Wotpaleńska pokładnica 438,90 hr. — 2. Ležownostny dawk 2485,70 hr. — 3. Zawěšćenje domu, bibliotheki, muzeja 75,— hr. — 4. Za plun 556,— hr. — 5. Za wodu 578,20 hr. — Hromadže 4133,80 hr.

III. Porjedženja a nowe džěla: 1. Třechikryjerrej Kučcy 896,35 hr. — 2. Molerjej Krawcej 303,— hr. — 3. Hornčerjej Bencigej 591,60 hr. — 4. Klampnarjej Rachlicej 140,15 hr. — 5. Twařskemu mištrej Rokšej 424,30 hr. — 6. Lehmanej. — 7. Grofsej za wuporjedženje Žalowsijow w muzeju 68,50 hr. — 8. Roblej tehorunja 42,— hr. — 9. Tyšerjej Tširskemu 17,— hr. — 10. Drogistej Měršej 8,50 hr. — Hromadže 2578,40 hr.

IV. Za porjad a čistotu: 1. Grauej za mjećenje wuhnjow 390,60 hr. — 2. Za rjedzenje juchoweje jamy a revizija 127,20 hr. — 3. Za rjedzenje popjelneje jamy 380,— hr. — 4. Za sypanje sněha 75,— hr. — 5. Za mjećenje muzeja 20,— hr. — Hromadže 992,80 hr.

V. Wšelake druhe wudawki: 1. Knjezej muzejownikej za džěło w muzeju 300,— hr. — 2. Zarjadnikej domu honorar a zarunanje za wšě wudawki 600,— hr. — 3. Dawk kapitalneho wunoška našich hypotekow 144,— hr. — 4. Serbskej baney jako dopłaćenje akeije 112,40 hr. — 5. Lětny přinošk za towarstwo khěžerjow 24,— hr. — Hromadže: 1180,— hr.

Prehled wšěch wudawkow.

1. Daň 8420,— hr., 2. Dawki 4133,80 hr., 3. Porjedženja a nowe dźěła 2578,40 hr., 4. Porjad a čistota 992,80 hr., 5. Druhe wudawki 1180,40 hr. Hromadže 17303,40 hr.

A. Wšě dokhody 24 448,19 hr.

B. Wšě wudawki 17 303,40 „

Cisty wunošk 7142,79 hr.

Čisty wunošk je so přetrjebał: 1. Hypotheka k. direkt. J. Nowaka je so wupłaćila 3000,— hr., 2. Wopor za Němsku je so zaplaćil 2871,25 hr., 3. W pokladnicy wosta 1271,54 hr. Hromadže 7142,79 hr.

C. Zamoženje Maćičneho Domu. 1. Plaćizna ležownosće a twarjenjow 356 800,— hr. 2. Nadoba w kofejowni, w sali a w Hermanowej jstwie 4400,— hr. 3. W nalutowanskich knižkach II č. 24972 8749,98 hr. 4. Dvě 5⁰/₁₀ wójskej požčony po 1000 hr. = 2000,— hr. 5. Dvě akciji „Serbskeje ludoweje banki“ č. 663 a 664 2000,— hr. Hromadže 373 949,98 hr.

D. Dołh Maćičneho Domu. 1. Hypotheka pola Budyskeje nalutowafnje 160 000 hr. 2. Hypoteki 11 sobustawow M. S. po 3000 hr. 33 000 hr. Hromadže 193 000 hr.

Aktiva 373 949,98 hr.

Passiva 193 000,— „

180 949,98 hr. zamoženje Serbskeho Domu.

W Budyšinje, 1. měra 1922.

Michał Cyž, zarjadnik.

Dodawek k pjatnatemu zwjazkej Časopisa pječ lětnikow 1918—1922 wopřijacemu.

A. Mjena spisowarjow XV. zwjazka.

Bryl Jan, professor słowjanskich rěčow w Budyšinje (XV, 358).

Dejan Jurij, farań w Baćonju (XV, 106).

Dobrucki Božidar, farań w Budyšinku (XV, 361).

Domaška Moric, farań w Budestecach (XV, 463).

Jakubaš Jozef, Dr. theol. praeses „Serbsk. semin.“ w Prazy (XV, 12).

Krawe Bjarnat, wyš. wuč. a hudźbny dir. w Drježdźanach (XV, 339).

Libš Jurij, farań na wotp. w Budyšinje (XV, 34. 40. 101. 257. 365).

Muka Arnošt, Dr. phil. prof., gymn. konrektor na wotp. w Budyšinje (XV, 29. 44. 112. 363. 395. 448. 476.)

Nowy Wylem, farań w Brjazynje (XV, 289).

Páta Jozef, Dr. phil., prof. na česk. univ. w Prazy (XV, 49. 131. 439).

Skala Jakub, monsign., tachant kap. sw. Pětra w Budyšinje (XV, 110).

Šleca Herman, kand. phil. w Budyšinje (XV, 410).

Šolta Beno, Dr. phil., kaplan w Lipsku (XV, 307).

Šwjela Bogumil, farań w Dešnu (XV, 255. 260. 268).

Urban Matej, farań na wotp. w Khrostawje (XV, 28. 243. 451.)

Wiéaz Ota, professor a studijny direktar w Stollberku (XV, 371).
Wjacslaw Jakub, Dr. phil., bibliotekar w Drježdžanach (XV, 3. 459.)
 † **Wjela-Radyserb Jan**, wyšši wučer na Židowje (XV, 271. 388.).
Zahrjeak Gustav, farař w Khwaćicach (XV, 104).
Zur Mikławš, praelat, kantor tachantstwa w Budyšinje (XV, 356).

B. Pokazowař po hlownem wopriječju.

1. Basniske a hudźbne dźěła, ludowe basnistwo.

Spominanje — napominanje. Zbasnił Matej Urban XV, 28.
 Něšto wo naležnosće „Serbskeho Homera“. Podał M. Urban XV, 243.
 Wujězdy do šerbsk. narod. pěsnje. Bjarn. Krawc-Drježdžanski XV, 339.

2. Rěčespytné nastawki a słowniske zběrki.

Rěčespytné drobnostki (Pokračowanje). Piše Jurij Libš XV, 34.
 Prawopis a přeložowanje cuzych słowow. Zestajał Jurij Libš XV, 40.
 Pommik Zlo-Komerowskeje narěče. Wozjewił Bogumił Šwela XV, 255.
 Němsko-serbski słownik z wójuskich lět. Zestajał Jurij Libš XV, 237.
 Wěcowniki z přidawnikami. Zezb. Jan Radyserb-Wjela XV, 271. 388.

3. Narodopisne a starožłnostne nastawki.

Swójbne mjena z Khoćebuzskeje serbskeje wosady z lětow 1613—1621.
 Z cyrkw. knihow wučahnył Bog. Šwjela XV, 260.
 Prasydło Słowjanow a lužiskich Serebow. Spisał prof. dr. Arnošt Muka XV, 395.

4. Historiske a literarno-historiske nastawki.

Sydleřsko-historiski a socialno-politiski přinošk k najstaršim serbskim stawiznam. Wot Dr. Jakuba Wjacslawka XV, 3.
 Swjaty Beno, japoštoł lužiskich Serbow. Napisal Dr. th. Jozef Jakubaš XV, 12.
 Delnjoserbski rukopis ze Stoberska. Podał dr. Arnošt Muka XV, 29.
 Starosłowjanski rukopis z Gósmarja w D. E. z facsimilom. Wozjewił a wuložił dr. Arnošt Muka XV, 44.
 Z českeho listowanja J. E. Smolerja. Podał dr. Josef Páta XV, 49. 131.
 Varianty delnjoserbskeho Wótčenaša. Zastajał Bog. Šwjela XV, 268.
 Přěni hornjoserbski přeložk biblije wot J. H. Swětlika. Spisał dr. phil. Beno Šolta XV, 307.
 Wutrobine nálezó Mathildy Stangee a Khorle A. Fiedlerja. Spisał prof. Ota Wiéaz XV, 371.
 Dodawek k česk. listowanju J. E. Smolerja. Podał dr. J. Páta XV, 439.
 Přinošk k předstawiznam J. E. Smolerjowych serbskich „Pěsničkow“. Podał kand. phil. H. Šleca XV, 410.

5. Nekrologi.

Jurij Wingef (z podobiznu). Wot Jurja Libša XV, 101.
 Jurij Zahrjeak. Wot Gust. Zahrjenka XV, 104.
 Jurij Deleak. Wot Jurja Delana XV, 106.
 Jurij Komor (Kummer, z podob.). Wot Jak. Skale XV, 110.
 August Jeně (z podob.). Wot Arn. Muki XV, 112.
 Bjarnat Krušwica. Wot Wylema Nowego XV, 289.
 Kanonikus Jakub Nowak (z podob.). Wot Mikławša Žura XV, 356.
 Jan Arnošt Holan (z podob.). Wot Jana Bryla XV, 358.
 Jan Emanuel Dobručky (z podob.). Wot Božidara Dobručkeho XV, 361.

- Josip Milaković. Wot dra. Arnošta Muki XV, 363.
Dr. theol. Filip Ržak (z pedob.). Wot Jurja Libša XV, 365.
Dr. iur. Marcin Imiš. Wot dra. Jak. Wjacławka XV, 459.
Jan Waitař. Wot Morica Domaški XV, 461.

6. Maćične naležnosće a rozprawy.

- Jubilejna 75-lětna hlowna zhiromadizna Maćicy Serbskeje. Rozprawja
Dr. Arnošt Muka XV, 448.
Wučahi z protokolow M. S. Wot M. Žura XV, 114. 291. 464.
Rozprawa wo knihowni M. S. Wot Jurja Šolty XV, 118. 298. 469.
Rozprawa wo knihiskładže M. S. Wot Ernsta Polana XV, 299. 470.
Rozprawa wo Serbskim Museju. Wot Michała Wjeraba XV, 299. 471.
Přinoški sobustawow M. S. Wot Mich. Wjeraba XV, 120. 300. 472.
Zlićbowanja knižneje pokładnicy M. S. z lětow 1918–21. Wot Mich.
Wjeraba XV, 124. 302. 473.
Zlićbowauja Serbskeho Domu M. S. Wot Mich. Cyža XV, 125. 303. 474.
-

Wobsah lětnika 1922.

	Strona
Wutrobine nalěčo Mathildy Stangee a K. A. Fiedlerja Spisał prof. O. Wićaz	3
Wěcowniki z přidawkami. Zezběrał Jan Radyserb- Wjela	20
Prasydło Słowjanow a lužiskich Serbow. Podał prof. dr. A. Muka	27
Přinošk k předstawiznam J. E. Smolerjowych serb- skich „Pěsničkow“. Podał kand. phil. H. Šleca	42
Dodawk k čěskemu listowanju J. E. Smolerja. Podał dr. J. Páta	71
Jubilejna 75lětna hlowna zhromadźizna M. S. Roz- prawja dr. A. Muka	80
Nekrolog 94 (Dr. iur. Marćin Imiš)	91
Nekrolog 95 (Farař Korla Jan Wařtař)	93
Towařstwowe naležnosće M. S. — Rozprawy	96

Pod swojim mjenom resp. ze swojim nakładom je Maćica Serbska wudała:

Čo. 135. **Zerja.** Pjećadwaceći serbskich narodnych hłosow za 4- a 5hlósny měšany khór swobodnje wobdźělał Bjarnat Krawc (op. 40). Wudał hudźbny wotrjad M. S. W Budyšinje 1921.

Čo. 136 **Protyka „Předženak“** na lěto 1923. Zestajal Jan Křižan.

Wo zaplaćenje lětnych přinoškow

(kóždolětnje 1000 hr.) a wo dary za „Serbski Dom“, za Maćičnu knihownju a za Serbski Musej M. S. najpodwolnišo prosymy. Pokładnikowa a musejownikowa adresa za póst je: Oberlehrer Michael Werab, Bautzen (Sachsen), Lauengraben 2III, Serbski Dom. Tola móža so lětnje přinoški a druge pjenježne posylki tež słać na konto Maćicy Serbskeje do „Serbskeje ludoweje banki“ abo na konto pokładnika při Giro-kasy (Giro-Konto 513) w Budyšinje.